

2010-luvun erityisavustajat
– keitä he ovat, mitä he tekevät
ja miksi sillä on väliä?

Janika Takatalo
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
lokakuu 2018

Turun yliopiston laatujaarjestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

TAKATALO, JANIKA: 2010-luvun erityisavustajat – keitä he ovat, mistä he tulevat ja miksi sillä on väliä?

Pro gradu -tutkielma 77 s, 4 liitettä.
Valtio-oppi
Lokakuu 2018

2010-luvun erityisavustajat – keitä he ovat, mistä he tulevat ja miksi sillä on väliä?

Tässä tutkielmassa tehdään katsaus 2010-luvun suomalaisten erityisavustajien profiiliin ja verrataan sitä aikaisempaan tutkimukseen. Tärkeänä fokuksena on myös erityisavustajien tavat käyttää valtaa ja vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja se, miten erityisavustajajärjestelmää Suomessa tulisi ylipäänsä kehittää.

2010-luvun erityisavustajien profiili on selvitetty kokonaisotannalla toteutetulla kyselytutkimuksella. Sen avulla saatiin selville esimerkiksi erityisavustajien koulutustaustat ja oma poliittinen aktiivisuus sekä kyettiin vertailemaan profiileja puolueittain. Erityisavustajien toimintaa ja vallankäyttöä selvitettiin teemahaastattelemalla kymmenen erityisavustajana 2010-luvulla toiminutta henkilöä. Tutkielma siis yhdistää kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia metodeja.

Tutkielman teoriataustana on valta ja vallan eri alalajien osalta erityishuomio kiinnittyy etenkin asiantuntijavaltaan. Lisäksi yhtenä näkökulmana on politiikan professionalisoituminen. Tutkielman keskeinen havainto on, että tiedon ja sen käyttämisen avulla erityisavustaja voi vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon hyvinkin merkittävästi. Lisäksi urat erityisavustajana ovat pidentyneet ja monimuotoistuneet. Erityisavustajan profiili sen sijaan on pysynyt vuosikymmenet hyvinkin samana; erityisavustaja on keskimäärin 33–34-vuotias mies, jolla on valtiotieteellinen koulutus.

Erityisavustajajärjestelmä on tällä hetkellä hyvin kevyesti säännelty ja sen resurssit ovat olleet poliittisena pelinappulana. Tutkimuksen perusteella järjestelmän voi nähdä kansanvallan toteutumisen kannalta hyvin merkityksellisenä ja siksi avustajajärjestelmästä leikkaaminen voidaan nähdä jopa demokratiasta leikkaamisena. Erityisavustajien vastuita tulisi selkeyttää ja järjestelmän uudelleenorganisoinnista sekä riittävästä resursseista sopia esimerkiksi tulevien hallitusneuvottelujen yhteydessä.

Asiasanat:

Erityisavustaja, poliittinen avustaja, valta, asiantuntijavalta, ministeriö, valtioneuvosto, demokratia, politiikka, päätöksenteko, politiikan professionalisoituminen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	2
1.2. Aikaisempi tutkimus.....	4
1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rakenne.....	10
2. Näkökulma	12
2.1. Avustajajärjestelmän historia.....	13
2.2. Poliitiikan professionalisoituminen	14
2.3. Avustajan mandaatti, avustajajärjestelmän sääntely ja resurssit.....	16
2.4. Avustajajärjestelmän kritiikkiä	17
3. Teoria.....	18
3.1. Valtateoria.....	18
3.2. Vallan alalajit	20
3.3. Asiantuntijavalta.....	22
3.4. Asiantuntijuus osana poliittisen päätöksenteon prosessia	23
4. Tutkimuksen toteutus	24
4.1. Tutkimusmetodi ja aineistot.....	25
4.2. Tutkimuksen luotettavuus ja validius.....	29
5. Erityisavustajan profiili	31
5.1. Sukupuoli	32
5.2. Ikä erityisavustajan tehtävään valitessa.....	33
5.3. Koulutus.....	35
5.4. Tehtävä ennen erityisavustajapestiä	38
5.5. Erityisavustajana toimimisen kesto	41
5.6. Tehtävä ja työmarkkina-arvo erityisavustajapestin jälkeen.....	42
5.7. Erityisavustajan oma poliittinen aktiivisuus	46
5.8. Erityisavustajan profiili ja siinä tapahtuneet muutokset.....	49
6. Erityisavustajan tausta ja kyvyt	52
6.1. Erityisavustajan tausta	53
6.2. Erityisavustajan kyvyt	54
7. Erityisavustajan toiminta ja vallankäyttö	56
7.1. Erityisavustajan tehtävässä toimiminen.....	56
7.2. Erityisavustajan resurssit vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon	57

7.3. Erityisavustajan tehtävässä käytettävät vallan muodot	58
7.4. Vallan väärinkäyttöön liittyvät ongelmat	61
7.5. Erityisavustajan vallan määrän vaihtelu	64
7.6. Onko erityisavustajilla enemmän valtaa kuin kansanedustajilla?	66
8. Erityisavustajajärjestelmän sääntely ja kehittämistarpeet	67
8.1. Erityisavustajien rekrytoiminen ja perehdyttäminen.....	67
8.2. Erityisavustajajärjestelmän resurssit ja erityisavustajien määrä	69
8.2. Erityisavustajajärjestelmän työehdot, karenssit ja muu sääntely	70
9. Johtopäätökset ja keskustelu	71
Lähteet.....	78
Liite 1: Kyselytutkimuksen runko.....	82
Liite 2: Teemahaastattelun runko	84
Liite 3: Haastatellut	85
Liite 4: Luettelo 2010-luvun erityisavustajista keväälle 2018 asti.....	85

1. Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tehdä katsaus tämän päivän suomalaisten erityisavustajien profiiliin ja verrata sitä aikaisempiin tutkimuksiin. Keitä 2010 -luvun ministerien erityisavustajat ovat, miten he käyttävät valtaa ja kuinka avustajajärjestelmää tulisi kehittää?

Erityisavustajat ovat ministerien poliittisia avustajia. Pääministerillä ja ministereillä, jotka ovat puolueensa puheenjohtajia, on useampi avustaja. Lisäksi on ministeriryhmäkohtaisia erityisavustajia. Teknisesti ottaen erityisavustajat ovat virkamiehiä, mutta he eivät toimi kuitenkaan ministeriön esittelijöinä. Heitä ei myöskään nimitetä normaalien virkamiesten nimitysperusteiden nojalla. Heillä on aivan erityinen työ sopimus, joka määrittelee työtehtävät ja työajat toteutumaan ministerin tarpeiden mukaan. Erityisavustajien toimikausi on sidottu ministerin toimikauteen, mutta se päättyy aina, kun ministeri osoittaa luottamuksen päättyneen. (VNK 2017).

Työtehtävät riippuvat ministerin ja avustajan keskinäisestä suhteesta ja esihenkilön johtamistavasta. Yleensä erityisavustaja muun muassa valvoo hallitusohjelman täytäntöönpanoa ja huolehtii ministerin tahdon toteutumisesta hänen hallinnonalallaan. Poliittiset avustajat tarjoavat päämiehelleen poliittisia, puoluepoliittisia ja toimintapoliittisia arvioita kulloinkin käsiteltävistä aiheista. Avustajat kommentoivat politiikan vaihtoehtoisia linjoja, pitävät yhteyttä muihin poliittisiin toimijoihin ja avustavat päämiehensä julkisuuspolitiikan hallinnassa. (Tiihonen 2014, 179).

Ministerien erityisavustajilla ei ole juurikaan omaa muodollista valtaa, mutta heillä on kuitenkin huomattavaa vaikutusvaltaa. He toimivat ministeriltä saamansa jatkuvan vallan ja luottamuksen perusteella. Joskus he myös joutuvat tekemään päätöksiä, jotka ovat heidän toimenkuvaansa nähden harmaalla alueella. Eräs ministerin erityisavustajana toiminut henkilö kertoo Eero Murron virkamiesvaltaa käsittelevässä kirjassa, että on turha kieltää, etteikö avustaja käyttäisi valtaa: ”joka niin sanoo, valehtelee”. (Murto 2014, 157).

Ministerien erityisavustajat ovat neuvonantajia tiukoissa paikoissa ja vaikuttavat siihen, mistä ylipäänsä päätetään (Yong and Hazel, 2014). Tiihosen (2017, 12) arvion mukaan erityisavustajilla on huomattavasti vaikutusvaltaa ja kiistellä voi ainoastaan siitä, käyttäkö ministeri vai hänen avustajansa enemmän valtaa. Erityisavustajat muovaavat

politiikan agenda ministeriensä kautta, ja he vaikuttavat valmisteltaviin asioihin jo ennen kuin ne tulevat varsinaisesti päätöksentekoon. Erityisavustajat toimivat usein linkkinä ministeriön virkamiesten ja ministerin välillä.

Politiikassa ikuisuuskytymys on, missä ja keillä on todellinen valta. Miten valta jakautuu ja kenellä sitä on enemmän kuin toisella? Tosiasia on, että valta ei ikinä jakaudu tasan. Valta on yleensä kaikissa järjestelmissä jonkinlaisella sisäpiirillä, jota ympäröivä organisaatio ja media yrittävät valvoa. Erityisavustajien mielenkiintoinen asema herättää väistämättäkin kysymyksen siitä, kuka on tosiasiallinen vallankäyttäjä ministeriössä ja yleisemminkin parlamentaarisessa päätöksenteon ketjussa. (Murto 2014, 9).

1.1 Tutkimuksen tausta

Ministerien erityisavustajat nousevat säännöllisesti myös julkiseen keskusteluun. Etenkin avustajien lukumäärä, palkat, asema ja roolit ovat nousseet Juha Sipilän hallituskauden aikana mediassa esille.

Pääministeri Sipilä (kesk.) lupasi eduskuntavaalikampanjassaan 2015 vähentää avustajien ja ministerien määrää. Kiisteltyä uudistusta on arvosteltu sekä populistiseksi että hätiköidyksi päätökseksi. Ministerien ja avustajien voidaan katsoa olleen tavallistakin kuormitetumpia, kun yhä pienempi määrä ihmisiä on vastannut yhä suuremmasta vastuualueesta. Tämän on jopa pelätty heikentävän demokratiaa ja vahvistavan virkamiesvaltaa, kun suurta kokonaisuutta ei ole mahdollista seurata ja johtaa yhtä tarkasti kuin ennen. Ministeriä kohden avustajamäärä on pysynyt lopulta melko samana kuin ennenkin (noin kolme avustajaa per ministeri), mutta ministerien ja valtiosihteerien määrää vähennettäessä erityisavustajaresurssitkin ovat samalla kiristyneet. (YLE 2015).

Erityisavustajien palkat ovat nousseet aina silloin tällöin mediassa esille (ks. esim. Iltalehti 2015). Myös hallituksen päätöksentekoa ja lainsäädännön puutteellista valmistelua on kritisoitu ja näiden yhteydessä avustajien rooli on noussut esille. Muun muassa liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner on saanut kovaa kritiikkiä riittämättömistä etukäteisneuvotteluista esimerkiksi liikennekaarta valmisteltaessa. Siinä yhteydessä on spekuloitu syyksi vähäisten taustavoimien määrää, sillä Bernerillä ei ole ollenkaan erityisavustajaa (esim. Iltalehti 2016).

Joskus luottamus ministerin ja erityisavustajan välillä päättyy ja tapahtunutta ruoditaan mediassa. Keväällä 2018 oikeusministeri Antti Häkkäsen erityisavustajana toiminut Tapani Mäkinen irtisanoutui tehtävästään häneen kohdistuneen rikosepäilyn vuoksi (YLE 2018). Mäkinen kommentoi, ettei tutkinnasta johtuen voinut hoitaa tehtäväänsä täysipainoisesti. Samoihin aikoihin maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä ilmoitti irtisanovansa erityisavustajansa Satu-Marja Tenhiälän. Tenhiälän mukaan yhteistyö ei ollut sujunut, koska "ministeri ei pidä koulutetuista naisista ja minä en pidä sovinnistimiehistä" (Keski-suomalainen 2018). Ministeri Lepän mukaan potkuissa oli kysymys ainoastaan luottamuksesta (Aamulehti 2018). Yleensä kaikkien osapuolten intresseissä on, että potkuja ei käsitellä näkyvästi mediassa. Siksi suurin osa vaihdoksista yritetään hoitaa mahdollisimman hiljaisesti ja sujuvasti taustalla.

Ministerien erityisavustajien asemaa ja roolin sääntelyä on myös käsitelty mediassa etenkin politiikan ulkopuolelle siirtymisten yhteydessä. Esimerkiksi kokoomuksen ministeriryhmän erityisavustajan Joonas Turusen siirtyminen suoraan erityisavustajan paikalta Mehiläisen liiketoiminnan kehityspäälliköksi herätti kritiikkiä. Tiedotusvälineet katsoivat Turusella olleen merkittävää sisäpiiritietoa liittyen meneillään olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen. (HS 2016).

Lobbaus on kiinnostanut mediaa muun muassa lobbarirekisteriä käsitelleiden uutisten yhteydessä, ja samassa yhteydessä on tuotu esille myös erityisavustajien roolia. Hyvä esimerkki on Helsingin Sanomien (HS 2017) artikkeli lobbauksesta, joka käsittelee politiikan pyörövi-ilmioita. Se kuvailee lobbareita usein "poliitikkojen kavereiksi". Poliitikot ja lobbarit tuntevat toisensa, koska lobbarit ovat usein entisiä politiikan sisäpiiriläisiä. Viestintätoimistoissa työskentelee paljon entisiä ministerien erityisavustajia ja eduskuntaryhmien tiedottajia. "Entinen ministerin erityisavustaja tietää, miten päätökset tehdään, millaiset argumentit milloinkin menevät läpi, ja miten eri ihmisiin kannattaa yrittää vaikuttaa", jutussa sanotaan. Artikkelitoteaa, että lobbausta pidetään helposti pienen piirin likaisena pelinä, mutta siitä on myös hyötyä. Lobbarien kautta päättäjät näkevät, keitä kaikkia lakihanke koskee. Poliitikkojen vastuulla on kuunnella laajasti eri tahojen edustajia.

Pyörövi-ilmiota Suomessa on tutkinut myös superlobbariksi kutsuttu Anders Blom (2018) hiljattain ilmestyneessä väitöskirjassaan ”Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä”. Blom avaa tutkimuksessaan sitä, miten vaikuttamisen kuviot poliittisen vallan kulisseissa todella toimivat. Etujärjestöjen, eduskunnan ja valtioneuvoston yhteistyötä Blom kuvaa politiikan pyöröveksi. Siinä ministerit, kansanedustajat ja virkamiehet sujuvasti vaihtavat roolia ja hyppäävät liike-elämän palvelukseen. Johtopäätöksenä väitöstutkimuksessa esitetään, että taloudellinen eliitti on ottanut sisäpiiritiedon avulla vallan poliittisessa päätöksenteossa itselleen. Ratkaisuksi tilanteeseen Blom ehdottaa lakiin perustuvaa sääntelyä lobbareille.

Myös tämän pro gradun tutkimustulokset nousivat mediassa esille jo ennen opinnäytteen lopullista valmistumista. Helsingin Sanomien pääkirjoitus 17.8.2018 käsitteli tutkimusta otsikolla ”Ministerin avustajan pesti on hyvä ponnahduslauta”. Lisäksi gradua käsiteltiin ainakin päättäjille suunnatussa MustRead-verkkomediassa sekä kokoomuksen päääänenkannattajassa Nykypäivässä. Tämä kertoo aiheen yhteiskunnallisesta merkityksestä ja siitä, että tutkimustuloksia aiheesta on kaivattu.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Ministerien poliittisista avustajakunnista on Suomessa tehty vain vähän tutkimusta ja se on keskittynyt lähinnä valtiosihteerien aseman tutkimiseen (esim. Parhiala 2011, Wiberg 2009). Eduskunta-avustajista on löydettävissä useampia graduja (esim. Kaasalainen 2000, Rönnholm 2011). Pohjoismaista tutkimusta ministerien erityisavustajista löytyy viime vuosilta jonkin verran (esim. Svallfors 2017, 2016). Kansainvälisesti on löydettävissä useampia artikkeleita (esim. Maley 2011, Esselment et al. 2014) sekä kirjallisuutta (esim. Young and Hazel 2014), joissa käsitellään valtiojohtoon avustajia.

Kiinnostus ministerien erityisavustajiin on vasta heräämässä, sillä poliittisen avustajajärjestelmän synty ja laajeneminen nykymuotoonsa on suhteellisen uusi ilmiö. Tutkimuksen voi sanoa vielä hakevan muotoaan ja asemaansa politiikan tutkimuksen kentässä. Lisäksi ajantasainen tutkimusaineisto on vaikeasti saatavilla, sillä johtavissa asemissa olevat poliittiset päättäjät ja heidän avustajansa ovat haluttomia avaamaan kulisseissa tapahtuvaa vallankäyttöä. (Kuoppala 2018, 8).

Tiihosen (2014, 210–211) mukaan asiakirjat tulevat julkisiksi vasta vuosikymmenten kuluttua, ja neuvonantajat ovat lojaaleja johtajalleen yli neuvonantajakauden. Julkisuuteen paljastetaan korkeintaan vastustajien ja kilpailijoiden heikkouksia. Ennen kuin tutkijat pääsevät käsiksi avautuviin arkistolähteisiin, tutkimuksessa joudutaan käsittelemään hallituksen taustalla toimivaa organisaatiota, neuvonantajien valintaa, poliittisten sihteeristöjen suhteita virkamiehistöön ja hallitukseen, poliittisten sihteeristöjen laajenemisen vaikutusta ministereiden ja virkamiesten asemaan ja asioiden valmisteluun sekä poliittisten sihteeristöjen sopivuutta parlamentaariseen vastuujärjestelmään. Aineiston hankkimisen hankaluus herkistä aiheista on todennäköisesti yksi merkittävä syy vähäiseen tutkimukseen.

Tiihosen (2014, 178) kirjassa *Oikea käsi: valtiojohdon neuvonantajat eilen ja tänään*, käsitellään yleisemmällä tasolla ja historiaperspektiivillä valtiojohdon neuvonantajia. Tiihosen mukaan valtiollisen johtajan henkilökohtaisista avustajista koostuvien kabinettien tavoitteena ei ole ollut korvata virkamieshallintoa. Ne ovat täydentäneet sitä tuomalla asioiden käsittelyyn poliittisen tulkinnan. Vaikka virkamiehet olisivatkin lojaaleja hallituksen edustajalle, he eivät voi esittää vahvoja poliittisia tulkintoja. Virkamiehen toiminnan pohjana ei voi olla poliittisten esihenkilöiden henkilökohtaisten etujen tai puoluepoliittisen yhteisön toiveiden edistäminen. Heitä ohjaavat omat ammatilliset eettiset koodit, viranomaisille laissa määritetyt tehtävät ja yleisen edun näkökohdat.

Tiihonen (2014, 202–205) on myös arvioinut ja jaotellut avustajajärjestelmää. Osa avustajista toimii hänen mukaansa portinvartijoina, jotka vartioivat johtajalle menevää tietoa ja sitä, ketkä pääsevät kuiskaamaan omia näkemyksiään hänen korvaansa. Osa avustajista toimii uuden tiedon tuottajina, guruina ja kokeneina taustatukijoina. Osa avustajista on omaksunut ylimmän valvojan ja holhoojan roolin.

Avustajien lukumäärä vaikuttaa Tiihosen mukaan siihen, kuinka yhdenmukaisia neuvoja ministeri saa. Voidaan olettaa, että mitä suurempi joukko, sitä pienempi vaara, että päämies joutuu klikin tai pienen ryhmän ohjattavaksi. Toisaalta liian suuri joukko on ongelmallinen hallittavuuden, luotettavuuden ja työnjaon kannalta. Liian pienessä joukossa taas erilaiset näkemykset eivät tule kuulluksi. Tiihosen mukaan vanhoissa

hallitsijaoppaissa suositellaan, että avustajia olisi kolme tai neljä ja että heitä kuultaisiin aina erikseen, jotta kukin voi muodostaa mielipiteensä itsenäisesti.

Maamme ainoat suoraan erityisavustajiin keskittyneet tutkimukset ovat Lars Westerlundin *De politiska sekreterarna i Finland*, Max Mickelssonin pro gradu -tutkielma *Eviga Politruker* ja Tuomas Kuoppalan pro gradu -tutkielma *Ministerin varjossa: erityisavustajien rooli ja suhde virkamiehiin*. Westerlundin ja Mickelssonin tutkimukset ovat yli kahdenkymmenen vuoden takaa, ja niissä keskitytään tarkastelemaan erityisavustajien taustaa ja urakehitystä. Kuoppalan tutkimus on vuodelta 2018 ja siinä keskitytään erityisavustajien ja virkamiesten rajapintaan. Tutkimuksen vähyyden vuoksi ja siksi, että tässä tutkimuksessa on tarkoitus päivittää vanhat lähteet uuteen tutkimustietoon, on näiden käyttö perusteltua. Esittelen tutkimukset seuraavaksi tarkemmin.

Westerlund (1990) käy tutkimuksessaan läpi poliittisen avustajakunnan syntyä ja toimintaa. Hän myös tutkii avustajaksi rekrytoitumista. Hänen tutkimuksensa mukaan keskimäärin poliittinen sihteeri on 33 vuotias mies, jolla on jokin akateeminen tutkinto. Hänelle on myös tyypillistä nopea urakehitys avustajapestin jälkeen, mistä on syntynyt käsite ”herrahissistä”. Poliittiset sihteerit voidaan Westerlundin mukaan jakaa kuuteen eri rooliin: 1. ministerien assistentit 2. ministerien agentit 3. linkit ministerin, hallinnon, eduskunnan ja puolueorganisaation välillä 4. ministerien neuvonantajat 5. viranomaiset 6. puolueen edustajat hallinnon eri osastoilla. Pääasiallinen yhdistävä rooli on epäformaali koordinointi ministerin kabinetin ja keskushallinnon välillä sekä taustalla vaikuttaminen. Westerlund näkee poliittiset sihteerit omana instituutionaan, joka käyttää valtaa, mutta jolta puuttuu virallinen asema ja perustuslaillinen status.

Max Mickelsson (1997) päätyi tutkimuksessaan melko samanlaiseen profiiliin. Erityisavustaja on keskimäärin 33–34 -vuotias mies, koulutukseltaan VTK tai VTM. Hän tutki, miten eri puolueissa valitaan erityisavustajat, mikä on heidän rekrytointireittinsä ja mihin he etenevät. Hän rajasi tutkimuksensa koskemaan avustajia vuosina 1970–1996. Hän vertaili puolueittain erityisavustajaksi päätyvien taustamuuttujia. Jonkin verran huomiota kohdistettiin myös avustajien omaan poliittiseen aktiivisuuteen – keistä tuli kansanedustajia ja ministereitä? Tutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluina ja tutkimalla listoja entisistä erityisavustajista.

Tuomas Kuoppala (2018) tarkasteli Sipilän hallituksen erityisavustajien eri rooleja ja suhdetta virkamiehiin. Hänen keskeinen tuloksensa oli, että erityisavustajat toimivat politiikan ja hallinnon rajamailla. Tutkimuksessa erityisavustajien rooleiksi määriteltiin neljä pääasiallista roolia: neuvonantaja, portinvartija, neuvottelija ja puolueen edustaja ministeriössä. Roolit eivät olleet toisiaan poissulkevia ja ne saattoivat vaihdella riippuen useista eri tekijöistä. Gradu tehtiin hallintotieteisiin, mutta sillä on selvää rajapintaa myös politiikkatieteisiin.

Kansainvälistä tutkimustyötä poliittisista avustajista löytyy jonkin verran. Tutkimalla eri maiden poliittisia kabinetteja saadaan kiinnostavaa aineistoa vertailtavaksi ja päästään paremmin ymmärtämään laajempaa tutkimuksellista viitekehystä. Suoraan näitä tutkimuksia ei kuitenkaan ole aina mielekästä soveltaa Suomen järjestelmään, sillä vertailtavien maiden poliittiset järjestelmät ja tapa järjestää hallinto poikkeavat melko paljon toisistaan.

Kansainvälisistä tutkimuksista voidaan nostaa esille kolme keskeistä teemaa, jotka kaikki kulminoituvat siihen, miten poliittinen avustajakunta vaikuttaa parlamentaariseen ohjauksetjuun. Teemat ovat poliittisten avustajien määrä, poliittisten avustajien tehtävien sääntely ja poliittisten avustajien vastuullisuuskysymykset.

Hazel ja Yong (2014) ovat tutkineet Iso-Britanniassa kysymyksiä kuten miksi ministerien erityisavustajia nimitetään, kenestä tulee erityisavustaja (ikä, taidot, koulutus, kokemus), mitä erityisavustajat tekevät valtioneuvoston jälkeen, mitkä ovat erityisavustajien roolit ja toiminnot sekä miten erityisavustajien roolia ja vaikuttavuutta voisi kehittää. Heidän haastattelujensa perusteella erityisavustajia tarvitaan, koska ministerit ovat ylikuormitettuja ja -työllistettyjä. He myös tarvitsevat neuvottelijan, jolla on poliittinen rooli ja johon he luottavat. Tutkijat myös toteavat, että erityisavustajat ovat yksi poliittisen kentän vähiten ymmärretyistä pelaajista.

Maley (2011) on tutkinut Australiassa ministerien avustajien välisiä suhteita toisiinsa. Hänen päätelmänsä on, että avustajien väliset suhteet ja kanssakäyminen vaikuttavat vahvasti eri rooleihin, joita avustajilla on kabinettsysteemissä. Maley argumentoi, että toimivat, hyvät ja laajat verkostot avustajien kesken ovat arvostettuja niin ministerien

kuin virkamiestenkin näkökulmasta. Poliittisten avustajien epäviralliset verkostot määrittävät myös kabinettien välistä valtajärjestelmää. Tutkimuksessaan hän erotti viisi erilaista roolia avustajalle: agendan asettaja, ideoiden, intressien ja mahdollisuuksien linkittäjä, mobilisoija, välittäjä ja neuvottelija.

Bernadette Connaughton (2010) on tutkinut Irlannissa erilaisia avustajarooleja. Hän keskittyy tutkimuksessaan tarkastelemaan erityisesti avustajien tehtäviä eikä niinkään vallankäyttöä. Connaughtonin tutkimuksessa oli havaittavissa neljä erityistä roolia: eksperti, partisaani, koordinaattori ja huolehtija. Tutkimuksessa haastateltiin yhden hallituksen erityisavustajia, ja pyrittiin selvittämään heidän omat näkemyksensä rooleistaan ja vaikutuksestaan hallituksessa. Myös heidän profiiliaan ja motivaatioitaan tarkasteltiin. Connaughton päätyi siihen, että suuri osa yksittäisistä avustajista oli niin sanottuja huolehtijoita, jotka keskittyivät ministerien jokapäiväisten tehtävien hoitamiseen. Yhdessä avustajakunnalla kuitenkin olisi mahdollisuus vaikuttaa politiikkaan laajemminkin.

Ruotsin poliittinen järjestelmä vastaa eniten omaa poliittista järjestelmäämme. Ruotsissa erityisavustajatutkimusta on tehnyt Stefan Svallfors. Hän määrittelee politiikan ammattilaiset (PPP = partisan policy professionals) sellaisiksi henkilöiksi, jotka on otettu töihin vaikuttamaan politiikkaan, mutta jotka eivät ole tulleet vaaleilla valituksi tehtävään. Svallfors (2017a) on selvittänyt myös politiikan ammattilaisten motivaatioita ja kykyjä. Siinä motivaatioksi on selvinnyt halu käyttää valtaa ja vaikuttaa asioiden suuntaan ilman, että joutuu itse median läpivalaisuun. Tärkeimmät poliittisten avustajien kyvyt ovat ongelmanmuodostus- ja ratkaisutaito, prosessien erityisosaaminen ja tietoon käsiksi pääseminen.

Toisessa puoluepolitiikan ammattilaisia koskevassa tutkimuksessaan Svallfors (2017b) selvittää, miksi poliittiset avustajat haluavat politiikkaan juuri avustajapuolelle ja mitä he ajattelevat vaaleilla valituista poliitikoista. Haastattelut osoittavat, että Ruotsissa ylin poliittinen avustajakunta näkee poliitikon rooliin kuuluvan julkisuuspaineen luotaantyöntävänä. Samalla he myös näkevät edustuksellisen demokratian hitaana, tylsänä ja henkilökohtaisena juonitteluna. Poliitikkojen avustaminen tarjoaa heille kanavan vaikuttaa ja edistää tärkeäksi kokemiaan asioita tehokkaasti, ilman että he joutuvat itse altistumaan mediapaineille.

OECD eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö on tehnyt kaksi laajamittaista raporttia poliittisista avustajista. Ensimmäinen raportti (OECD 2007) käsittelee pitkälti virkamiesten ja poliittisten avustajien välisiä jännitteitä sekä erityisavustajien rooleja. Siinä todetaan, että suurimmassa osassa EU- ja OECD-maita poliittisten avustajien ja virkamiesten suhteet ovat ongelmallisia. Toisaalta näiden roolit ovat toisiaan täydentäviä ja ministerit eivät voi työskennellä menestyksekkäästi, jos nämä kaksi ryhmää eivät tee yhteistyötä. OECD suosittaa maille selkeitä lainsäädäntöön kirjattuja rooleja molemmille ryhmille. Lainsäädäntöä täydentämään raportti suosittelee myös eettistä koodistoa, jonka noudattamiseksi olisi selkeät valvonta- ja rangaistusmekanismit.

Toinen OECD:n raportti (2011) käsittelee osittain myös virkamiesten ja poliittisten avustajien rajapintaa. Sen lisäksi siinä käydään läpi avustajien työnkuvaa koskevia virallisia sääntelyjä eri maissa. Joissain maissa on laadittu *code of conduct*, joka melko tarkastikin määrittelee avustajien toimenkuvaa, pätevyyttä ja esimerkiksi erilaisia karensseja uusiin tehtäviin siirtymisen osalta. OECD:n mukaan sellainen luo avustajajärjestelmään luotettavuutta, läpinäkyvyyttä ja rakennetta.

Jonkin verran poliittisia avustajia sivutaan myös poliitikkojen muistelmissa ja elämäkerroissa. Lisäksi löytyy erityisavustajana toimineiden muistelmia (esim. Andersson 2013). Niklas Anderssonin kirjassa ”*Sisäministerin erityisavustaja – seitsemän vuotta politiikassa*” pyritään tuomaan esille politiikan tekijän arkielämää. Hän kuvaa kirjassa sitä, minkä vuoksi ja miten hän on tehtävänsä päätenyt. Hän myös selostaa, millaista työ Suomen hallituksessa erityisavustajan näkökulmasta on, ja minkälainen matka pestiin on ollut. Kirja on siitä harvinainen teos, että se kuvaa hyvin tarkasti suomalaisen erityisavustajan viikkorutiineja ja tehtäviä.

Kokonaisuudessaan voisi katsoa, että suomalaista tutkimusta erityisavustajista on vasta tehtävään rekrytoitumisen suhteen tehtynä. Lisäksi rekrytoitumisen ohella on sivuttu erityisavustajien rooleja, taustoja ja suhdetta virkamiehiin. Kansainvälisesti tutkimusta on näiden lisäksi tehty muun muassa avustajien motiiveista, määrästä, tehtävien sääntelystä ja vastuullisuudesta.

Politiikan tutkimuksessa eri henkilöryhmien vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon on tutkittu muuten jo melko laajasti, mutta tämä niin sanottu kolmas elementti on jäänyt vähemmälle huomiolle. Svallfors (2017a) kuvailee poliittista päätöksentekoa peliksi, jossa on kolme elementtiä: poliitikot, virkamiehet ja poliittinen avustajakunta. Kaksi ensimmäistä tunnetaan jo melko hyvin, mutta kolmas ryhmä on jäänyt tähän mennessä tutkimuksissa eniten pimentoon.

Poliittisen avustajakunnan osalta tutkimatta on vielä moni alue, joka vaatii ministerien ja erityisavustajien syvällisempää haastattelua. Esimerkiksi todellinen vallankäyttö kulisseissa on sellainen aihe, josta on hankala saada luotettavaa aineistoa. Myös erityisavustajakunnan rooli ja vaikuttavuus suhteessa kansanvallan komentoketjuun on vielä perusteellisesti tutkimatta. Ei ole myöskään täyttä kuvaa siitä, kuinka laaja on pyöröovi-ilmiö, jossa yhteiskunnallisesti vaikuttavat taustatehtävät kasaantuvat samoille henkilöille peräkkäin. Myöskään erityisavustajajärjestelmän sääntelystä ei ole käyty Suomessa laajempaa tutkimukseen perustuvaa yhteiskunnallista keskustelua, koska tutkimusta ei ole ollut.

Erityisavustajatutkimuksen kansainvälinen ja pohjoismainen herääminen luo otollisen tilanteen tutkia tämän päivän suomalaista erityisavustajajärjestelmää. Koska suomalaista tutkimusta aiheesta on vähän ja suuri osa siitä on jo vuosien takaa, on nyt hyvä hetki kartoittaa uusin tilanne ja verrata sitä aiempaan tutkimukseen. Myös Suomen poliittinen tilanne ja median kiinnostus luovat tarpeita kartoittaa Suomen erityisavustajajärjestelmää tänä päivänä.

1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rakenne

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tehdä katsaus nykypäivän suomalaisten erityisavustajien profiiliin ja verrata sitä aikaisempaan tutkimukseen. Keitä 2010 –luvun ministerien erityisavustajat ovat ja miten he rekrytoituvat tehtäviinsä? Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään, mihin erityisavustajat päätyvät pestinsä jälkeen. Onko niin sanottu pyöröovi-ilmiö yleinen, jossa erityisavustajat päätyvät esimerkiksi lobbaajaksi ja taas takaisin ministerien kabinetteihin?

Toisena mielenkiinnon kohteena on erityisavustajien vallankäyttö ja vaikutus poliittiseen prosessiin. Kokevatko erityisavustajat käyttävänsä valtaa ja jos kokevat, niin minkälaista valtaa? Missä kohtaa päätöksenteon ketjua avustajat kokevat eniten vaikuttavansa poliittiseen prosessiin ja mitkä ovat heidän motiivinsa?

Lopuksi käydään läpi erityisavustajajärjestelmän sääntelyä ja pohditaan, olisiko tarkemmalle sääntelylle tarvetta. Miten avustajat kokevat nykyisen sääntelyn ja mahdolliset tarpeet sen muuttamiseen. Minkälaisen sääntelyn avulla ministerit, puolueet ja kansalaiset saisivat eniten hyötyä avustajajärjestelmästä – mihin suuntaan sitä tulisi kehittää?

Tutkimuksen yhtenä hypoteesina on, että erityisavustajan profiili ei ole 70-luvulta paljoa muuttunut. Toiseksi sukupuolten tasa-arvon odotetaan kuitenkin totutuvan nykypäivänä hieman paremmin. Kolmanneksi uskotaan pyöröovi-ilmiötä erityisavustajasta vaikuttajaviestijäksi siirtymisen suhteen olevan löydettävissä. Lisäksi yhtenä hypoteesina on, että erityisavustajan tehtävässä toimiminen nostaa henkilön työmarkkina-arvoa.

Näitä hypoteeseja tutkitaan vertaamalla Westerlundin ja Mickelssonin havaitsemia profiileja 2010-luvun hallituksissa työskennelleiden erityisavustajien profiileihin. Nykypäivän erityisavustajien profiilit selvitetään kohdennetulla kyselytutkimuksella. Profiilitutkimuksen avulla on tarkoitus taustoittaa tutkimuksen kohteena olevaa ryhmää, 2010 –luvun erityisavustajia. Samalla selviää myös mistä erityisavustajat tulevat ja minne he menevät, eli näemme onko pyöröovi-ilmiötä tietyillä aloilla olemassa ja miten paljon. Kyselytutkimuksessa kysytään myös arviota erityisavustajan tehtävässä toimimisen vaikutuksesta henkilön työmarkkina-arvoon.

Varsinainen tutkimuskysymys ja –metodi pohjautuvat 2010-luvulla erityisavustajina toimineiden henkilöiden haastatteluihin. Haastattelen henkilöitä, joilla on suhteellisen tuoretta kokemusta avustajana toimimisesta, mutta jotka eivät kuitenkaan enää toimi kyseisessä roolissa. Haastattelut suoritetaan myös anonymina, jotta herkästä vallankäyttöön liittyvästä aiheesta voitaisiin saada mahdollisimman luotettavaa tietoa. Tämä asetelma mahdollistaa haastateltavien mahdollisimman rehelliset vastaukset. Hypoteesina on, että erityisavustajat käyttävät valtaa, etenkin asiantuntijavaltaa, ja että se on myös yksi motivoiva tekijä hakeutua kyseisiin pesteihin.

Sekä kyselytutkimuksessa että haastatteluissa tullaan myös kysymään erityisavustajajärjestelmän sääntelyn tarpeista. Ennakoitavaa on, että avustajien näkökulmasta väljä toimintakuvaus mahdollistaa vapaamman toimimisen. Harvoin kukaan haluaa asettaa itselleen esimerkiksi karensseja. Toisaalta joskus vallankäytön rajojen selkeä määrittely voi olla helpotus myös vallankäyttäjälle itselleen. Näin mahdollisissa kiistatilanteissa on jotain selkeitä pelisääntöjä, joihin vedota ja joiden pohjalta toimia.

Koko tutkimuksen tarkoituksena on päivittää tietoa suomalaisista erityisavustajista sekä luoda myös uutta tietoa esimerkiksi heidän motiiveistaan. Johtopäätöksissä pohditaan paitsi vallankäyttöä, myös sääntelyn päivittämisen tarvetta. Lopulta kyse on siitä, miten poliittiset avustajakunnat parhaalla mahdollisella tavalla voisivat toteuttaa tehtävänsä. Miten ministerit, puolueet ja kansalaiset saisivat avustajajärjestelmästä mahdollisimman paljon hyötyä ja mahdollisimman vähän haittoja?

Tutkimus rakentuu siten, että ensin määritellään keskeiset käsitteet ja tehdään katsaus aikaisempaan tutkimukseen. Kirjallisuuskatsauksessa kartoitetaan sekä suomalaisen että kansainvälisen tutkimuksen käsittelemät aiheet erityisavustajista ja luotsataan myös niitä puutteita, joita tutkimuskentässä vielä on. Luvussa kaksi avataan tutkimuksen näkökulmaa eli erityisavustajajärjestelmää sen historian, ammattimaistumisen, sääntelyn ja kritiikin kautta. Kolmannessa luvussa käydään läpi tutkimuksen teoriataustaa, jossa vallan eri alalajien kautta keskitytään etenkin asiantuntijavaltaan. Teoriaosuudessa on hyödynnetty osittain myös kandidaatintutkielmaani, joka liittyi samaan teoria-aiheeseen. Kappaleessa neljä käydään läpi tutkimuksen toteutusta metodin, aineiston, hypoteesien ja luotettavuuden itsearvioinnin kautta. Kappale viisi keskittyy erityisavustajien profiileihin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Kappaleessa kuusi käydään läpi erityisavustajien kykyjä ja ominaisuuksia. Kappaleessa seitsemän pureudutaan erityisavustajien toimintaan ja vallankäyttöön ja kappaleessa kahdeksan erityisavustajajärjestelmän sääntelyyn ja kehittämiseen. Viimeinen kappale käy läpi tutkimuksen johtopäätöksiä ja niistä heräävää keskustelua. Lopussa esitetään lähteet ja liitteet.

2. Näkökulma

Tässä kappaleessa käsitellään tutkimuksen näkökulmaa. Poliitikka on professionalisoitunut ja sen myötä politiikan ammattilaisten luokkaan on lisätty presidentin, ministerien, MEPien ja pormestarien avustajakunnat. Erityisavustajat katsotaan politiikan ammattilaisiksi, joilla on erilaisia rooleja päättäjien kabineteissa.

2.1. Avustajajärjestelmän historia

“Lähimpien alaisten valinta ei ole ruhtinaalle suinkaan vähämerkityksellinen tehtävä. Alaiset ovat joko hyviä tai huonoja, aina ruhtinaan älynlahjojen mukaan. Ruhtinaan älykkyyttä arvostellaankin kaikkein ensimmäiseksi sen perusteella, millaisia miehiä hänellä on ympärillään. Jos nämä ovat pystyviä ja uskollisia, ruhtinasta voidaan aina pitää viisaana miehenä, koska on kyennyt näkemään heidän pätevyytensä ja saanut heidät pysymään uskollisina. Jos asiat sen sijaan ovat toisin, häntä voidaan aina moittia, koska hän on tehnyt ensimmäisen virheensä jo nämä miehet valitessaan.” (Macchiavelli 1969, 85.)

Kuten Macchiavelli jo Ruhtinaan alkuperäisteoksessa vuonna 1513 kirjoitti, on sillä suurta väliä, kenet hallitsija ottaa palvelukseensa. Käsitys hallitsijasta muotoutuu osaltaan sen mukaan, keitä hallitsijalla on ympärillään. Onnistunut tai epäonnistunut valinta voi antaa hyvää tai huonoa mielikuvaa hallitsijan arvostelukyvyistä.

Ylimmän hallinnon avustajia ja hovihenkilökuntaa on aina ollut, mutta nykyinen ministerien avustajajärjestelmä on vielä verrattain uusi asia. Pääministerille palkattiin ensimmäistä kertaa oma avustaja 1920-luvun alkupuolella. Varsinaisen poliittisen sihteerin pääministeri sai 1930-luvulla. Muihin ministeriöihin avustajien tulo kesti paljon kauemmin. Vasta vuoden 1972 tulo- ja menoarvioon esitettiin avustajia kaikkiin ministeriöihin. Kalevi Sorsan ensimmäiseen hallitukseen nimitettiin ensimmäiset poliittiset sihteerit – 17 henkeä. Avustajapaikat olivat pitkään vain miesten hallussa. Vasta vuonna 1993 Esko Aho nimitti ensimmäisen naispuoleisen pääministerin avustajan, Maria-Kaisa Aulan. (Murto 2014, 151).

Avustajien määrä on tasaisesti noussut. Vuoden 1993 alussa pääministerin ja muiden ministerien erityisavustajia oli yhteensä 24. Vuonna 2004 avustajia oli 38, kun pääministerillä ja monella muullakin ministerillä oli useampia avustajia. Kun mukaan

lasketaan vielä eduskunta-avustajat (sillä kaikki ministerit olivat myös kansanedustajia), avustajia oli 56. Joskus ministeriöihin on myös palkattu avustajia - ministerin toiveesta - eri nimikkeillä substanssiministeriön rahoituksella. Helsingin Sanomien (HS 2013) kesällä 2013 tekemän selvityksen mukaan Kataisen hallituksen ministereillä oli jopa 149 avustajaa, kun mukaan laskettiin valtiosihteerit ja näiden sihteerit, erityisavustajat ja näiden sihteerit, ministerien sihteerit, eduskunta-avustajat, assistentit, virkamiessihteerit, johdon assistentit, lehdistöavustajat, kabinetin assistentit, diplomaattivavustajat ja osastosihteerit. (Murto 2014, 152).

2.2. Poliitiikan professionalisoituminen

Erityisavustajat ovat politiikan ammattilaisia, jotka kuuluvat poliittiseen avustajakuntaan. Yleensä politiikan ammattilaisiksi mielletään henkilöt, jotka ovat esimerkiksi toimineet kansanedustajina vuosikymmeniä. Tässä tutkimuksessa politiikan ammattilaiset ymmärretään kuitenkin laajemmin ja heillä tarkoitetaan Svallforsin (2017a) määritelmän mukaisesti henkilöitä, jotka käyttävät poliittista valtaa, mutta joita ei ole valittu tehtävään vaalien kautta.

Erityisavustajat ovat palkattuja ammattilaisia, joiden päämäärä on vaikuttaa poliittisesti ja viedä politiikkatoimia eteenpäin. Erityisavustajien tehtäväksi voidaan katsoa arvojen tuominen julkiseen johtamiseen ja edustamansa ryhmän näkemyksien ajaminen päätöksenteossa (Svallfors 2016). Tässä tutkimuksessa politiikan ammattilaisia tutkitaan ministerien esikunnissa ja tarkastelussa on vielä tarkemmin rajattuna vain ministerien erityisavustajat.

Hacker ja Pierson (2010, 100–102) ovat kuvanneet politiikkaa organisoiduksi taisteluksi. Kuvaus on sikäli osuva, jos sitä verrataan erityisavustajien rooleihin. Erityisavustajat ovat puoluepolitiikan satureita ja heidän oletetaan olevan lojaaleja puolueelle (Svallfors 2016). Puolueilla on tapana rekrytoida nuoria lupauksia näihin tehtäviin ja kasvattaa sitä kautta uutta päätöksentekijöiden sukupolvea ja oman puolueen henkilöitä vaativiin yhteiskunnallisiin toimiin. Moni erityisavustaja on toiminut jossain kohtaa elämänsä puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä.

Politiikan ammattilaisiin voidaan katsoa lukeutuvan myös ministeriöiden ja puoluepolitiikan ulkopuolella työskenteleviä henkilöitä, jotka työskentelevät esimerkiksi lobbareina tai vaikuttajaviestinnän parissa. Poliitiikan ammattilaisten vaikutusvallan voi olettaa viime vuosina kasvaneen, mutta tiedämme toistaiseksi tämän ryhmän taustoista, vaikutusmahdollisuuksista ja motiiveista hyvin vähän (Svallfors 2015).

Ilkka Ruostetsaari on tutkinut politiikan professionalisoitumista ja poliittisen luokan muotoutumista Suomessa. Hän on tutkinut sitä, miten politiikasta tuli Suomessa ammatti ja kuinka laaja on sen seurauksena syntynyt ”politiikasta elävä” kerrostuma. Poliitikkojen professionalisoitumisesta on johtunut koko poliittisen toiminnan ammattimaistuminen.

Poliittisen järjestelmän professionalisoitumista voidaan mitata strukturoituneiden uramallien sekä puoluetyöhön, kampanjarahoitukseen ja poliittisten instituutioiden toimintaan käytetyn ajan osuudella. Toinen indikaattori ammattimaistumiselle on poliittisten virkojen kumuloituminen samoille henkilöille poliittisissa instituutioissa, hallintokoneistossa, puoluejärjestelmässä ja eturyhmissä (Ruostetsaari 1998, 7–9).

Poliittisen luokan laajuus Ruostetsaaren mukaan on paljon enemmän kuin 200 kansanedustajaa, ministerit ja presidentti. Myös näiden avustajat ja puolueen työntekijät voidaan lukea poliittiseen luokkaan kuuluvaksi. Koska eduskuntaryhmien määrärahat on sidottu edustajien määrään, myös niiden toimihenkilöiden määrä on voinut vaihdella vaaleista toiseen. Suomen liittyminen Euroopan unioniin 1995 kasvatti myös poliittisen luokan kokoa, kun mukaan tulivat mepit ja heidän kabinetinsä. (Ruostetsaari 1998, 45). Myös pormestarijärjestelmiin siirtyminen isoissa kaupungeissa on lisännyt pormestarien erityisavustajia.

Ruostetsaari on myös selvittänyt eliittiin rekrytoitumista vuonna 2014 ilmestyneessä kirjassaan ”*Vallan sisäpiirissä*”. Teoksessa hän tutki sitä, mitkä tekijät edistävät eliitin jäseneksi pääsemistä ja kuinka eliittiasema säilytetään tai menetetään. Kirjan keskeisimpiä havaintoja oli, että eliittiin kuuluvilla oli korkea koulutuksellinen pääoma ja heidän lapsuudenkotiensa kulttuurillinen aktiivisuus oli vahvaa.

Valtaeliitin voidaan sanoa olevan keskimäärin muuta kansaa paremmin koulutettua ja heidän perheensä ovat olleet keskimääräistä koulutusmyönteisempiä. Valtaeliitissä

naisten osuus on kasvanut, mutta jakauma on edelleen epätasainen. Eliitin äidinkielenä on lähes aina joko suomi tai ruotsi - vain marginaalinen osuus eliiteistä on lähtöisin kodeista, joissa puhutaan jotain muuta kieltä. Eliitteihin kuuluvista neljä viidesosaa asuu Etelä-Suomessa ja kolme viidesosaa on myös nuoruudessaan asunut siellä. Alueellinen liikkuvuus on Ruostetsaaren mukaan kuitenkin lisääntynyt. Eliitin tulotaso on keskimäärin muuta kansaa selvästi korkeampi. (Ruostetsaari 2014, 94–118).

Tässä tutkimuksessa on mielenkiintoista selvittää, vastaavatko poliittisten erityisavustajien taustat Ruostetsaaren eliiteistä piirtämää kuvaa.

2.3. Avustajan mandaatti, avustajajärjestelmän sääntely ja resurssit

Erityisavustajat ovat valtioneuvoston ohjesäännön mukaisesti katsottu valtioneuvoston kanslian määräaikaikaisiksi virkamiehiksi. Silloin alisteisuussuhteita koskevat hankaluudet ministeriöissä on vältetty, kun erityisavustajat eivät muodollisesti kuulu ministeriön linjahallintoon. Ministerien avustajilla ei ole virallisesti hallinnollisia valmistelu- eikä päätösvaltuuksia eikä myöskään käskyvaltaa suhteessa virkamiehistöön. He kuitenkin voivat ministerin valtaa edustaessaan tosiasiaassa vaikuttaa näihinkin asioihin.

Erityisavustajat voivat tuurata ministeriä tietyissä kokouksissa ja tilaisuuksissa, kuten ylimääräisissä ministerivaliokunnan kokouksissa ja joissakin epävirallisemmissa ministeriryhmien neuvotteluissa. Tämä riippuu usein ministerin ja avustajan keskinäisistä käytännöistä ja sopimuksista. EU-tasolla ministeriä voi edustaa usein vain valtiosihteeri.

Valtioneuvoston ohjesääntö (3.4.2003/262) 45 a §:n mukaan:

- Erityisavustajan nimittää pääministeri ministerin esityksestä.
- Erityisavustaja suorittaa ministerin hänelle antamia tehtäviä toimimatta ministeriön esittelijänä.
- Erityisavustajalle on annettava ne tiedot, jotka hän tarvitsee tehtävänsä hoitamiseksi. Erityisavustajan on annettava virkamiehelle tämän tehtävien hoitamiseen tarvitsemat tiedot.
- Erityisavustajalla on oikeus osallistua ministeriön johtoryhmän kokouksiin sekä muihin suunnittelu- ja valmistelukokouksiin.

Joissain ministeriöissä on laadittu tämän ohjesäännön lisäksi tarkentavia ohjeita ja lisäksi eri puolueiden ministeriryhmillä on omia oppaita ja toimintaohjeita, joissa käsitellään erityisavustajan toimenkuvaa ja tehtäväkenttää.

Ministerien erityisavustajien palkat ja henkilömäärät ovat julkista tietoa ja ne on mahdollista löytää valtion talousarvion valtioneuvoston kanslian pääluokan momentilta ministereiden ja heidän erityisavustajiensa palkkaukset. Vuoden 2018 talousarvioesityksessä momentille on varattu 6,5 miljoonaa euroa, mikä sisältää ministereiden palkkion, poliittisten valtiosihteerien ja ministerien erityisavustajien palkat sivukuluineen. Henkilöstön määrä momentilla on 63, josta 17 valtioneuvoston jäsentä, 4 valtiosihteeriä ja 42 erityisavustajaa. (Valtioneuvosto 2018).

On mielenkiintoinen kysymys, onko erityisavustajan tehtävä Suomessa tarpeeksi säännelty ja resursoitu. Tähän kysymykseen haetaan vastausta haastattelujen kautta ja siihen palataan tarkemmin luvuissa kahdeksan ja yhdeksän.

2.4. Avustajajärjestelmän kritiikkiä

Avustajajärjestelmä on monissa yhteyksissä onnistuttu perustelemaan päätöksenteon ja demokratian kannalta oleelliseksi ja hyödylliseksi järjestelmäksi. Toisaalta avustajat nähdään myös uhkana samoille asioille etenkin julkisessa keskustelussa, mutta osittain myös tutkimuksessa. Tässä alaluvussa esitetään avustajajärjestelmään kohdistunutta kritiikkiä.

Robert Dahlin (1989, 333–334) mukaan politiikan ammattilaiset saattavat olla ongelma demokratialle, sillä politiikan ammattilaisilla on kyky menestyä politiikan kompleksissa kulisissa olematta kuitenkaan parlamentaarisessa vastuussa toimistaan. Dahlin mukaan politiikan specialistien kasvava määrä kytkeytyy julkisen politiikan monimutkaistumiseen ja tämä aiheuttaa uhkan demokratian läpinäkyvyydelle. Osa politiikan eliitistä saattaa irtaantua demokratian kontrollista. Poliitiikan specialistit eivät Dahlin mukaan välttämättä tavoittele irtaantumista julkisen valvonnan piiristä, mutta ongelma itsessään on jo, että siihen on olemassa mahdollisuus.

Myös Tiihonen (2014, 201) käy läpi poliittisten sihteeristöjen aiheuttamia ongelmia. Hänen mukaansa ne voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: portinvartijaongelmaan, eturyhmäongelmaan ja demoralisoinnin ongelmaan.

Portinvartijaongelma koskee sitä, että avustajilla on valta päättää mitä tietoa päämiehelle toimitetaan ja keitä heidän puheilleen päästetään. Virkamiehet kokevat epäluottamuksen osoituksena sen, että avustaja ensin arvioi ennakkollisesti päämiehelleen menevät esitykset. Virkamiehet pelkäävät, että avustajat sotkevat perinteisen hallinto- ja päätöksentekomallin tuomalla väliin puoluepoliittisia intressejä.

Eturyhmäongelmalla tarkoitetaan sitä, että avustajajärjestelmä tarjoaa suoran väylän erilaisille eturyhmille vaikuttaa valtionhallintoon. Moni avustaja tulee esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeestä tai työnantajapuolen liikkeestä ministerin palvelukseen. Pyöröovi käy etujärjestöjen suuntaan ja takaisin. Avustajat ovat toisaalta väylä luoda johtajalle yhteyksiä ja verkostoja. Ilman niitä hän eläisi eristyksessä muusta maailmasta eikä pystyisi johtamaan hallinnonalaansa realistisesti.

Poliittisten sihteeristöjen kriitikot sanovat myös avustajien demoralisoivan hallituksen toimintaa. He vetoavat tilanteisiin, joissa poliittiset avustajat manipuloivat ja vääristelevät virallista tietoa ja virkamiesten esityksiä puolueiden omien kannattajien etujen suuntaan.

3. Teoria

Teoriataustana tässä tutkimuksessa on valta. Vallan eri alalajien osalta erityishuomio kiinnittyy asiantuntijavaltaan. Tiedon ja sen käyttämisen avulla erityisavustaja voi vaikuttaa parlamentaarisen ohjausketjun eri vaiheissa eri tavoin.

3.1. Valtateoria

Valta ja vallankäyttö ovat yhteiskunnallisen elämän olennaisia piirteitä. Erityisen keskeinen asema vallalla on poliittisessa elämässä. Vallankäyttö on poliittisen toiminnan syvintä ydintä, ja sen voi sanoa määrittävän jopa koko politiikan tutkimuksen kohdealueen. (Takatalo 2016).

Valtaa tavoitellaan, koska sen avulla toimijat voivat saavuttaa päämääriään. Se on kykyä aikaansaada asiointiloja tai joskus myös kykyä säilyttää vallitseva asiointila. Valta ei kuitenkaan ole toimijalla aina ja kaikissa tilanteissa samanlaista, vaan toimijan valta vaihtelee tilanteen ja vallankäytön kohteen mukaan. Valta on pikemminkin toimijoiden välinen suhde kuin jonkin toimijan ominaisuus. (Paloheimo ja Wiberg 2005, 51–52).

Barry Hindessin (1996, 1–23) mukaan modernissa länsimaisessa poliittisessä ajattelussa on ollut vallalla kaksi erilaista käsitystä vallasta. Toinen on käsitys vallasta kvantitatiivisena ilmiönä ja toinen taas kvalitatiivisena ilmiönä. Kvantitatiivisessa mallissa valta nähdään yksinkertaisemmin kykynä toimia, kun taas kvalitatiivisessa mallissa valta on kyvyn lisäksi myös oikeutta toimia. Kvantitatiivinen valta myös nimensä mukaisesti liittyy vallan määrään ja kvalitatiivinen vallan laatuun.

Robert Dahlin (1957, 202–203) mukaan valta on vallankäyttäjän A kykyä saada vallankäytön kohde B tekemään jotain, mitä B ei muuten tekisi. Dahlin mukaan valtaa ja vallankäyttöä analysoitaessa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin: kuka on vallan käyttäjä, mikä on vallan ala, kuka on vallankäytön kohteena, millaisilla tavoilla valtaa käytetään, mitä valtaresursseja vallankäyttäjällä on käytettävissään ja minkälaisia resursseja vallankäytön kohteella on vallankäytön vastustamiseksi. Valta on siis laajasti ajateltuna kyky tai mahdollisuus saada vallanalainen toimimaan vallankäyttäjän haluamalla tavalla tämän vastustuksesta huolimatta.

Michel Foucault (2000, 344–345) erittelee viisi näkökulmaa, jotka olisi syytä ottaa huomioon toimijoiden valtasuhteita analysoitaessa. Ensimmäisenä ovat erotteluiden järjestelmät (the system of differentiations), jossa huomioidaan esimerkiksi toimijoiden kielelliset, kulttuurilliset tai taloudelliset erot. Toisena asiana on huomioitava toimijoiden ajamat tavoitteet (the types of objectives), kuten voittojen ja etujen tavoittelu tai säilyttäminen. Kolmantena huomioidaan vallankäytön välineet (the instrumental modes), kuten vallankäyttö retorisin keinoin tai taloudellista painostusta käyttäen. Neljäntenä ovat institutionalisoitumisen muodot eli tavat, säännöt ja lait jotka ylläpitävät valtarakenteita. Viidentenä otetaan huomioon rationalisoitumisen asteet (the degrees of rationalization) eli vallankäytön välineiden vaikuttavuus ja vaikuttamisen varmuus.

Foucault'n esittelemien näkökulmien perusteella vallan voidaan ajatella olevan strategisia pelejä, joissa toimijat pyrkivät saamaan toiset tuottamaan tietynlaista toimintaa olemassa olevassa toimintaympäristössä. Foucault tarkasteleekin valtaa erityisesti sen tuottavuuden kautta, ja ajattelee vallan tulevan kaikkialta ja olevan osa jokapäiväistä ihmisten välistä kanssakäymistä. (Alhanen 2007, 116–132).

Valta on helpoiten ymmärrettävissä sen ilmenemismuotojen ja käyttötapojen välityksellä. Paloheimo ja Wiberg (2005) esittävät viisi vallankäytön lajia, joita ovat rankaiseminen, palkitseminen, auktoriteettiaseman ja sisäistetyn vallan käyttö, sosiaalistaminen sekä sääntely. Dieseger (1992, 977–1007) on eritellyt vallan ilmenemismuotoja neljän eri tavan (vallan neljät kasvot) avulla: vastustus voidaan murtaa, vaihtoehtoja voidaan rajoittaa, preferenssejä muuttaa ja valta voi muuttua oikeudeksi ja velvollisuudeksi.

3.2. Vallan alalajit

Sosiaalipsykologit John French ja Betram Raven (1959) ovat tutkimuksessaan *"The Bases of Social Power"* jaotelleet vallan lähteet viiteen eri lajiin: palkitsemisvaltaan (reward power), rankaisovaltaan (coercive power), laillistettuun valtaan (legitimate power), roolimallin valtaan (referent power) ja asiantuntijavaltaan (expert power). Suomalainen sosiaalipsykologi Kullervo Rainio (1968) on teoksessaan *"Valta ja vallan käyttö"* kääntänyt saman jaottelun suomeksi nimille palkitsemisvalta, rankaisovalta, laillistettu valta, mallinvalta ja asiantuntemusvalta. Tässä tutkimuksessa käytetään pääasiassa Rainion suomennoksia ja Frenchin ja Ravenin seltiyksiä alkuperäisestä jaottelusta. Osassa kirjallisuudesta puhutaan myös asiantuntijavallasta, mikä tässä katsotaan tarkoittavaksi samaa kuin Rainion suomennos asiantuntemusvalta.

Palkitsemisvalta perustuu vallankäytön kohteen eli B:n oletukseen siitä, että vallankäyttäjällä A:lla on hänelle jokin palkinto annettavana. Vallan teho perustuu siihen, kuinka arvokkaana ja tavoiteltavana B palkintoa pitää. Palkinto voi olla esimerkiksi rahaa, ylennys tai joku hyödyke. Usein palkitsemisen ja rankaisemisen ero voi olla veteen piirretty viiva. Palkinto voi olla sekin, että B välttää jonkun ikävän asian tapahtumisen. (Rainio 1968, 83).

Rankaisuvalta perustuu A:n asettamaan uhkaan B:tä kohtaan. Uhka voi olla esimerkiksi fyysistä, henkistä, poliittista tai taloudellista. Usein uhka kerrotaan etukäteen ja B joutuu punnitsemaan, onko teon suorittaminen pienempi paha kuin rangaistuksen vastaanottaminen. Aina uhkaus ei ole suoraa ja tunnistettavaa. Rankaisun uhkan on tarkoitus saada B tottelemaan. (Rainio 1968, 87).

Laillistettu valta kumpuaa auktoriteettiasemasta, joka on sosiaalisten normien mukaan luotu. Legitiimi valta nojaa auktoriteettien hierarkiaan, jossa legitiimiä valtaa käyttävä saa asemansa avulla hierarkiassa alempana olevat tottelemaan. Legitiimi valta voi olla kulttuuriin, aikaan ja paikkaan sidottua. Joskus roolit voivat myös vaihtua, sillä A saattaakin auttaa B:tä, jos kokee olevansa jostain esimerkiksi kiitollisuuden velassa. (Rainio 1968, 103).

Mallinvalta perustuu usein sosiaalisiin ryhmiin, joihin kuulumme tai haluamme kuulua. Tietyt uskomukset ja tavat jaetaan näissä ryhmissä. Roolimallin valtaa on etenkin henkilöillä, joita katsotaan ihailleen ja joilla on vaikutusvaltaa muiden ryhmäläisten käytökseen. Valta mallina ollen perustuu B:n haluun olla samanlainen kuin A. Roolimallin asema kehittyy usein ajan myötä, mutta sen voi myös nopeasti kadottaa. Roolimallin valta on erityisen tehokas, jos sen yhdistää muihin vallan lajeihin. Roolimallin suosion saaminen tai epääminen voi olla esimerkiksi samalla palkitsemis- ja rankaisuvaltaa. (Rainio 1968, 92).

Viides vallan laji on asiantuntemusvalta tai asiantuntijavalta. Se perustuu siihen, että B uskoo, tietää tai havaitsee, että A:lla on jotain erityistä tietoa tai kykyä – etenkin sellaista tietoa tai kykyä, jota B:llä itsellään ei ole tai jota ei ole helposti saatavissa muulta kuin A:lta. Yksilön asiantuntemusvalta riippuu siitä, miten helppoa tarkasteltavassa tilanteessa hänet on korvata toisella yhtä hyvällä asiantuntijalla. Asiantuntemusvalta ei aina perustu vain tietoihin ja kykyyn, vaan se voi olla myös jonkun tärkeän työkalun, kuten ohjelmiston, omistaminen. (Rainio 1968, 95–97).

Viiden alkuperäisen vallan lajin lisäksi Raven lisäsi vuosia myöhemmin vielä kuudennen vallan lajin listaan. Informaatiovalta on hänen mukaansa kykyä aikaansaada muutosta hallussa olevan tiedon avulla. Se perustuu hallussa olevaan tietoon, jonka muut haluavat. Tietoa voi käyttää vakuuttavien argumenttien luomiseen ja toisten suostutteluun

informaation avulla. Informaatiovallan käyttöä on myös faktojen vääristely, tietojen pimittäminen ja järjestely. (Raven 1965, 71–382).

3.3. *Asiantuntijavalta*

Tässä tutkimuksessa määritellyistä vallan alalajeista keskitytään etenkin asiantuntijavaltaan. Asiantuntemuksen rooli päätöksenteossa korostuu, jos poliitikot ovat matalammin koulutettuja tai amatöörejä alallaan. Nousiainen (1992, 49) on luokitellut ministerit neljään eri tyyppiin ja laskenut näiden yleisyyden vuosilta 1964–1987. Amatöörit (19%) eivät tunne politiikkaa eikä toimialaansa. Poliitikan ammattilaiset (28%) tuntevat poliittisen pelin. Spesialistit (14%) tuntevat johtamansa hallinnonalan. Poliitikko-asiantuntijat (40%) tuntevat sekä politiikan että hallinnonalan. Ministeri pätevytyy ministerin tehtäviä tekemällä, jolloin monivuotisesta ministeristä voi tulla poliitikko-asiantuntija. Voidaankin olettaa, että kokematon ministeri, joka ei tunne hallinnonalaansa, on alttiimpi asiantuntijaohjaukselle kuin poliitikko-asiantuntija.

Suomessa asiantuntijavaltaa etenkin ministeriöiden kontekstissa on tutkinut Jyrki Reunanen. Vuonna 1996 ilmestyneessä väitöskirjassaan ”*Asiantuntijavalmistelu ministeriössä ja asiantuntijavallan idean kehittäminen vanhaeurooppalaisen filosofian perustalta*” hän kuvaa tuolloin harjoitettua asiantuntijavaltaa ja kehittää asiantuntijavallan filosofista ideaa. Asiantuntijavallasta on hänen mukaansa olemassa monia erilaisilla vivahteilla olevia vierasperäisiä sanoja. Ekspertti viittaa kokeneisuuteen, teknokraatti taitavuuteen ja spesialisti erikoistumiseen. Kaikkein avarimmin asiantuntijavaltaa voidaan kuvailla sanaparilla ”tietopohjainen tahdonmuodostus”, jota Reunanen käyttääkin tutkimuksessaan syventyessään asiantuntijavallan filosofisiin perusteisiin. (Reunanen 1996, 1).

Asiantuntijavallassa on Reunanen mukaan erotettavissa eri asteita teknisestä avustamisesta kohti yhä periaatteellisempaa vallankäyttöä. Avustava asiantuntija voi olla pelkän teknisen apulaisen roolissa tehdessään esimerkiksi laskelmia, joista poliitikko vetää johtopäätökset. Jos taas asiantuntijat alkavat teoreettisen tietonsa perusteella laatimaan linjanvetoja vallankäytön sisällöksi, silloin kyseessä on vallankäytön perusteiden muutos. (Reunanen 1996, 20).

Reunasen (1996, 184) mukaan hallituksen lähimmät avustajat ovat muodostuneet demokratian uusimmiksi uhiksi virkamiesten rinnalle: ”Ministerin valtaa syö hänen oma administraationsa. Kyseessä on valtionhallinnon oma piilevä asiantuntijavalta, joka toisaalta palvelee kuuliaisena ministeriä, mutta samalla ottaa pala palalta ministerin valtaa aina niissä kysymyksissä, kun kuunnellaan asiantuntijoita ja toimitaan heidän neuvojensa mukaan.”

Reunasen johtopäätöksissä asiantuntijavallasta todetaan, että tutkimustieto vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, mutta ei suoraviivaisesti. Usein lyhyt tiivistelmä tai keskustelu päätöksentekijän kanssa vaikuttaa enemmän kuin kirjallinen tutkimusraportti. Ongelma nimittäin on, että ministereillä ei useinkaan ole aikaa lukea laajoja raportteja. (Reunanen 1996, 351).

Tämä herättää väkisinkin pohtimaan erityisavustajan roolia virkamiesten tuottaman tiedon suodattajana ja tiivistäjänä. Kun ministerillä ei ole aikaa perehtyä raporttiin, erityisavustaja usein lukee sen, tekee tiivistelmät ja esittelee asian ministerille. Se, minkä johtopäätöksen ministeri raportista vetää, voi olla pitkälti riippuvaista siitä, miten erityisavustaja asian on suodattanut ja esitellyt.

Asiantuntemusvalta perustuukin vahvasti luottamukseen. Ministerin on uskottava, että avustaja toimii hänen edukseen ja että avustajan välittämän tiedon avulla päästään parhaaseen lopputulokseen. Toisaalta avustajan on varmistuttava keräämänsä tiedon oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta. Usein alkuperäinen tieto on saatu ministeriön virkamiehiltä, joilla voi olla omia intressejä informaation ja päätöksenteon suhteen.

3.4. Asiantuntijuus osana poliittisen päätöksenteon prosessia

Andrew Rich (2004) on tarkastellut kirjassaan ”*Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*” asiantuntijuuden ja asiantuntijoiden roolin kehittymistä osana poliittisen päätöksenteon prosessia. Asiantuntijuudella nähdään olevan aktiivinen, tärkeä ja vaihteleva rooli päätöksenteon eri vaiheissa. Päätöksenteon prosessi on jaettu neljään eri ajanjaksoon: agendan asettamiseen, deliberaatioon, päätöksentekoon ja implementaatioon.

Agendan asettaminen (agenda setting) on se aika, jolloin politiikkaehdotuksia luodaan ja ehdotukset nostetaan keskusteluun. Deliberaatio (policy deliberation) on se aika, jolloin vaaleilla valitut päättäjät keskustelevat ehdotuksista ja muodostavat kantojaan. Päätöksenteko (policy enactment) on se vaihe, jossa päättäjät joko hyväksyvät tai hylkäävät ehdotukset. Implementaatio (policy implementation) on se vaihe, jossa uusi laki tai asetus siirtyy hallintokoneistoon toimeenpantavaksi. (Rich 2004, 105–107).

Agendan asettamisen aika on asiantuntijalle (eli tämän tutkimuksen näkökulmasta erityisavustajalle) varoittamisen ja ohjaamisen aikaa. Hän voi varoittaa ministeriä asiaan liittyvistä ongelmista ja ohjeistaa suhtautumaan aloitteeseen tietyllä tapaa. Kun asia etenee deliberaatioon ja päätöksentekoon, avustajan tehtävä on asiantuntemuksensa kautta tarjota ministerille keskusteluun ”ammuksia”, jotka tukevat haluttua näkökulmaa. Usein parlamenttikeskusteluihin valmistellaankin poliitikoille niin sanottuja taistelumuistioita. Kun asia on päätetty, asiantuntija voi tarjota arviota ja jatkoneuvontaa. Arviointi voi auttaa suuntaamaan päätöksen toteuttamiselle haluttua suuntaa ja seuraavia askeleita.

Kaikkein vaikuttavin aika asiantuntijalle on prosessin alkuvaihe (Rich 2004, 138). Asiantuntemuksella voi olla vaikutusta siihen, missä muodossa ja mistä lähtökohdista keskustelua lopulta käydään. Asiantuntemuksen vaikuttavuus riippuu myös käsiteltävän asian monimutkaisuudesta. Teknisissä asioissa asiantuntemusvallalla on usein enemmän vaikutusta kuin esimerkiksi arvokysymyksissä. Vanha totuus on myös se, että paperin ensimmäisen version kirjoittaja vaikuttaa yleensä eniten myös lopputulokseen.

4. Tutkimuksen toteutus

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarjota tietoa 2010-luvun ministerien erityisavustajista Suomessa. Keitä ministerien erityisavustajat ovat, mitä he tekevät ja miksi sillä on väliä?

Tutkimuksen alkuun toteutettiin kyselytutkimus 2010-luvulla erityisavustajana toimineille. Tarkoitus oli päivittää erityisavustajan profiili tähän päivään. Kyselytutkimuksen vastaukset analysoitiin tilastollisin menetelmin ja niitä verrattiin aikaisemmissa suomalaisissa tutkimuksissa saatuihin tuloksiin.

Tämän lisäksi toteutettiin haastattelut 2010-luvulla erityisavustajina toimineille, jotka eivät kuitenkaan enää toimi erityisavustajina. Haastatteluissa pureuduttiin syvemmin erityisavustajana toimineiden taustoihin, tehtävässä toimimiseen ja vallankäyttöön sekä avustajajärjestelmää koskevaan sääntelyyn ja sen kehittämistarpeisiin.

Tämä pro gradu on yhdistelmä kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta. Ensin valikoitiin tutkimuskysymykset ja sen jälkeen etsittiin niihin sopivat tutkimusmenetelmät. Tämän johdosta erityisavustajan profiilia koskevat kysymykset päätettiin selvittää kyselytutkimuksella ja tehtävässä toimimista koskevat kysymykset haastattelututkimuksella. Yhdistelmä molemmista tutkimustavoista auttoi saamaan monipuolisemman ja syvemmän kuvan tutkimuskohteesta.

4.1. Tutkimusmetodi ja aineistot

Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus nähdään usein toisilleen vaihtoehtoisina ja vastakkaisina menetelminä. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii yleistettävyyteen, ennustettavuuteen ja kausaaliselityksiin, kun taas kvalitatiivisen tutkimuksen voidaan nähdä pyrkivän kontekstuaalisuuteen, tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen (Glesne ja Peshkini, 1992). Kvantitatiivinen tutkimus olettaa, että tutkimuksen kohde ei riipu tutkijasta ja kvalitatiivinen tutkimus taas näkee kohteen ja tutkijan vuorovaikutuksessa. Näiden käsitysten mukaan tutkijan tehtävä on keksiä oikeat tutkimusmenetelmät tiedon löytämiseksi (Hirsjärvi ja Hurme, 2010).

Eri tutkimuskysymyksiä vaativat erilaisia tutkimustapoja, joten päädyin käyttämään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tietojenkeruuta ja -analyysia. Bullock, Little ja Millham (1992) ovat todenneet, että yhteiskuntapoliittisessa tutkimuksessa kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä on yhdistelty ainakin neljällä eri tavalla: kvalitatiivisia tuloksia käytetään kvantitatiivisten tulosten esimerkkeinä, kvalitatiivisia tuloksia käytetään kvantitatiivisten tulosten selittämiseen, kvalitatiivista vaihtoa voidaan käyttää kvantitatiivisen tutkimuksen hypoteesien luomiseen ja kvalitatiivisen tutkimuksen typologioita on muodostettu kvantitatiivisen otteen avulla. Bullock, Little ja Millham (1992, 86) sanovat myös, että molempia tutkimustapoja yhdistelevää tutkimusta on syytetty opportunistisesta eklektisyydestä, mutta tämä pätee vain jos yhdistymistä on tehty *ad hoc* eikä sitä ole suunniteltu teoreettisista lähtökohdista käsin. He sanovat, että kun eri lähestymistapojen parhaita piirteitä yhdistellään silloin kun se on paikallaan,

tutkimusmetodologia vahvistuu. Tässä tutkimuksessa kvalitatiivisia tuloksia on käytetty kvantitatiivisten tulosten esimerkkeinä ja kvantitatiivisia tuloksia on selitetty kvalitatiivisten tulosten avulla ja toisin päin.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 29-30) ovat esittäneet erilaisia näkökulmia kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen vaiheen vuorotteluun. Vuorottelu voi tapahtua esimerkiksi peräkkäin tai rinnakkain. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen menetelmän käyttöä voidaan heidän mukaansa luokitella myös tehtävien suhteen, eli käytetäänkö niitä toisiaan varmentavina, täydentävinä, innoittavina tai kuvailevina. Bryman (1992) on luokitellut termejä koskien kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta yhdisteleviä malleja. Montaa erilaista tapaa yhdistelevää mallia hän nimittää sekamalliksi (mixed model), jollainen tämäkin tutkimus on. Toisaalta kvantitatiivista ja kvalitatiivista aineistonkeruuta ja -analyysia on tehty peräkkäin, mutta etenkin analyysissa ja johtopäätöksissä eri metodien tuloksia myös käytetään rinnakkain. Olen selittänyt osaa kvantitatiivisista tuloksista kvalitatiivisen osion tuloksilla ja toisaalta kvantitatiivisen osion tulokset varmistavat myös kvalitatiivisen osion tuloksia. Monistrategisen tutkimuksen haitaksi voidaan lukea sen aikaa vievyys, mutta tutkimuksen onnistumisen kannalta monimenetelmällisyys oli välttämätöntä.

Halusin tutkimuksessani käyttää kvantitatiivisia menetelmiä erityisavustajan profiilin selvittämiseen. Taustamuuttajat kuten ikä, sukupuoli ja koulutustaso on järkevintä selvittää kyselytutkimuksella, kun halutaan tulokseksi lukumääriä ja muuta numeraalisesti vertailtavaa materiaalia. Näin oli mahdollista katsoa tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä esimerkiksi puolueen ja erityisavustajan profiilin välillä. Myös kaksi aiempaa suomalaista tutkimusta, joiden tuloksiin omiani vertasin, oli tehty vastaavilla kyselytutkimuksilla. Niissä tilastollisten menetelmien käyttö jäi kuitenkin enemmän kuvailevalle tasolle, eli vertailtiin esimerkiksi vain riviprosentteja ja lukumääriä. Halusin omassa profiilitutkimuksessani mennä vielä askeleen pidemmälle ja tehdä myös tilastollista testausta. Näin tuloksia on mahdollista myös yleistää.

Kvantitatiivisista menetelmistä käytin sekä kuvailevaa analyysia että tilastollista päättelyä. Kuvaileva osuus esittelee aineistoa muun muassa tunnuslukujen sekä erilaisten taulukoiden kautta. Olen havainnollistanut aineistoa esimerkiksi riviprosenttien, ympyrädiagrammien ja ristiintaulukoinnin avulla. Lisäksi selvitin tilastollista

merkitsevyyttä p-arvon avulla tekemällä Khin neliö -testit ja silloin kun sitä ei ollut mahdollista käyttää, käytin Fisherin tarkkaa testiä.

Havaitun taulukon ja hypoteettisen taulukon eron testaaminen ei ole luotettavaa, jos hypoteettisen taulukon lukumäärät eli odotetut frekvenssit ovat liian pieniä. Khin neliö -testin luotettavuudelle on esitetty seuraavanlaisia kriteerejä: taulukossa, jossa on kaksi riviä ja kaksi saraketta (2×2 taulukko) ei saa olla yhtään alle viiden (5) suuruista odotettua frekvenssiä. Lisäksi suuremmissa taulukoissa alle viiden (5) suuruisia odotettuja frekvenssejä saa olla viidesosa (20 %) kaikista odotetuista frekvensseistä. Alle yhden (1) suuruisia odotettuja frekvenssejä ei saa olla lainkaan. (Taanila 2017). Kun Khin neliö -testin kriteerit eivät täyty, voidaan kuitenkin käyttää eksakteja testejä. Näistä yksi on Fisherin tarkka testi, joka mittaa, onko kahdesta populaatiosta mitatut dikotomisen muuttujan arvojen suhteelliset osuudet samat molemmissa populaatioissa. (Grönroos 2004, 150).

2010-luvun erityisavustajien kvantitatiivisen profiilin selvittämisen lisäksi tässä tutkimuksessa haluttiin pureutua erityisavustajana toimineiden taustoihin, kokemuksiin tehtävässä toimimisesta ja mahdollisesta vallankäytöstä sekä ajatuksia tehtävän organisoinnin ja sääntelyn kehittämisestä. Näihin kysymyksiin sopivin tutkimusmetodi oli teemahaastattelu ja sen kvalitatiivinen analyysi, sillä kysymyksessä oli vähän kartoitettu ja tuntematon alue, jolloin vastausten suuntia oli vaikea etukäteen ennustaa. Lisäksi haluttiin syventää kvantitatiivisesta tutkimuksesta saatuja tietoja ja teemahaastattelussa esitettyjä mielipiteitä oli mahdollista pyytää perustelemaan ja esittää lisäkysymyksiksi.

Haastattelemineen on yksi käytetyimmistä tiedonhankintamenetelmistä, joka läpäisee koko yhteiskunnan (Ruusuvuori 2005, 9). Haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat haastattelutyypistä riippuen enemmän tai vähemmän strukturoidusti asioista, jotka kuuluvat tutkimusaiheeseen. Haastattelua käytetään tutkimusaineiston saamiseksi, ja aineistoa puolestaan on tarkoitus analysoida ja tulkita tieteellisen tutkimustehtävän selvittämiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34, 42.)

Tutkimushaastatteluja voidaan jakaa eri lajeihin. Perinteisesti niitä on jaoteltu kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan strukturoituihin ja strukturoimattomiin

haastatteluihin. Strukturoitujen ääripäässä on lomakehaastattelu valmiine kysymyksineen ja vastausvaihtoehtoineen. Strukturoimattomien haastattelujen rakenne taas muotoutuu haastateltavan ehdoilla ja muistuttaa vapaata keskustelua, jossa molemmat osapuolet voivat nostaa aiheita keskusteluun ja viedä niitä haluamaansa suuntaan. (Ruusuvuori 2005, 11-12.)

Strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelujen välimaastoa ovat puolistrukturoidut haastattelut, joille on tyypillistä, että jokin haastattelun näkökulma on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 47). Puolistrukturoiduista haastatteluista kenties tunnetuin on teemahaastattelu. Siinä käydään läpi samat teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella. Tässä tutkimuksessa päätettiin käyttää metodina juuri teemahaastattelua, sillä kysymyksiä haluttiin muodostaa etukäteen aiemman tutkimuksen ja teorian pohjalta, mutta haastatteluun haluttiin silti jättää myös väljyyttä tilanteen mahdollisesti luomille tilaisuuksille tarkentaa joitakin teemoista.

Erityisavustajien tehtävän luonteen ja kulisseyksissä tapahtuvan vallankäytön selvittämiseksi luottamus haastateltavan ja haastattelijan välillä on erittäin oleellista. Erityisavustajiin oli myös luontevaa soveltaa eliittihaastattelun tekniikkaa, joka sopii erityisen hyvin yhteiskunnan ja politiikan huippukerrokseen kuuluvien ihmisten haastatteluun. Eliitin määrittäminen on vaikeaa, mutta sananmukaisesti sillä tarkoitetaan joukkoa valikoituneita ihmisiä. Eliitteihin valikoituu usein pitkälle koulutettuja ihmisiä, jotka ovat perehtyneet aiheeseensa. Eliitit ovat usein myös kokeneita haastateltavia ja esiintyjä. Siksi tutkijan on tehtävä kotiläksynsä huolella ja valmistauduttava haastatteluihin hyvin. Etukäteen hankittu tieto pitää eliittivastajat valppaana ja ylläpitää kiinnostusta haastattelun ajan. Koska eliiteillä on syynsä olla pidättyväisiä arkaluontoisen tiedon jakamisessa, tutkija voi oman taustatietonsa avulla etsiä haastatteluvastauksista epäjohdonmukaisuuksia ja käyttää omaa tietämystään keinona luottamuksellisen haastattelusuhteen rakentamisessa. Luottamuksellisia kysymyksiä ei kannatakaan sijoittaa heti alkuun, vaan luotettavuuden tietä niitä kohti on hyvä rakentaa rauhassa. Eliittihaastattelu sisältää paljon riskejä ja sitä ei suositella aloittelijalle. (Mykkänen 2001, 108-126).

Usein eliittihaastattelussa haasteena on tutkijan ja haastateltavien statusero, jossa haastateltava saattaa alkaa hallitsemaan tutkimustilannetta tutkimuksen vahingoksi.

Lisäksi voi olla vaikea löytää haastattelu-aikaa ja saada haastateltavia motivoitumaan. Nämä ongelmat ratkaistiin sillä, että haastateltavat saivat itse ilmoittaa kiinnostuksensa toimia haastateltavana, joten haastatteluajan sopiminen oli helpompaa, kun haastateltava oli jo etukäteen itse ilmaissut kiinnostuksensa. Lisäksi haastateltavat olivat suurin osa minulle jo ennestään tuttuja ja olin perehtynyt aiheeseen toimimalla opetusministerin kabinetissa erityisavustajien kanssa jo useamman vuoden. Näin ollen haastattelu-aikojen sopiminen, aiheeseen perehtyminen ja haastattelutilanteet sujuivat kaikki yllättävän hyvin, eikä perinteisiä eliittihaastattelujen karikkoja osunut kohdalle.

Erityisen anonymiteetin lupaaminen haastateltaville osoittautui sekin hyväksi ratkaisuksi. Tein heti haastatteluiden alussa selväksi, että tilanne on luottamuksellinen ja mitään heidän sanomaansa ei voi jälkikäteen yhdistää heihin henkilönä. Haastateltavat eivät pääsääntöisesti halunneet nimeään julki tai edes ilmoitettavaksi tutkimuksen lopussa nimiluettelossa. Kulissien sisäisestä vallankäytöstä puhuminen voidaan katsoa arkaluonteiseksi tiedoksi ja usein erityisavustajien käytäntöihin kuuluu, että esihenkilöstä tai puolueesta ei paljasteta mahdollisesti kiusallista tietoa edes tehtävän päättymisen jälkeen.

4.2. Tutkimuksen luotettavuus ja validius

Reliabiliteetin ja validiteetin käsitteet pohjautuvat sille ajatukselle, että tutkija voisi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Reliabeliudella tarkoitetaan sitä, että samaa henkilöä tutkittaessa saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos. Toisaalta reliabelius voidaan myös määritellä niin, että kaksi eri arvioitsijaa päätyy samanlaiseen tutkimustulokseen. Validiudesta puhuttaessa voidaan erotella kaksi päätyyppiä; tutkimussuuntausvalidius ja mittausvalidius. Etenkin teemahaastatteluissa nämä termit saattavat olla vanhentuneita, sillä esimerkiksi ihmisen käyttäytyminen riippuu kontekstista ja vaihtelee ajan ja paikan mukaan. Näin ollen on epätodennäköistä, että kahdella eri menetelmällä voitaisiin saada täysin sama tulos. Kvantitatiivisessa puolessa taas on todennäköisempää saada täysin sama mittaustulos eri kerroilla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 185-188).

Jotta tutkimus on luotettava ja validi, on tutkijan tehtävä huolellista työtä. Kaikki aineisto on dokumentoitava ja litteroitava asianmukaisesti. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan

menetelmänsä ja valintansa uskottavasti ja kerrottava, miten hän on päätenyt kuvaamaan haastateltavien maailmaa niin kuin on tehnyt. Käyttämällä monipuolisesti eri menetelmiä (triangulaatio), haastattelemalla saatuja tietoja voidaan verrata eri aineistoihin. Tässä tutkimuksessa aineistoa on verrattu muihin samasta aiheista tehtyihin tutkimuksiin ja monimenetelmällisyyden ansiosta on ollut myös mahdollista vertailla samassa tutkimuksessa kvantitatiivisesti ja kvalitatiivisesti kerättyjä tietoja. Yksi tapa lisätä luotettavuutta on myös osoittaa lähteiden luotettavuus, eli selvittää haastateltavaksi ja vastaajiksi valikoituneiden taustat esimerkiksi erilaisista kirjallisista lähteistä. Tässä tutkimuksessa 2010-luvun erityisavustajat on tarkastettu valtioneuvoston kanslian ylläpitämästä ministerirekisteristä.

Yksi tapa tuoda aineistoa ja sen tulkintaa lähemmäs lukijaa on käyttää runsaasti haastateltavien sitaatteja. Autenttisten lainausten avulla on myös tuotu haastateltavien todellista ääntä esiin. Sitaatit on ensin luokiteltu teorian pohjalta johdettujen teemojen mukaisiksi, jonka jälkeen niistä on nostettu olennaisimmat ja lisäarvoa tuottavat lauseet mukaan lopulliseen työhön. Sitaatit myös nostavat haastattelujen analyysien luotettavuutta ja tuovat luokittelua selkeämmin esille. Kvantitatiivisten aineistojen analyysin kohdalla on panostettu huolelliseen aineiston kuvailuun ja aineistolle tehdyt muokkaukset on myös tuotu selkeästi sanallisesti ilmi.

Objektiivisuuden voi myös katsoa syntyvän oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta ja esille tuomisesta. Olen itse toiminut lähes koko maisterivaiheen opintojeni ajan kokoomuslaisen opetusministerin avustajana eduskunnassa. Aivan gradun loppuvaiheen ajan olen toiminut itse päätöksentekijänä muun muassa Kokoomuksen puoluehallituksessa ja muissa poliittisissa luottamustehtävissä. Molempien roolieni kautta olen päässyt näkemään niin ministerien kabinettien toimintaa kuin politiikan kulisissa tapahtuvia vallankäytön muotojakin. Aineiston kerääminen ja kysymysten asettelu olisi ilman tätä taustaa ollut huomattavasti vaikeampaa. Riskinä toisaalta oli omien ennakkokäsitysten vaikutus ja puoluerajat ylittävien haastattelujen täysin objektiivinen tulkinta. Täydellinen puolueettomuus voikin olla kenelle tahansa ihmiselle hyvin vaikeasti saavutettava asia, mutta katson silti oman taustani olevan ehdottomasti enemmän tutkimusta vahvistava kuin heikentävä tekijä. Mahdolliset objektiivisuuteen liittyvät riskit on tuotu avoimesti esille ja tutkimuksen luotettavuus ja validius on otettu analyyseja tehdessä huomioon tuomalla valinnat avoimesti esille.

5. Erityisavustajan profiili

Tässä osiossa tehdään tarkempi katsaus aiempaan tutkimukseen erityisavustajien profiilista ja verrataan sitä nyt kerättyyn uuteen materiaaliin 2010-luvun erityisavustajista.

Kvantitatiivinen aineisto tähän profiilitutkimukseen kerättiin 11.5.2018 – 31.5.2018 auki olleella Webropol -kyselylomakkeella. Kyseessä oli kokonaisotanta ja kysely lähetettiin henkilökohtaisella sähköpostilinkillä kaikille 2010-luvulla erityisavustajana toimineille henkilöille, joiden yhteystiedot olivat löydettävissä. 2010-luvulla erityisavustajana toimineita henkilöitä oli yhteensä 165, joista kahdeksalle ei ollut löydettävissä ajantasaista sähköpostiosoitetta. Nimet etsittiin valtioneuvoston ylläpitämästä ministerirekisteristä ja sen jälkeen jokaisen yhteystiedot etsittiin yksitellen internetin avulla. Muistutusviestejä vastaajille laitettiin kaksi kertaa ja yhteensä kyselyyn vastanneita oli 95 henkilöä. Tämän johdosta kyselytutkimuksen vastausprosentiksi 61 prosenttia, joka on melko korkea.

Vastaajista 26 oli Kansallisesta Kokoomuksesta (28 %), 13 Perussuomalaisista tai Sinisestä tulevaisuudesta (14 %), 14 Suomen Keskustasta (15 %), 1 Suomen Kristillisdemokraateista (1%), 7 Suomen ruotsalaisesta kansanpuolueesta (7,5 %), 19 Suomen Sosialidemokraattisesta puolueesta (20 %), 5 Vasemmistoliitosta (5 %) ja 9 Vihreästä liitosta (10 %). Puolue määritettiin sen mukaan, mitä puoluetta erityisavustajan ministeri edusti, sillä kaikki erityisavustajat eivät itse kuuluneet puolueeseen. Aineisto osoittautui joidenkin puolueiden osalta turhan pieneksi, jolloin osassa kysymyksistä vertailtiin aineiston neljää suurinta puoluetta. Kristillisdemokraatit jätettiin jokaisen kysymyksen tilastollisesta analyysistä pois, sillä yksi henkilö ei todennäköisesti muodosta edustavaa otosta puolueensa erityisavustajista. Perussuomalaiset ja Sininen tulevaisuus päätettiin yhdistää, sillä tutkimuksellisesti kyse on osittain samoista henkilöistä. Perussuomalaiset oli hallituksessa kevästä 2015 kesään 2016 asti, kunnes puolue hajosi ja jakautui kahteen. Osa entisistä perussuomalaisista muodosti uuden puolueen nimeltä Sininen tulevaisuus ja jatkoi hallituksessa. Osa taas siirtyi perussuomalaisten mukana oppositioon.

Seuraavaksi käydään läpi erityisavustajan profiileja eri kategorioiden mukaan ja lopussa verrataan 2010-luvun profiilia Westerlundin ja Mickelssonin tutkimusten tuloksena saatuihin vastaaviin.

5.1. Sukupuoli

Westerlundin ja Mickelssonin tutkimuksissa käytettiin jakoa kahteen sukupuoleen (mies ja nainen). Westerlundin tutkimuksessa naisten määrä 240 erityisavustajasta oli 38. Tämä tarkoittaa noin 14 prosenttia kokonaisuudesta. Mickelssonin tutkimuksessa 257:stä erityisavustajasta 49 oli naisia. Tämä tarkoittaa naisia olleen noin 19 prosenttia kaikista erityisavustajista. Erot puolueiden välillä olivat melko suuria. Prosentuaalisesti eniten naispuolisia erityisavustajia oli SDP:n ja RKP:n riveissä, vähiten kokoomuksen ja keskustan. Mielenkiintoinen havainto Westerlundin tutkimuksessa oli se, että naisministerien määrän kasvu ei suoraan tarkoittanut naispuoleisten erityisavustajien määrän kasvua. Naisministerit eivät valinneet naisia avustajikseen sen useammin kuin miespuoleiset ministerit.

Tämän tutkimuksen aineistossa 2010-luvun erityisavustajista 56 ilmoitti sukupuolekseen mies (60 %) ja 37 sukupuolekseen nainen (40 %). Vastausvaihtoehtona oli myös ”muu sukupuoli”, mutta kukaan vastaajista ei ilmoittanut edustavansa tätä kategoriaa. Aineiston perusteella voidaan katsoa, että ryhmässä "Perussuomalaiset tai Sininen tulevaisuus" sukupuolijakauma on eniten vino miesten hyväksi. Tässä ryhmässä miehiä oli erityisavustajista 77 % ja naisia 23%. Korjattujen standardisoitujen jäännösten (korj. std. jäännös) avulla voidaan katsoa, että sukupuolet ovat kuitenkin jakautuneet puolueissa jokseenkin odotetusti keskiarvon mukaan, sillä mikään puolueista ei saa korjattujen standardisoitujen jäännösten tulokseksi yli 2 tai alle -2. (Taulukko 1).

Khin neliö -testin edellytykset eivät täyty taulukossa, sillä 5 solussa eli 35.7 prosentissa soluista odotettu lukumäärä on alle 5. Tämän vuoksi käytetään Fisherin tarkkaa testiä. Fisherin tarkan testin p-arvo on 0.516 eikä se ole siten tilastollisesti merkitsevä merkitsevyystasolla 0.05. Sukupuolella ei siis voida katsoa olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä puolueeseen. Aineiston perusteella voidaan katsoa, että sukupuolten tasa-arvo toteutuu erityisavustajarekrytoinneissa paremmin kuin aiemmissa tutkimuksissa, mutta silti erityisavustaja on yhä selvästi useammin mies kuin nainen.

Taulukko 1. Edustamasi ministerin puolue ja sukupuolesi (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Sukupuoli		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	RKP	SDP	Vas.	Vihr.	Yhteensä
Mies	Lukumäärä	16	10	8	3	13	2	4	56
	% puolue	62%	77%	57%	43%	68%	40%	44%	60%
	Korj. std. jäännökset	0,2	1,3	-0,3	-1	0,8	-0,9	-1	
Nainen	Lukumäärä	10	3	6	4	6	3	5	37
	% puolue	39%	23%	43%	57%	32%	60%	56%	40%
	Korj. std. jäännökset	-0,2	-1,3	0,3	1	-0,8	0,9	1	
Yhteensä	Lukumäärä	26	13	14	7	19	5	9	93
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100 %

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.574$.

5.2. Ikä erityisavustajan tehtävään valitessa

Westerlundin tutkimuksessa erityisavustajien keski-ikä heidän valintansa hetkellä oli 33 vuotta (naisilla 34 vuotta). Keski-ikä puolueiden välillä vaihteli RKP:n 30 ikävuodesta SMP:n 46 ikävuoteen. Mickelssonin tutkimuksessa erityisavustajien ikä vaihteli 22 vuodesta 52 ikävuoteen keski-ikä ollessa 34 ja mediaanin 33 vuotta.

Tämän tutkimuksen aineistossa erityisavustajien keski-ikä heidän valintansa hetkellä oli 34 vuotta (mediaani 33 vuotta). Ikä valinnan hetkellä vaihteli 22 vuoden ja 58 vuoden välillä ja vastaajat olivat syntyneet vuosien 1953–1994 välillä. Tilastollisen vertailun aikaansaamiseksi vastaajien iät heidän valintansa hetkellä jaoteltiin kolmeen ikäluokkaan. Ensimmäinen ikäluokka oli 20–29-vuotiaat, toinen ikäluokka 30–39-vuotiaat ja kolmas ikäluokka oli yli 40-vuotiaat.

Kokoomuksessa oli prosentuaalisesti eniten 20–29-vuotiaana erityisavustajaksi tulleita, sillä jopa 58 % kokoomuksen avustajista oli tähän ikäluokkaan kuuluvia. Pienemmissä puolueissa nuorena erityisavustajan tehtävään valittuja oli vähiten. Haastattelut tukevat tätä havaintoa, sillä useammassa haastattelussa tuli esille, että suurempien puolueiden on helpompi ottaa kokemattomampia erityisavustajia ikään kuin kasvamaan tehtävässä. Pienpuolueissa ministereitä ja näin ollen myös avustajanpaikkoja on vähemmän, jolloin

erityisavustajan valmis kokemus korostuu. Riviprocenttien avulla voidaan nähdä, että tavallisimmin 2010-luvun erityisavustaja kuuluu ikäluokkaan 30–39-vuotiaana tehtävään valitut. (Taulukko 2).

Khin neliö -testin edellytykset eivät täyty taulukossa, sillä 15 solussa eli 71.4 prosentissa soluista odotettu lukumäärä on alle 5. Tämän vuoksi käytetään Fisherin tarkkaa testiä. Fisherin tarkan testin p-arvo on 0.039 ja se on siten tilastollisesti merkitsevä merkitsevyystasolla 0.05. Puolueen ja erityisavustajaksi tulemisen ikäluokan välillä on siis tilastollinen yhteys.

Korjattujen standardisoitujen jäännösten avulla Taulukosta 2 voidaan nähdä, että etenkin kokoomuksessa ikärakenne rekrytoitumisen hetkellä poikkeaa muista puolueista. Kokoomus saa korjattujen standardisoitujen jäännösten arvoksi 3.8 ikäluokassa 20–29-vuotiaat ja -2.1 ikäluokassa yli 40-vuotias. Tämä tarkoittaa, että kokoomuksessa erityisavustajaksi palkataan muita puolueita useammin nuori alle 30-vuotias ja muita puolueita harvemmin yli 40-vuotias. Kuten myöhemmin kohdasta 5.5. huomaamme, kokoomuksessa on myös vertailluista puolueista pisimmät urat erityisavustajana, mikä tarkoittaa, että vaikka kokoomus palkkaa nuoria, nämä ehtivät ikään kuin kasvaa tehtävässä, eikä kokoomuksella lopulta ole nuorimpia erityisavustajia kokonaisuutena. (Taulukko 2).

Taulukko 2. Ikäluokkasi erityisavustajaksi valitessa ja edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Ikä		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	RKP	SDP	Vas.	Vihr.	Yhteensä
20-29-									
vuotias	Lukumäärä	15	2	4	1	4	0	1	27
	% puolue	58%	15%	29%	14%	21%	0%	11%	29%
	Korj. std.								
	jäännökset	3,8	-1,2	0	-0,9	-0,9	-1,5	-1,2	
30-39-									
vuotias	Lukumäärä	10	7	7	4	10	5	7	50
	% puolue	39%	54%	50%	57%	53%	100%	78%	54%
	Korj. std.								
	jäännökset	-1,8	0	-0,3	0,2	-0,1	2,1	1,5	
Yli 40-									
vuotias	Lukumäärä	1	4	3	2	5	0	1	16
	% puolue	4%	31%	21%	29%	26%	0%	11%	17%
	Korj. std.								
	jäännökset	-2,1	1,4	0,5	0,8	1,2	-1	-0,5	
Yhteensä	Lukumäärä	26	13	14	7	19	5	9	93
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.039$

5.3. Koulutus

Westerlundin tutkimuksessa 44 prosentilla erityisavustajista oli yhteiskuntatieteellinen koulutus. Juristikoulutuksen saaneita oli 15 prosenttia ja kolmanneksi suurin ryhmä (10 %) oli vielä opiskelijoita ilman tutkintoa. Mickelssonin tutkimuksessa 35,5 prosentilla erityisavustajista oli koulutuksena joko VTK tai VTM. Oikeustieteellinen koulutus oli 13,5 prosentilla ja opiskelijoita oli 11,8 prosenttia. Puolueiden välisissä eroissa korostui kokoomuksen muita suurempi osuus juristikoulutetuista sekä RKP:n muita suurempi osuus opiskelijoista. Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto oli 6,1 prosentilla vastaajista. Joku akateeminen tutkinto oli kaiken kaikkiaan 75,9 prosentilla vastaajista.

Tässä tutkimuksessa vastaajia pyydettiin kertomaan ylin suorittamansa koulutustaso sekä tarkentamaan ylin suoritettu tutkintonimike. Koulutustasossa kategoriat olivat perusaste,

toinen aste, alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto ja tutkijakoulutus. Tutkintonimikkeen osalta vastaajat täyttivät vapaan kentän, johon saivat itse kertoa suorittamansa tutkintonimikkeen/-nimikkeet. Vastaajajoukossa ei ollut yhtään pelkän perusasteen suorittanutta (0 %). Ylimmillään toisen asteen suorittaneita oli 11 henkilöä (12 %), alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita 13 (14 %), ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita 69 (73 %) ja tutkijakoulutuksen saaneita oli 2 (2 %). Yleisin tutkinto oli valtiotieteiden maisteri VTM (24 %), toiseksi yleisin oikeustieteen maisteri OTM (11%) ja kolmanneksi yleisin filosofian maisteri FM (9%). Jos luokitellaan tutkinnot suurempiin kokonaisuuksiin tieteenalan mukaan, niin yleisin ala oli valtio- /yhteiskuntatieteellinen (34 %), toiseksi yleisin ala oikeustieteellinen (16 %) ja kolmanneksi yleisin humanistinen (14 %). (Kuvio 1).

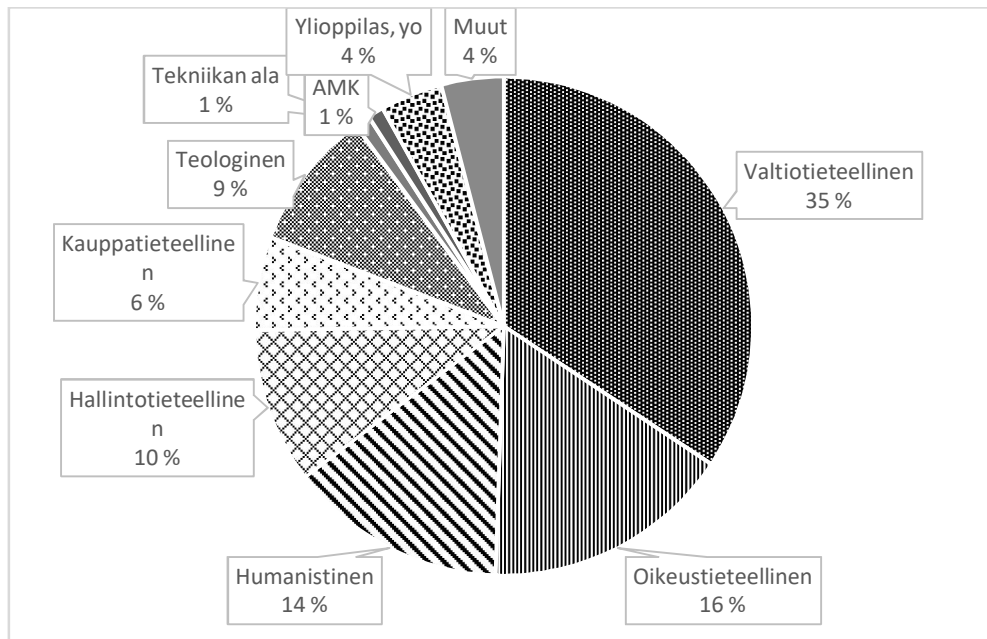
Riviprosenttien perusteella yleisin erityisavustajan koulutusaste on ylempi korkeakoulututkinto (72 %). Naiset olivat hieman koulutetumpia kuin miespuoleiset erityisavustajat (naisista 82 prosentilla oli ylempi korkeakoulututkinto ja kaikki tuplatutkinnon suorittaneet olivat naisia). Eniten pelkän toisen asteen suorittaneita erityisavustajia oli Vasemmistoliitolla (40 %), suurin prosentti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita oli Suomen Keskustalla (92,9 %) ja eniten tutkijakoulutuksen suorittaneita oli Perussuomalaisten/Sinisen tulevaisuuden kategoriassa (15,4 %). (Taulukko 3).

Khin neliö-testiä ei voitu suorittaa, sillä 22 solussa (78,5%) odotettu lukumäärä oli alle 5. Sen sijaan suoritettiin Fisherin tarkka testi, jonka tulos oli 0.167 eli tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä merkitsevyystasolla 0.05. Puolueella ja erityisavustajan koulutustasolla ei siis ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Taulukko 3. Ylin suorittamasi koulutustaso ja edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Koulutustaso		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	RKP	SDP	Vas.	Vihr.	Yhteensä
Toinen aste	Lukumäärä	3	3	0	0	3	2	0	11
	% puolue	12%	23%	0%	0%	16%	40%	0%	12%
	Korj. std.								
	jäännökset	-0,1	1,4	-1,5	-1	0,6	2	-1,2	
Alempi									
korkeakoulu- tutkinto	Lukumäärä	3	1	1	2	3	0	3	13
	% puolue	12%	8%	7%	29%	16%	0%	33%	14%
	Korj. std.								
	jäännökset	-0,4	-0,7	-0,8	1,2	0,3	-0,9	1,8	
Ylempi									
korkeakoulu- tutkinto	Lukumäärä	20	7	13	5	13	3	6	67
	% puolue	77%	54%	93%	71%	68%	60%	67%	72%
	Korj. std.								
	jäännökset	0,7	-1,6	1,9	0	-0,4	-0,6	-0,4	
Tutkija-									
koulutus	Lukumäärä	0	2	0	0	0	0	0	2
	% puolue	0%	15%	0%	0%	0%	0%	0%	2%
	Korj. std.								
	jäännökset	-0,9	3,5	-0,6	-0,4	-0,7	-0,3	-0,5	
Yhteensä	Lukumäärä	26	13	14	7	19	5	9	93
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.167$.

KUVIO 1. Erityisavustajana 2010-luvulla toimineiden koulutustausta. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

5.4. Tehtävä ennen erityisavustajapestiä

Sekä Westerlund että Mickelsson ovat luokitelleet erityisavustajien aikaisemmat tehtävät suurempiin kokonaisuuksiin. Kategoriaan ”puoluepolitiikka” kuuluu esimerkiksi puolueoimistolla, puolueen nuoriso-, opiskelija- ja naisjärjestössä, eduskuntaryhmän kansliassa tai avustajina työskennelleet. ”Elinkeinoelämä” -kategoriaan kuuluvat esimerkiksi keskuskauppakamarissa tai työnantaja- ja yrittäjäjärjestöissä työskennelleet. Ammattiliitoissa työskennelleisiin lasketaan esimerkiksi Akavassa ja sen alaisissa palkansaajajärjestöissä työskennelleet. Kuntasektoriin kuuluu eri kunnissa ja kaupungeissa sekä niiden alaisissa organisaatioissa työskennelleet. Valtionhallintoon lasketaan sekä keskus- että paikallishallinnon virkakunta. Opiskelijoihin lasketaan päätoimisesti opiskelijana olleet. Muita kategorioita ovat nimensä mukaiset ammattikunnat kuten toimittajat, opettajat, maanviljelijät, tutkijat ja kirkon henkilökunta. Näiden lisäksi oli kategoria ”muut”.

Westerlundin ja Mickelssonin tutkimuksissa suurin rekrytointikanava kaikissa puolueissa oli puoluekoneisto. Westerlundin tutkimuksessa 24% ja Mickelssonin tutkimuksessa 26,7 % erityisavustajista tuli puolueorganisaation sisältä. Westerlundin tutkimuksessa toiseksi suurimmat kategoriat olivat valtionhallinto (20%) ja kunnallishallinto (19%). Mickelssonin tutkimuksessa kunnallishallinnosta tulleiden määrä oli hieman kasvanut

valtiorahallinnosta tulleiden edelle. Puolueiden välillä rekrytointikanavissa oli melko suuriakin eroja. Esimerkiksi kokoomuksessa erityisavustajaksi tultiin selvästi useammin elinkeinoelämän palveluksesta (36%), kun taas muissa puolueissa tämä kanava oli vähäinen.

Tässä tutkimuksessa rekrytointikanavien kategorioiksi otettiin suurelta osin samat vaihtoehdot kuin Westerlundin ja Mickelssonin tutkimuksissa, mutta uusina kategorioina mukaan otettiin kasvaneet alat kolmas sektori ja vaikuttajaviestinnän/lobbauksen ala. Pois taas jäivät toimittajat, opettajat, maanviljelijät, tutkijat ja kirkon henkilökunta omina kategorioinaan. Sen sijaan toimittajat nimettiin uudelleen mediaksi, opettajat, tutkijat ja kirkon henkilökunta laskettiin mukaan julkiseen sektoriin ja maanviljelijät yksityiseen sektoriin. Näiden lisäksi mukana oli kategoria ”muu, mikä?”.

Ylivoimaisesti suurin erityisavustajien rekrytointikanava oli edelleen puolueorganisaatio (puoluetoimisto, eduskuntaryhmän kanslia, eduskunta-avustajat, jäsenliitot ynnä muut sellaiset). Yhteensä 37 vastaajaa (39 %) tuli tätä rekrytointikanavaa pitkin. Toiseksi suurin rekrytointikanava oli kolmas sektori eli erilaiset järjestöt, joista tuli 20 vastaajaa (21 %). Kolmanneksi suurin rekrytointikanava oli julkinen sektori, jonka ilmoitti entiseksi työnantajakseen 17 vastaajaa (18 %). Muut kanavat olivat yksityinen sektori 9 henkeä (9,5 %), muu 5 henkeä (5,3 %), media 4 henkeä (4,2 %), opiskelija 2 henkeä (2,1 %) ja lobbaus / vaikuttajaviestintä 1 henkilö (1,1 %). Ne jotka ilmoittivat rekrytointikanavakseen ”muu” kommentoivat tulleensa mm. Europarlamentista, ay-liikkeestä tai yliopistolta. Naisten ja miesten välillä voitiin havaita joitain eroja. Puolueorganisaatiosta rekrytoitiin miesavustajista 42 prosenttia ja naisavustajista 34 prosenttia. Kolmannelta sektorilta taas rekrytoitiin naisia selvästi useammin (32 prosenttia) kun taas miehistä kolmannelta sektorilta tuli 14 prosenttia. Media-alalta naisista tuli 5 prosenttia ja miehistä 3 prosenttia. Muissa kategorioissa tulokset jakautuivat tasaisesti sukupuolten välillä. Yksityiseltä sektorilta tuli hieman useammin mies (11 %) kuin nainen (8%). (Taulukko 4).

Tilastollisen testaamisen mahdollistamiseksi jouduttiin pienimpiä kategorioita poistamaan tai yhdistämään suurempiin kokonaisuuksiin. Puolueista otettiin mukaan vain otoksen neljä suurinta (KOK, PS/SIN, KESK ja SDP). Lisäksi media, vaikuttajaviestintä ja opiskelijat yhdistettiin kategoriaan ”muut”.

Khin neliö -testiä ei voitu suorittaa, sillä 15 solussa (75 %) odotettu lukumäärä oli alle 5. Sen sijaan käytettiin Fisherin tarkkaa testiä, jonka tulos oli 0.095. Puolueen ja aikaisemman sektorin välillä ei siis ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä tasolla 0.05. Kuitenkin kun katsotaan riviprosentteja ja korjattuja standardisoituja jäännöksiä, voidaan havaita, että kokoomus rekrytoi erityisen paljon erityisavustajia puolueorganisaatiosta (61,5 % ja korjattu standardisoitu jäännös 2,4). Lisäksi SDP rekrytoi erityisen paljon erityisavustajia kolmannelta sektorilta (42,1 % ja korjattu standardisoitu jäännös 2,9).

Taulukko 4. Millä sektorilla /alalla toimit päätoimisesti ennen erityisavustajaksi tuloa ja edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Sektoriala		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	SDP	Yhteensä
Puolueorganisaatio	Lukumäärä	16	5	4	6	31
	% puolue	62%	39%	29%	32%	43%
	Korj. std. jäännökset	2,4	-0,4	-1,2	-1,2	
Julkinen sektori	Lukumäärä	2	4	3	3	12
	% puolue	8%	31%	21%	16%	17%
	Korj. std. jäännökset	-1,5	1,5	0,5	-0,1	
Yksityinen sektori	Lukumäärä	4	1	2	0	7
	% puolue	15%	8%	14%	0%	10%
	Korj. std. jäännökset	1,2	-0,3	0,6	-1,7	
Kolmas sektori	Lukumäärä	2	1	3	8	14
	% puolue	8%	8%	21%	42%	19%
	Korj. std. jäännökset	-1,9	-1,2	0,2	2,9	
Muut	Lukumäärä	2	2	2	2	8
	% puolue	8%	15%	14%	11%	11%
	Korj. std. jäännökset	-0,7	0,5	0,4	-0,1	
Yhteensä	Lukumäärä	26	13	14	19	72
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0,095$.

5.5. Erityisavustajana toimimisen kesto

Westerlundin tutkimuksessa erityisavustajana toimittiin keskimäärin 1,2 vuotta (14,4 kuukautta). Mickelssonin tutkimuksessa erityisavustajana toimimisen kesto vaihteli kahdesta viikosta kuuteen vuoteen. Keskimäärin tehtävässä oltiin 17,2 kuukautta (mediaani 14 kuukautta). Puolueiden välillä vertailtaessa kokoomusavustajien urat erityisavustajina olivat pisimpiä ja SDP:n lyhyimpiä.

Tämän tutkimuksen aineiston valossa erityisavustajana oltiin keskimäärin 28 kuukautta eli hieman yli kaksi vuotta. Erityisavustajana toimimisen kesto vaihteli 2 kuukauden ja 168 kuukauden välillä. Osa kyselytutkimukseen vastanneista henkilöistä oli vastaamishetkellä edelleen erityisavustajan tehtävässä, joten heidän tehtävässään viipymisen kesto tulee oletettavasti vielä pidentymään. Mediaani aika tehtävässä viipymiselle oli 22 kuukautta. Jotta voitiin tehdä tilastollista vertailua, erityisavustajan tehtävässä toimimisen kestot jaettiin kolmeen suurempaan kategoriaan. Nämä kategoriat olivat alle 2 vuotta eli alle puolet perinteisestä hallituskaudesta, 2-4 vuotta eli suurimman osan perinteisestä hallituskaudesta ja yli neljä vuotta eli yli perinteisen hallituskauden.

Näistä kategorioista riviprocenttien perusteella yleisin oli alle kaksi vuotta tehtävässä toimineet (51 %). Mitä pidempi kausi, sitä pienemmäksi riviprocentit käyvät. Lisäksi 2010-luvulla pääministerit ja hallitukset ovat vaihtuneet varsin tiheään, jos verrataan esimerkiksi edelliseen vuosikymmeneen. Ministeri- ja puoluevaihdoukset hallituksissa johtavat useimmiten myös erityisavustajien vaihdoksiin. Kun katsotaan korjattuja standardisoituja jäännöksiä, niin ainoastaan kokoomuksen yli neljä vuotta tehtävässä olleet (35% ja korj. std. jään. 2,8) poikkeavat normaalijakaumasta. Tätä selittänee osaltaan Kokoomuksen hallituksessa olo koko tarkasteluajanjakson verrattuna muihin puolueisiin, jotka eivät ole olleet koko 2010-lukua hallituksessa. (Taulukko 5).

Khin neliö-testiä ei voitu suorittaa, sillä 15 solussa (71,4 %) odotettu arvo oli alle 5. Sen sijaan tehtiin Fisherin tarkka testi, josta saatiin tulokseksi 0.405. Puolueen ja erityisavustajan tehtävässä toimimisen keston välillä ei siis voida katsoa olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä tasolla 0.05.

Taulukko 5. Erityisavustajana toimimisen kesto ja edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Erityis-avustajana		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	RKP	SDP	Vas.	Vihr.	Yhteensä
Alle 2 vuotta									
	Lukumäärä	10	6	7	3	11	4	6	47
	% puolue	39%	46%	50%	43%	58%	80%	67%	51%
	Korj. std. jäännökset	-1,5	-0,3	0	-0,4	0,7	1,4	1	
2-4 vuotta									
	Lukumäärä	7	7	4	3	6	1	2	30
	% puolue	27%	54%	29%	43%	32%	20%	22%	32%
	Korj. std. jäännökset	-0,7	1,8	-0,3	0,6	-0,1	-0,6	-0,7	
Yli 4 vuotta									
	Lukumäärä	9	0	3	1	2	0	1	16
	% puolue	35%	0%	21%	14%	11%	0%	11%	17%
	Korj. std. jäännökset	2,8	-1,8	0,5	-0,2	-0,9	-1	-0,5	
Yhteensä									
	Lukumäärä	26	13	14	7	19	5	9	93
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.405$.

5.6. Tehtävä ja työmarkkina-arvo erityisavustajapestin jälkeen

Tehtävä erityisavustajapestin jälkeen on edellisissä tutkimuksissa määritetty siten, mitä henkilö on tehnyt vuosi pestin päättymisen jälkeen tai mikä on ollut seuraava tehtävä erityisavustajana toimimisen jälkeen. Vastaajilta on myös kysytty subjektiivista tulkintaa siitä, miten erityisavustajana toimiminen vaikutti tai on vaikuttanut heidän työmarkkina-arvoonsa.

Sekä Westerlundin että Mickelssonin tutkimuksessa näkyi se, että vaikka suurin osa avustajista tuli puolueorganisaatiosta, he kuitenkin jatkoivat avustajapestin jälkeen useimmiten muiden sektorien töihin. Mickelssonin tutkimuksessa eniten siirtymää oli valtionhallinnon urille (20,3 % entisistä avustajista päätyi valtiolle). Mielenkiintoinen yksityiskohta oli myös se, että 12 avustajaa (5%) päätyi kansanedustajiksi ja 3 (1,2%) ministereiksi.

Myös tässä tutkimuksessa kategoriat pidettiin samoina, kuin kysymyksessä edellisestä työpaikasta ennen erityisavustajan tehtävää. Seuraavan tehtävän kategoria määriteltiin sen mukaan, mikä oli ensimmäinen tehtävä jossa henkilö toimi erityisavustajapestin päättymisen jälkeen. Uutena kategoriana mukana oli ”en ole vaihtanut tehtävää”, joka osoittautui suurimmaksi kategoriaksi. Vastajista 27 (29 %) toimi edelleen vastaamishetkellä erityisavustajan tehtävässä eikä siis pystynyt vielä määrittämään seuraavaa tehtäväänsä erityisavustajatehtävän jälkeen. Kun tämä kategoria jätetään huomioimatta, voidaan huomata, että yleisin sektori erityisavustajatehtävän jälkeen oli puolueorganisaatio (16 %), mutta muutkin sektorit/alat olivat melko tasaisesti edustettuina: julkinen sektori (10%), yksityinen sektori (10 %), kolmas sektori (13 %), lobbaus/vaikuttajaviestintä (8%), media (3%), opiskelija (1%) ja muut (10%). Muina sektoreina oli mainittu esimerkiksi kansainväliset järjestöt, EU:n toimielimet ja kansanedustajana/ministerinä toimiminen. (Taulukko 6).

Miesten ja naisten välillä voitiin havaita eroa siinä, minne erityisavustajan tehtävästä siirryttiin. Miehistä useampi (18 %) päätyi töihin puolueorganisaatioon kun naisista taas puolueorganisaatioon siirtyi 14 prosenttia. Yksityiselle sektorille siirtyneistä miehiä oli 12 % kun taas naisia oli 5 %. Vaikuttajaviestintä/lobbaus veti enemmän miespuoleisia entisiä erityisavustajia (12 %) kun taas naisia tälle alalle siirtyneistä oli 3 %. Naisten yleisin seuraava ala oli julkinen sektori (17 %) kun taas miehiä julkiselle sektorille siirtyneistä oli 5 %. Naiset siirtyivät miehiä yleisemmin myös kolmannelle sektorille ja media-alalle.

Jotta voidaan tehdä tilastollista vertailua puolueiden ja erityisavustajien seuraavan työpaikan alan mukaan, rajattiin tässäkin kysymyksessä puolueet neljään suurimpaan. Alat/sektorit yhdisteltiin neljään suurimpaan kokonaisuuteen vastaavasti kuin kysymyksessä erityisavustajan edellisestä alasta / sektorista. Media, vaikuttajaviestintä ja opiskelija yhdistettiin luokkaan ”muut”. Kokonaan poistettiin luokka ”en ole vaihtanut tehtävää”.

Khin neliö-testiä ei ollut mahdollista suorittaa, sillä 18 solussa (90 %) arvo oli alle 5. Sen sijaan käytettiin Fisherin tarkkaa testiä, jonka tuloksena puolueen ja erityisavustajan seuraavan tehtävän alan välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä (0.536 tasolla

0.05). Standardoitujen jäännösten perusteella vaikuttaisi siltä, että perussuomalaisista siirrytään puolueorganisaatioon muita puolueita useammin (75 % ja korj. std. jäännös 2,5). Tätä voi selittää puolueen saaman ”jytyn” eli suuren vaalivoiton vaikutus puoluekoneiston lisääntyneisiin resursseihin 2010-luvulla sekä myöhemmin Perussuomalaisten lähdettyä hallituksesta uusien tehtävien etsiminen ennen erityisavustajan tehtävässä toimineille. Fisherin tarkan testin perusteella erot puolueiden välillä eivät ole kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä.

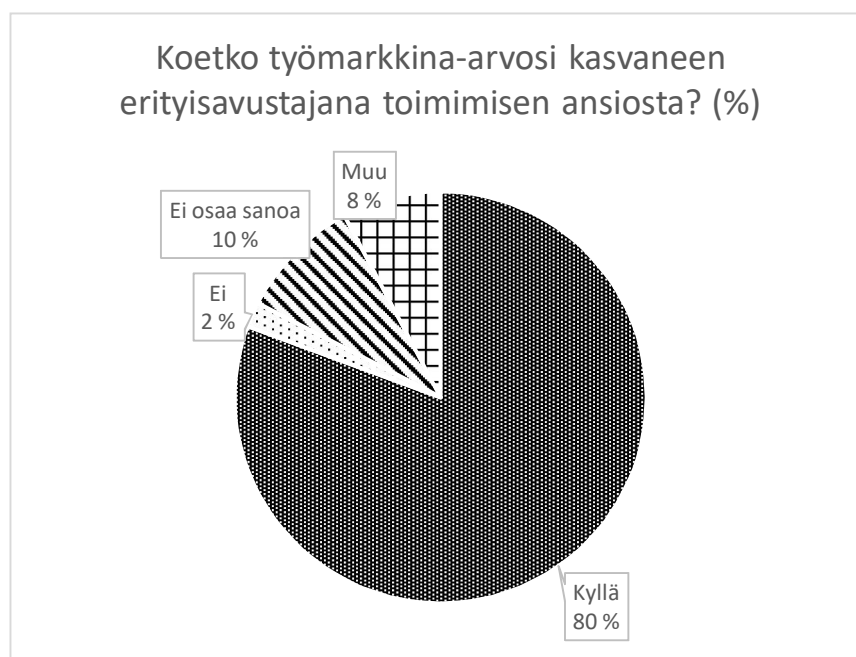
Taulukko 6. Seuraava ala erityisavustajatehtävän jälkeen ja edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

Sektori/ala		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	SDP	Yhteensä
Puolueorganisaatio	Lukumäärä	4	3	1	3	11
	% puolue	19%	75%	14%	21%	24%
	Korj. std. jäännökset	-0,7	2,5	-0,6	-0,3	
Julkinen sektori	Lukumäärä.	3	1	1	0	5
	% puolue	14%	25%	14%	0%	11%
	Korj. std. jäännökset	0,7	1	0,3	-1,6	
Yksityinen sektori	Lukumäärä	5	0	2	2	9
	% puolue	24%	0%	29%	14%	20%
	Korj. std. jäännökset	0,7	-1	0,7	-0,6	
Kolmas sektori	Lukumäärä	2	0	1	5	8
	% puolue	10%	0%	14%	36%	17%
	Korj. std. jäännökset	-1,3	-1	-0,2	2,2	
Muut	Lukumäärä	7	0	2	4	13
	% puolue	33%	0%	29%	29%	28%
	Korj. std. jäännökset	0,7	-1,3	0	0	
Yhteensä	Lukumäärä	21	4	7	14	46
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.356$.

Yhtenä uutena kysymyksenä tutkimuksessani haluttiin selvittää erityisavustajien kokemusta oman työmarkkina-arvonsa noususta tehtävässä toimimisen johdosta. Niin sanotuista herrahisseistä, joilla viitataan nopeaan urakiittoon, on puhuttu erityisavustajana toimimisen yhteydessä usein läpi historian. Vastauksissa on toki kysymys vastaajien subjektiivisesta kokemuksesta, mutta se antaa silti hyvää suuntaa temasta, josta ei ole tuoretta tutkittua tietoa. Vastaajilta kysyttiin ”Koetko työmarkkina-arvosi kasvaneen erityisavustajana toimimisen ansiosta?”. Vastaajista 80 % vastasi kyllä, 2 % ei ja 10 % en osaa sanoa. Yhtenä vaihtoehtona oli myös ”muu/kerro omin sanoin”, jonka valitsi 8 prosenttia vastaajista. Näiden vastauksista piirtyi kahtiajakautunut kuva. Osa oli sitä mieltä, että työmarkkina-arvo oli kasvanut merkittävästikin saatujen kontaktien, oppien ja tiedon ansiosta. Toisaalta osa kertoi, että oli myös kohdannut rekrytointitilanteissa poliittisen työkokemuksen väheksymistä ja politiikkaan leimautuminen oli sulkenut joitain oman alan ovia. (Kuvio 2).

Naisten ja miesten kokemuksessa työmarkkina-arvon muuttumisesta oli pieniä eroja. Miehistä 91 % koki työmarkkina-arvonsa kasvaneen, kun naisista näin koki 82 %. Miehistä 2 % koki, että työmarkkina-arvo ei ollut kasvanut ja naisista näin koki 3 %. Miehistä 7 % ja naisista 16 % ei osannut sanoa, miten kokemus oli vaikuttanut heidän työmarkkina-arvoonsa.

KUVIO 2. Kokemus työmarkkina-arvon kasvamisesta erityisavustajana toimimisen ansiosta (%). (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

5.7. Erityisavustajan oma poliittinen aktiivisuus

Aikojen saatossa moni entinen erityisavustaja on päätenyt kansanedustajaksi ja jopa ministeriksi saakka. Esimerkiksi nykyisessä (Sipilän) hallituksessa oikeusministeri Antti Häkkäsellä, sisäministeri Kai Mykkäsellä, opetusministeri Sanni Grahn-Laasosella ja perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikolla on taustaa erityisavustajana toimimisesta. Onkin luonnollista, että erityisavustajana saaduista opeista ja verkostoista on hyötyä myös henkilökohtaisella poliittisella uralla etenemisessä.

Toisaalta valtaosa erityisavustajista ei halua itse poliitikoksi, vaan on hakeutunut tarkoituksella nimenomaan avustajapuolelle. Näitä motiiveja ja erityisavustajien omaa poliittista taustaa käsitellään tarkemmin haastatteluiden kautta luvussa 6. Tässä kyselytutkimuksessa haluttiin kuitenkin uutena selvittää erityisavustajien omaa poliittista aktiivisuutta. Heiltä kysyttiin muun muassa ovatko he olleet passiivisina jäseninä puolueessa, toimineet aktiivisesti puolueen paikallis- tai piiritasolla, toimineet aktiivisesti puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä, olleet ehdolla kunta- ja/tai eduskuntavaaleissa, toimineet kunnanvaltuutettuina, toimineet kansanedustajina tai kenties ei mitään edellä mainituista. Vastaajien oli mahdollista valita useampi kuin yksi vaihtoehto.

Vastaajista 13 (13,7 %) ilmoitti, etteivät he ole millään edellä mainitulla tavalla olleet poliittisesti aktiivisia. Osa on siis tullut valituksi tehtävänsä ilman puolueen jäsenkirjaa ja esimerkiksi virkamiesavustajana. Vastaajista 24 henkilöä (25,3 %) ilmoitti olleensa puolueen passiivisia jäseniä ja 49 henkilöä (51,6 %) ilmoitti toimineensa aktiivisesti puolueen paikallis- ja/tai piiritasolla. Vastaajista 50 henkilöä (52,6 %) ilmoitti olleensa aktiivinen puolueen nuoriso- ja/tai opiskelijajärjestössä ja 52 henkilöä (54,7 %) oli joskus ollut ehdolla kunta- ja/tai eduskuntavaaleissa. Vastaajista 31 henkilöä (32,6 %) oli toiminut kunnanvaltuutettuna ja 4 (4,2 %) kansanedustajana). Osa vastaajista kommentoi vapaaseen kenttään kaivanneensa vaihtoehtoa ”puolueen taustavaikuttaja”.

Eri puolueiden erityisavustajien välillä voidaan havaita joitakin eroja poliittisessa aktiivisuudessa. Perussuomalaisten/Sinisen tulevaisuuden ryhmässä oli prosentuaalisesti eniten niitä, joilla ei ollut mitään kyselyssä mainittua poliittisen aktiivisuuden taustaa (heistä 23 % valitsi tämän kohdan). Pelkästään puolueen passiivisena jäsenenä olleita oli myös eniten Perussuomalaisten/Sinisen tulevaisuuden erityisavustajien joukossa (heistä 54 % oli ollut passiivisia jäseniä). Eniten aktiivisuutta puolueen paikallis- ja piiritasolla

oli SDP:n erityisavustajien keskuudessa (heistä 74 % kertoi olleensa joskus paikallis- tai piiritason aktiiveja). Puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestötaustaa oli eniten kokoomuksen erityisavustajilla (77 prosentilla). Kunta- tai eduskuntavaaleissa ehdolla oleminen oli yleisintä keskustan erityisavustajien keskuudessa (71 % oli joskus ollut ehdolla näissä vaaleissa). Kunnan- tai kaupunginvaltuutettuna oli toiminut suhteessa eniten vihreiden erityisavustajat (56 %) ja kansanedustajana samaten vihreiden entiset avustajat (11 %).

Puolueen ja poliittisen aktiivisuuden välillä ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuin yhdessä kategoriassa, puolueen nuoriso-/opiskelijajärjestössä toimimisessa. Khin neliö-testiä ei voida suorittaa, koska kuudessa solussa (42,9 %) odotettu arvo on alle viisi. Sen sijaan käytetään Fisherin tarkkaa testiä, jonka mukaan tulos 0.001 on tilastollisesti merkitsevä tasolla 0.05. Erityisavustajan puolueen ja nuoriso-/opiskelijajärjestössä toimimisen välillä on siis tilastollisesti merkitsevä ero. Korjattujen standardisoitujen jäännösten avulla nähdään, että kokoomus saa poikkeuksellisen suuren luvun nuoriso- ja opiskelijajärjestötaustaisista erityisavustajista. Lisäksi Perussuomalaiset/Sininen tulevaisuus saa poikkeuksellisen suuren luvun niistä erityisavustajista, joilla ei ole taustaa puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä. (Taulukko 7).

Taulukko 7. Oletko toiminut puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä ja mikä on edustamasi ministerin puolue. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

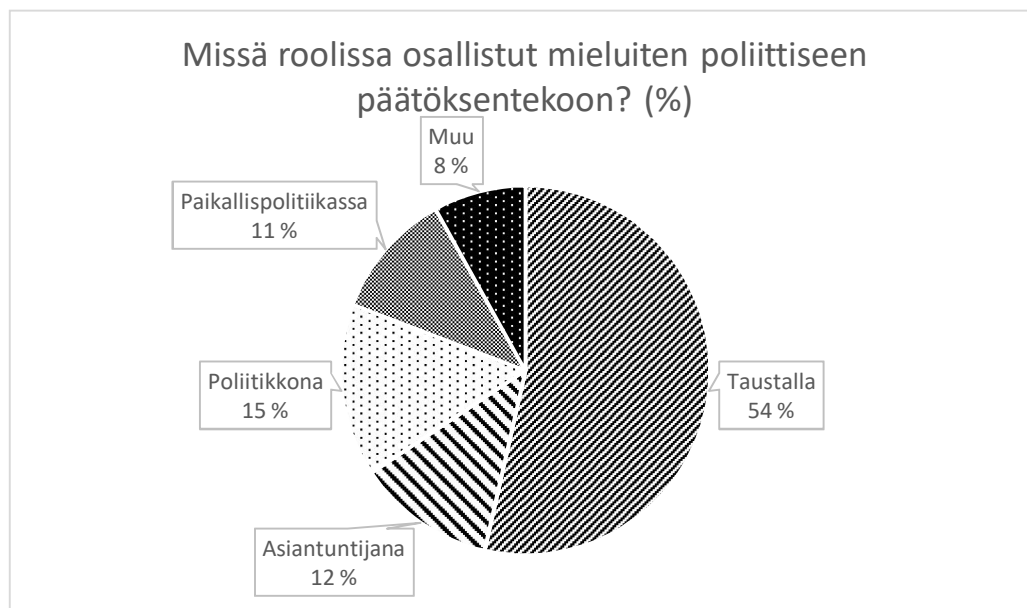
Toiminut puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä		Kok.	PS/Sin.	Kesk.	RKP	SDP	Vas.	Vihr.	Yhteensä
Ei	Lukumäärä	6	12	6	4	6	3	6	43
	% puolue	23%	92%	43%	57%	32%	60%	67%	46%
	Korj. std. jäännökset	-2,8	3,6	-0,3	0,6	-1,4	0,6	1,3	
Kyllä	Lukumäärä	20	1	8	3	13	2	3	50
	% puolue	77%	8%	57%	43%	68%	40%	33%	54%
	Korj. std. jäännökset	2,8	-3,6	0,3	-0,6	1,4	-0,6	-1,3	
Yhteensä	Lukumäärä	26	13	14	7	19	5	9	93
	% puolue	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Fisherin tarkan testin tulos oli $p=0.001$.

Kun katsotaan sukupuolten välisiä eroja, voidaan huomata, että miespuoliset erityisavustajat olivat itse politiikassa aktiivisempia kuin naispuoliset erityisavustajat. Naispuoleinen erityisavustaja ilmoitti useammin olevansa puolueen passiivinen jäsen (29 %) kun taas miehistä näin ilmoitti hieman harvempi (23 %). Miehet ilmoittivat naisia useammin olevansa aktiivisia muissa kysymyksen kategorioissa. Miespuoleisista erityisavustajista 61 % oli toiminut aktiivisesti puolueen paikallis- tai piiritasolla, kun naispuoleisista erityisavustajista näin ilmoitti 37 %. Puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä oli toiminut miehistä aktiivisesti 63 % ja naisista 37 %. Kunta- tai eduskuntavaaleissa oli ollut miehistä ehdolla 60 % ja naisista 47 %. Kunnanvaltuutettuna ilmoitti toimineensa lähes yhtä usein naispuolinen (32 %) kuin miespuolinenkin (33 %) erityisavustaja. Kansanedustajana oli toiminut 5 % miesavustajista ja 3% naisavustajista.

Vastaajien oli myös mahdollista kommentoida kysymyksen jälkeen, missä roolissa he mieluiten osallistuvat politiikkaan. Esimerkkeinä oli annettu vaihtoehdot taustalla toimimisesta tai itse poliitikkona toimimisesta sekä pyydetty perustelemaan

kommenttiaan. Vastauksia tähän tuli 84 kappaletta, joista valtaosa (54 %) kertoi toimivansa mieluiten taustalla. Asiantuntijaroolia toivoi 12 prosenttia vastaajista. Poliitikon roolin koki mieleiseksi 15 %, paikallispolitiikkaan osallistumisen koki mielekkääksi 11 % vastaajista ja kategoriaan ”muu” asettui 8 prosenttia vastaajista. Prosentit laskettiin jakamalla avoimia vastauksia eri kategorioihin. Ryhmään ”muu” kuului vastauksia, joissa mieleiseksi koettiin esimerkiksi vaikuttaminen puolueen työryhmissä tai puoluehallituksessa. (Kuvio 3).

KUVIO 3. Rooli, jossa erityisavustaja mieluiten osallistuu poliittiseen päätöksentekoon. (Erityisavustajien profiili 2010-luvulla -kysely).

5.8. Erityisavustajan profiili ja siinä tapahtuneet muutokset

Westerlundin ja Mickelssonin tutkimusten mukaan erityisavustaja oli keskimäärin 33–34 -vuotias mies, joka oli yleisimmin koulutukseltaan VTK tai VTM. Hän tuli useimmiten puoluekoneistosta erityisavustajaksi ja jatkoi siitä valtionhallintoon. Hän toimi erityisavustajana keskimäärin reilun vuoden.

Tutkimuksessani 2010-luvun erityisavustaja on edelleen keskimäärin 33–34 -vuotias mies, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon useimmiten valtiotieteellisestä tai yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta. Hänet on useimmiten rekrytoitu puoluekoneistosta ja hän myös siirtyy takaisin puoluekoneistoon erityisavustajatehtävän jälkeen. Keskimäärin hän on toiminut 28 kuukautta erityisavustajan tehtävässä. Hän

kokee työmarkkina-arvonsa nousseen erityisavustajana toimimisen myötä. Hän on myös osallistunut vaaleihin joskus ehdokkaana, mutta kokee silti itselleen luonnollisimpana toimia taustalla poliittisessa päätöksenteossa.

Hypoteeseinani ennen tutkimuksen suorittamista oli, että erityisavustajan profiili ei ole edellisiltä tutkimuskerroilta paljoa muuttunut ja että edelleen avustajat ovat yleensä akateemisia nuoria aikuisia. Arvioin, että sukupuolten tasa-arvo saattaisi toteutua nykypäivänä paremmin ja että uutena ilmiönä erityisavustajat siirtyisivät melko usein vaikuttajaviestinnän alalle erityisavustajatehtävän jälkeen. Hypoteesit pitivät suurelta osin paikkaansa. Erityisavustajan profiili iän suhteen jopa yllätti sillä, että se oli vuodelleen sama kuin edellisissä tutkimuksissa. Myös yleisin tutkintonimike VTM oli pysynyt samana. Sukupuolten tasa-arvo toteutui paremmin kuin edellisissä tutkimuksissa, mutta edelleen erityisavustaja on useammin mies kuin nainen (60:40). Pyörövi-ilmiötä löysin vaikuttajaviestinnän alalle siirtymisen osalta 8 %.

Politiikan ammattimaistumisen puolesta puhuu se, että havaintojeni perusteella erityisavustajan tehtävässä toimimisen kesto on keskimäärin lähes kaksinkertaistunut. Erityisavustajan tehtävässä saatetaan toimia useampi vaalikausi ja yksittäisillä henkilöillä uran pituus saattoi olla jopa yli kymmenen vuotta. Urat rakentuvat myös yhä useammin niin, että tehtävään tullaan puolueaktiivisuuden ja puolueorganisaatioissa työskentelemisen kautta. Erityisavustajat eivät välttämättä ole vain käymässä politiikan töissä, vaan he yhä useammin jatkavat erityisavustajatehtävän jälkeen työskentelyä puolueille muodossa tai toisessa. Ammattimaistumista on myös poliittisten virkojen kumuloituminen samoille henkilöille poliittisissa instituutioissa. Tässä tutkimuksessa ei tutkittu esimerkiksi valtiosihteerien taustoja, mutta oletettavaa on, että monella on aikaisempaa kokemusta erityisavustajana toimimisesta. Tämä voisi olla hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Puolueiden väliltä ei löydetty monestakaan tutkimuskysymyksestä tilastollisesti merkitseviä eroja. Joitain havaintoja kuitenkin oli, joista osa oli myös samoja kuin Mickelsson ja Westerlund olivat aiemmissa tutkimuksissa huomanneet. Kokoomuksessa 2010-luvulla silmiinpistävää on erityisavustajien rekrytoiminen muita puolueita nuorempina ja muita useammin puoluekoneistosta. Kokoomus on ollut yhtäjaksoisesti pitkään hallituksessa ja sillä on suurena puolueena ollut mahdollista rekrytoida useampia

avustajia. Tämä puoltaa niin sanottua tehtävään kasvattamista, josta myös haastateltavat puhuivat. Jos ministerillä on useampia avustajia, joukkoon on mahdollista ottaa myös niin sanottuja ”nuoria lupauksia” kehittymään. Kokoomus on kasvattanut ihmisiä erityisavustajan tehtävään myös muita useammin oman puoluekoneistonsa kautta sekä opiskelija- ja nuorisjärjestöjensä kautta. Kokoomusavustajista huomattavalla osalla oli taustaa puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestössä (77%). Aiemmissä tutkimuksissa näkynyt Kokoomuksen muita suurempi osa elinkeinoelämästä palkattuja henkilöitä ei tässä tutkimuksessa näkynyt yhtä vahvasti. RKP:n ja keskustan avustajat tulivat yhtä usein yksityiseltä sektorilta, mutta kokoomuksesta siirryttiin yksityiselle sektorille hieman muita useammin.

Perussuomalaisissa ja Sinisessä tulevaisuudessa silmiinpistävää on muita miehisempi joukko, sillä 78 % ryhmän erityisavustajista oli miehiä. Ryhmällä oli myös muita enemmän tutkijakoulutuksen saaneita. Otoksen ainoat tohtorit tulivat tästä ryhmästä, mutta tähän koulutusluokkaan kuuluneita oli niin vähän, ettei luokasta pysty tekemään pitkälle meneviä tilastollisia johtopäätöksiä. Perussuomalaisissa/Sinisessä tulevaisuudessa erityisavustajat siirtyivät muita useammin puolueorganisaatioon erityisavustajapestin jälkeen. Tätä selittänee ainakin Perussuomalaisten 2011 vaaleissa saaman suuren voiton myötä lisääntyneet resurssit ja mahdollisuus palkata lisää henkilöstöä. Uutena hallituspuolueena sillä ei vielä ole kertyneenä yhtä laajaa poliittisten työntekijöiden joukkoa, joten voimme olettaa, että samoja henkilöitä kierrätetään siksi useampaan kertaan puolueen eri tehtävissä. Vertailua Perussuomalaisten ja Sinisen tulevaisuuden osalta edellisiin tutkimuksiin ei voi tehdä, sillä kyseiset puolueet eivät ole olleet ennen hallituksessa eikä niillä siten ole myöskään ollut erityisavustajia.

Keskustan erityisavustajajoukko on hyvin koulutettua, sillä lähes kaikilla heistä on ylempi korkeakoulututkinto (93 prosentilla). Keskustan avustajat rekrytoidaan useimmiten 30–39 -vuotiaana ja keskustan erityisavustajat ovat hyvin usein olleet ehdolla kunta- tai eduskuntavaaleissa (71 prosenttia). Keskustan erityisavustajissa ei ole suurta poikkeamaa muista puolueista juuri minkään tutkimuskysymyksen kohdalla. Keskustan avustajat tulevat melko tasaisesti eri aloilta, vaikka toki useimmiten puolueorganisaatiosta kuten muissakin puolueissa. He myös siirtyvät melko tasaisesti eri sektoreille, vaikka yksityinen sektori näyttäisi olevan hieman yleisempi kuin monessa muussa puolueessa.

SDP:n erityisavustajat erottuivat Mickelssonin ja Westerlundin tutkimuksessa siten, että ne olivat palkanneet naisia hieman useammin kuin muut puolueet. Enää tätä eroa ei näyttäisi olevan, sillä SDP:n erityisavustajista 2010-luvulla naisia on ollut 31,6 % ja se on enemmänkin keskiarvoa huonompi tulos. SDP:n erityisavustajat palkataan yleisimmin kolmekymppisinä ja he tulevat muita puolueita useammin kolmannelta sektorilta. Sikäli Mickelssonin ja Westerlundin havainto muita useammin ay-liikkeestä tulevista avustajista saattaa pitää edelleen paikkansa, sillä ammattiyhdistysjärjestöt ovat mukana kolmannen sektorin kategoriassa. Aikaisemmissa tutkimuksissa SDP:n avustajien työurat erityisavustajana olivat keskiarvoa lyhyempiä ja näin näyttäisi olevan edelleen (58 % toimii tehtävässä alle kaksi vuotta). SDP:ssä siirrytään muita puolueita useammin kolmannelle sektorille erityisavustajatehtävän jälkeen (36 % avustajista), mitä selittää osaltaan myös tältä sektorilta rekrytoitumisen runsaus. SDP:ssä maininnan arvoista on myös uusi tutkimuskysymys poliittisen aktiivisuuden muodoista; demariaavustajat olivat ahkerimpia toimimaan puolueen paikallis- ja piiritasolla.

Pienempien puolueiden osalta voidaan havaita, että erityisavustajia ei rekrytoida etenkään vihreissä ja vasemmistoliitossa yhtä usein parikymppisenä kuin suuremmissa puolueissa. Vasemmistoliitossa oli puolueista suhteellisesti eniten pelkästään toisen asteen suorittaneita erityisavustajia (40 %) ja Vihreissä taas puolueista suhteellisesti eniten alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita (33 %). Pienemmissä puolueissa urat erityisavustajana olivat tyypillisesti lyhyempiä, eikä yli neljä vuotta tehtävässä olleita ollut paljon. Pienemmissä puolueissa erityisavustajilla ei myöskään ole yhtä usein taustaa puolueen nuoriso-/opiskelijajärjestössä kuin suuremmilla perinteisillä puolueilla.

6. Erityisavustajan tausta ja kyvyt

Tutkimukseen haastateltiin yhdeksän 2010-luvulla erityisavustajana toiminutta henkilöä, jotka eivät kuitenkaan enää toimi kyseisessä tehtävässä. Tällä rajauksella mahdollistettiin tuore aineisto, jossa haastateltavat voisivat puhua hieman vapaammin ilman pelkoa oman tai esihenkilönsä työn haittaamisesta. Haastatteluun yritettiin saada mahdollisimman kattava otos eri ikäisistä ja -sukupuolisista henkilöistä, jotka edustavat eri puoluepoliittisia taustoja. Haastateltavat löydettiin pääsääntöisesti lähetetyn kyselytutkimuksen avulla, jonka viimeisenä kysymyksenä oli ”saako sinua haastatella aiheesta tarkemmin”. Itse vapaaehtoisesti haastateltavaksi ilmoittautuminen saattoi toki

hieman ohjata haastateltavien valikoitumista rohkeampien ja innokkaampien yksilöiden suuntaan. Tässä tapauksessa se oli kuitenkin lähtökohtaisesti vain positiivinen asia, sillä tarkoituksena olikin etsiä henkilöitä, jotka puhuisivat aiheesta mahdollisimman avoimesti.

Tässä kappaleessa käydään läpi tarkemmin erityisavustajien rekrytoitumista ja tehtävässä toimivalta vaadittavia kykyjä tai ominaisuuksia.

6.1. Erityisavustajan tausta

Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan haastattelun alkuun omin sanoin, miten ja miksi heidät valittiin erityisavustajan tehtävään. Moni kuvasi tarkastikin prosesseja, jotka eivät ole avoimia tai kovin tarkkaan strukturoituneita. Tarkka prosessi vaihteli tietysti tapauskohtaisesti, mutta yhdistäviäkin tekijöitä oli paljon. Lähes kaikilla haastatelluista oli esimerkiksi kokemusta aikaisemmasta työskentelystä yhdessä tulevan esihenkilön eli tietyn ministerin kanssa. Kokemus oli tullut esimerkiksi puolueessa työskentelyn, hallitusneuvotteluihin osallistumisen tai puolueen järjestötoiminnan kautta. Pari haastateltavaa sanoi, että olisi voinut päätyä erityisavustajaksi yhtä hyvin myös jollekin muulle puolueen ministerille. Suurin osa kuitenkin kuvasi henkilökohtaista suhdettaan nimenomaiseen ministeriin ja perusteli sillä valintaansa juuri hänen avustajakseen. Vain yksi haastateltavista ei tuntenut etukäteen ministeriään eikä omannut taustaa puolueessa.

”Hallitusohjelman neuvottelujen aikana tuleva ministeri kysyi, tulenko avustajaksi. Voi olla, että olisin tullut valituksi jollekin muullekin ministerille. Tämän ministerin kanssa oli kuitenkin jo aikaisempaa työtaustaa ja lisäksi arvomaailma, tapa toimia ja elämäkatsomus vastasivat ministerin kanssa toisiaan.”

”Meillä käytäntö on se, että ministeri itse vaikuttaa, kuka tulee erityisavustajaksi. Lisäksi siihen vaikutti, että istuin kuusi viikkoa Säätytalolla tekemässä sitä osuutta, jonka erityisavustajaksi päädyin.”

”Olin baaritiskillä ja juttelin tutun kanssa. Halusin vaihtaa työpaikkaa ja kaveri kysyi, onko minulla puoluekanta. Hän kertoi, että erityisavustajatehtävä sille ministerille ja siihen puolueeseen olisi avautumassa. Harkitsin sitä ja otin yhteyttä ministeriin ja aloitettiin neuvottelut. Hän tapasi muitakin. En tiedä tarkkaan prosessista, koska se ei ollut avoin, mutta päätös osui minuun. Laitoin kuitenkin ehdon, että en voi liittyä puolueeseen jäseneksi vaan haluaisin tulla poliittisesti sitoutumattomana.”

Taustamuuttujilla kuten ikä, koulutus tai sukupuoli ei koettu olevan ratkaisevan suurta merkitystä siihen, kuka tulee valituksi tehtävään ja miten siinä pärjää. Korkea koulutus, nuori ikä ja perheellisyys koettiin kuitenkin eduiksi tehtävässä toimimiselle. Koulutusosalalla ei koettu olevan niin suurta merkitystä, vaikka joidenkin alojen opiskelusta saattoikin olla enemmän hyötyä kuin toisista. Koulutuksen avulla saavat yleiset akateemisen asiantuntijatyön kognitiiviset taidot koettiin tärkeämmäksi kuin tietyn alan substanssiosaaminen. Moni tunnisti sukupuolten välisen epäsuhdan rekrytoitumisessa ja vaatimusten ohjaavan myös valitsemaan tietyssä elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Useampi kuvaili, miten ministerien ja erityisavustajien määrän vähentäminen on vaikuttanut negatiivisesti perheellisten mahdollisuuksiin hoitaa tehtävää. Tämä koettiin samalla haasteeksi koko poliittiselle järjestelmälle, jos taustavaikuttajissa ja -valmistelijoissa on kovin yksipuolisesti samankaltaisen taustan ja elämäntilanteen omaavia ihmisiä.

”Kovin vanha ei pärjää tehtävässä, jos ei ole tehnyt ennen sellaista tehtävää. Suht nuori ikä auttaa asiaa, mutta toisaalta ei saa olla liian naiivi. 30-40 olisi aika hyvä ikä: on vähän historiaa ja toisaalta myös kriittisyyttä, jota esimerkiksi median kanssa toimittaessa tarvitaan.”

”Iällä ei ole merkitystä, mutta perhetilanteella ja sillä onko valmis muuttamaan pk-seudulle on. Nykyään työmäärä on isompi ja siksi perheellisen on vaikea olla tavoitettavissa aamusta yöhön. Näin ei saisi kuitenkaan olla.”

”Nykyisellä hallituskaudella jos olet nuori perheellinen nainen, sulla ei ole mitään edellytyksiä hoitaa tehtävää. Kun erityisavustajien määriä on leikattu, työlasti on niin iso ja työpäivät niin pitkiä, että perheelliset ei vaan pysty. Puolueella on ollut myös se ongelma, että ihmiset, joita on pyydetty tehtävään, ei ole voineet tehdä sitä perheelleen. Se elämäntilanne ohjaa siihen, kuka uskaltaa ottaa tehtävän vastaan.”

”Akateeminen koulutus täytyy olla, kaikilla ei kyllä ole. Mikä ala, niin sillä ei ole niin paljoa väliä. Tekninen ala ei ehkä varusta niin hyvin, mutta humanistinen, teologinen tai oikeustieteellinen valmistaa paremmin.”

6.2. Erityisavustajan kyvyt

Haastateltavilta kysyttiin, mitkä kyvyt he näkevät tärkeimpinä tehtävässä toimisen kannalta ja mitä ominaisuuksia he itse painottaisivat, jos olisivat valitsemassa erityisavustajaa. Tärkeimmäksi erityisavustajan ominaisuudeksi moni haastateltava nosti

luotettavuuden ja lojaalisuuden. Tärkeimmiksi kyvyiksi nostettiin poliittinen hoksnokka, viestintätaidot (etenkin kirjalliset), paineensietokyky, sosiaalisuus, ahkeruus ja johtamiskyvyt (itsensä ja muiden). Valmis substanssiosaaminenkin nähtiin tärkeäksi, mutta se ei ollut välttämättömyys, jos erityisavustaja oli hyvä ottamaan suuria kokonaisuuksia haltuun. Persoonalta vaadittiin tiettyä nöyryyttä, mutta kuitenkin samalla myös rohkeutta. Vaadittavat ominaisuudet ja kyvyt riippuivat myös puolueen koosta ja ministerin tarpeista. Pienissä puolueissa ja kabineteissa oli tärkeämpää olla generalisti, sillä esimerkiksi seurantavastuut saattoivat olla hyvin laajat. Ministerin tarpeista riippui myös, mitä ominaisuuksia avustajassa painotettiin. Ideaalitulanteessa avustajan nähtiin paikkaavan ministerin puutteita ja täydentävän osaamispalettia. Esille nostettiin myös se, että erityisavustajalla pitäisi olla melko nuhteeton tausta ja hän ei saisi joutua mediaan henkilökohtaisen elämän kömmähdyksistään.

”Jos itse valitsisin erityisavustajan, se olisi henkilö, joka täydentäisi mun osaamispalettia eli täydentäisi mun puutteita. Ottaisin mediaosaamista, puolueen ruohonjuuritason tuntemista ja sisältöasioiden syvällisyyttä. Avustajien määrä vaikuttaisi siihen, mitä ominaisuuksia painottaisin valinnassa. Avustajan tärkein ominaisuus on luotettavuus, että jakaa samat arvot ja tavoitteet yleistasolla.”

”Useimmiten vaaditaan sujuvaa ja nopeaa kirjoittamista, puheiden ja kannanottojen valmistelua, kansalaiskirjeisiin vastaamista ja muuta. Toimittajatausta on ollut hyvä apu itsellä, ja sitä kautta syntynyt poliittinen hoksnokka. Tottakai sosiaalisuus ja hyvä kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa myös.”

”Myös puolueen koko ratkaisee. Isoilla puolueilla on enemmän varaa ottaa ihmisiä kasvamaan. Pienillä puolueilla on oltava päteviä generalisteja ja asiantuntijoita, koska ne ovat ainoat avustajat, joiden tulee seurata kaikkia ministereitä. Olen sanonut ‘you have no idea’ vanhoille kokoomuskollegoille, jotka itkee että nyt on niin paljon töitä. Pienpuolueilla kiire on ollut arkea aina.”

”Osaltaan vaikuttaa lahjakkuus, että kuinka hyvin omaksuu asioita ja muotoilee niistä politiikkaa. Pitää olla ihmistuntemusta ja herkkyyttä; tulee voida asettua oman ministerin päähän sisään ja ennakoimaan mitä hän asiasta ajattelisi. En tiedä onko mitään muuta työtä, jossa olisi yhtä vahva side henkilöön. Täytyy olla nöyryyttä, että kestää sen, että on toisen henkilön käytettävissä jatkuvasti. Toisaalta on oltava rohkea tuomaan ehdotuksia mutta myös sopeutua siihen, jos ministeri haluaa tehdä eri tavalla.”

”Sitten lisäksi tarvitaan esimerkiksi johtajakokemusta. Sitä pitäisi painottaa enemmän. Alkuvaiheessa näytti tulevan ongelmia, jos ei ole johtamiskokemusta. Silloin jos ei osaa delegoida, alkaa tehdä itse kaikki työt ja palaa loppuun.”

”Yksi puoli tänä aikana on solidi persoona - ei ole varaa päätyä seiskalehden kuviin aamuyön nakkioskkitappeluista tai muusta”

7. Erityisavustajan toiminta ja vallankäyttö

Tässä osiossa pureudutaan erityisavustajan tehtävässä toimimiseen, vallankäytön mahdollisuuksiin ja muotoihin sekä näihin liittyviin mahdollisiin ongelmiin ja riskeihin.

7.1. Erityisavustajan tehtävässä toimiminen

Erityisavustajan toimintaa selvitettäessä lähdettiin liikkeelle kysymyksestä ”Mihin erityisavustajia tarvitaan?”. Kaikki haastateltavat korostivat, että erityisavustajia kovasti tarvitaan. Yksi tärkeä syy oli ministerin rajalliset aikaresurssit, sillä ministerin on usein mahdotonta yksin hallita kokonaisuutta tai vastata kaikkiin hänen tehtävänsä kohdistuviin odotuksiin. Erityisavustajia tarvitaan jakamaan tämä taakka ja tekemään taustatyötä, jotta ministeri voi tehokkaasti keskittyä siihen mitä hän on tullut tekemään, eli viemään asioita eteenpäin.

”Valtioneuvoston työ on nykyisellään niin vaativaa. Toiveet ja odotukset on jokaisen ministerin kohdalla paljon isommat kuin kukaan ihminen pystyy täyttämään. Esimerkiksi ajankäyttö ja informaatiomäärä on niin valtavaa, että tarvitaan suodattimia, jotka auttavat analyysityössä. Myös portinvartijaroolissa, jossa esikunta arvioi tarpeet.”

”Ministerin pöydällä on niin äärettömän monta asiaa. Varsinkin EU-ulottuvuuden myötä on sellainen iso kokonaisuus, joka harvemmin näkyy julkisuuteen. Ministerit ei millään pysty perehtymään kaikkiin asioihin, joista päättää. Siksi on oltava luottohenkilöitä, joihin luottaa niin paljon, että voi kysyä mitä mieltä me ollaan jostain asiasta.”

”Erityisavustajia tarvitaan, koska ministerin aika ei riitä kaikkeen. Erityisavustajat ovat puolueen työntekijäkuntaa. He välittävät puolueiden kannattajien ja jäsenten tahtoa politiikkaan.”

Ministerin tehtävää kuvattiin myös yksinäiseksi ja henkisesti raskaaksi, jolloin erityisavustajan yksi rooli on toimia luottohenkilönä. Erityisavustajat näkivät roolinsa

myös neuvonantajana ja varoittajana. Heidän on oltava aina kaksi askelta edellä, jotta ministeri ei tule yllätetyksi jostain kysymyksestä, johon hänellä ei ole vastausta. Erityisavustajat näkivät roolinsa myös tiedon suodattimina ja portinvartijaroolissa. Moni kuvasi erityisavustajan roolia myös demokratian suojelijaksi, joka takaa valtioneuvoston toiminnan tehokkuuden ja toimivuuden. Samalla he myös toimivat puolueen toiveiden välittäjinä päätöksentekoon. Vastaukset noudattelivat pitkälti aikaisempia suomalaistutkimuksia erityisavustajien rooleista (ks. esim. Westerlund, Kuoppala).

”Jos haluamme varmistua siitä, että virkamiehet tekee riittävällä tavalla poliittisesti ohjattua työtä, siihen tarvitaan käsipareja. Erityisavustajan työ on osa laadukasta lainsäädäntötyötä. Mitä enemmän ja paremmin sitä on ohjattu hallitusohjelman mukaiseksi, sitä vähemmän jälkikäteen tulee esimerkiksi poisvetoja.”

”Puolueen kannalta tarvitaan tyypejä varmistamaan, että kauhun tasapaino pysyy yllä ja muut eivät tee mitään mitä ei ole yhdessä sovittu. Pitää vahtia tosi tarkasti ja lukea huolella, ettei muut saa yllätettyä mitään huonoa läpi. Se on myös demokratian suojelemista. Se, että joku puolue on päässyt kiinni johonkin ministeriöön, ei sanele sitä, mitä on vaikkapa Suomen koulutuspolitiikka.”

”Ilman erityisavustajaa on vaikea selviytyä, ja silloin virkamiehet käyttää enemmän valtaa. Se on demokratian kannalta haastavaa. Valtaa tulisi käyttää vaaleilla valitut ihmiset. Poliitikko ei pysty päättämään, jos ei ole tarvittavia työkaluja ja avustajat ovat niitä työkaluja. Nytkin on yksi ministeri, jolla ei erityisavustajaa. Miten tässä hallituksessa klaaraa ilman erityisavustajaa?”

”On paljon asioita, joista ei voi jutella kenenkään muun kuin oman erityisavustajan kanssa. Ministerin työ on yksinäistä ja erityisavustajan tuki voi olla henkisesti tosi tärkeä. Varsinkin jos tulee skandaaleja tai muita kohuja, niin julkisen kohun keskipisteenä olo on äärimmäisen raskasta ja kuluttavaa. Siinä jos avustaja kykenee toimimaan rauhallisesti ja pitämään fokuksen, niin se auttaa.”

7.2. Erityisavustajan resurssit vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon

Erityisavustajan mahdollisen vallankäytön ja sen muotojen selvittämiseksi kysyttiin ”Millaiset resurssit erityisavustajalla on vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon?”. Osalta pyydettiin myös konkreettisia esimerkkejä, jos he eivät olleet vielä muuten kertoneet niitä vastauksessaan. Kaikki haastatellut kertoivat erityisavustajalla olevan hyvät tai erittäin hyvät mahdollisuudet vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Osa näki vallankäytön jopa olennaiseksi osaksi tehtävässä toimimista: avustaja joka ei käytä minkäänlaista valtaa, ei

ole kovin hyödyllinen. Toisaalta vallankäyttöä kuitenkin kuvailtiin vain mahdollisuudeksi, eikä kaikkea tästä mahdollisuudesta tule käyttää, ainakaan omien tavoitteidensa edistämiseen. Kaikki näkivät vallan olevan lainassa ministeriltä ja perustuvan siksi niin vahvasti luottamukseen. Vallankäytön resurssien nähtiin myös olevan sidonnaisia erityisavustajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, asemaan kabinetissa ja ministerin antaman toimintavapauden laajuuteen.

”Erityisavustajan vaikutusmahdollisuudet ovat tosi hyvät. Riippuu ministeristä ja suhteesta, paljonko luottoa ja sitä kautta valtaa on.”

”Vaikutusmahdollisuudet on erinomaiset. Kyllä ne (avustajat) pystyy vaikuttamaan. Se on omasta halusta kiinni ja persoonasta myös. Osa haluaa olla teknisiä avustajia, osa haluaa enemmän vaikuttaa substanssiin.”

”Tietysti jos sattuu itsellä mielipiteitä olemaan, niin on esteetön pääsy ensimmäisenä kuiskaamaan ne ministerin korvaan. Minusta sellaista omaa agendaa ei kuitenkaan oikeastaan voi avustajalla olla. Se on sen ministerin, puolueen ja hallituksen tahdon toteuttamista.”

7.3. Erityisavustajan tehtävässä käytettävät vallan muodot

Teoriaan pohjautuen luokittelin haastateltujen vastauksia Frenchin ja Ravenin (1959) vallan lähteiden eli palkitsemisvallan, rankaisuvallan, laillistetun vallan, roolimallin vallan, asiantuntijavallan ja informaatiovallan mukaan. Jokainen haastateltavien kertoma esimerkki vallankäytöstä ei ollut aivan yksiselitteisesti sijoitettavissa tähän jaotteluun, mutta suurin osa oli hyvin selvästi jotakin lajia. Joukosta erottui yleisimpinä kategorioina hypoteesienkin mukaan odotetusti asiantuntijavalta ja informaatiovalta. Jotkut tapaukset saattoi katsoa laillistetuksi vallaksi, mutta pääasiassa muita kuin kahta edellä mainittua vallan lajia ei esiintynyt.

”Avustajat edustaa ministeriä ministerityöryhmissä ja tekee taustatyön. Monessa asiassa erityisavustaja on paremmin perillä kuin ministeri ja pitääkin olla, esimerkiksi millä tavalla lakiesitystä tai organisaatiouudistusta kannattaa muokata.” (asiantuntijavalta)

”Asiantuntijavalta on vallankäytön ytimessä, koska ministeri ei ehdi perehtyä kaikkeen. Silloin erityisavustaja käyttää esittelijän valtaa. Virkamiehet eivät suoraan tapaa ministeriä, vaan virkamies esittelee erityisavustajalle, joka esittelee

ministerille. Tässä on valtaa suuntaan jos toiseenkin, koska vapauksia voi saada sekä virkakunnalta että ministeriltä.” (asiantuntijavalta)

”Totuus on se, että siinä voisi olla valtaa, jos olisi joku oma agenda. Millä tapaa asian esittää, sillä voi huikeasti vaikuttaa, mutta se olisi lyhyt tie, jos lähtisi sooloilemaan. Joutuu pois, jos ajaa omaa agendaa.” (asiantuntijavalta)

”Oma tehtävä oli käydä läpi esityksiä oman ministerin näkökulmasta. Oli väliä mitä ajattelin esityksistä, kun esittelin ne ministerille. Ministerillä ei ole mahdollisuutta olla mukana koko hakuprosessissa, joten hän näkee vain loppuesityksen ennen päätöksentekoa. Lobbaustoiminta, jossa vaikutetaan erkkareihin, on siinä mielessä juuri oikeaa toimintaa.” (asiantuntijavalta)

”Mahdollisuuksia vaikuttaa on vaikka kuinka paljon. Niin monen asian ikään kuin vartijana siinä on. On esimerkiksi pääsy ministerin sähköpostiin. Kaikki tieto on siis saatavilla. Myös pitää yhteyttä kansanedustajiin ja sitä kautta heihin mahdollisuus vaikuttaa. Tiedonkulun keskiössä oleminen molempiin suuntiin on keskeinen vallankäytön väline” (informaatiovalta)

”Erityisavustajalla on mahdollisuus joko jakaa tai olla jakamatta tietoa kansanedustajille. Tavallaan proaktiivisesti. Itse vastasin mihin kellon aikaan vain kansanedustajalle ja kerroin informaatiota, jota hän halusi. Kaikki eivät ole tällaisia. Tein sellaista myös, että jos päätöksentekoon oli tulossa joku tietylle kansanedustajalle tärkeä asia, niin vinkkasin siitä hänelle etukäteen. Mahdollisuus auttaa tai olla auttamatta kansanedustajaa on erityisavustajalla. Erityisavustaja toimii toisaalta virkavastuulla ja sikäli on vastuu kertoa, jos joku kysyy, mutta se kertooko etukäteen erottaa jotkut erityisavustajat toisista.” (informaatiovalta)

”Tottakai isoissa neuvotteluissa tulee asioita, joista ei ole ehtinyt käydä keskustelua ministerin kanssa. Jos olisi omaa agendaa, niin sitä voisi käyttää. Eikä kannata olla sinisilmäinen, että sitä ei tapahtuisi koko ajan. Meillä ei kuitenkaan ole vaihtoehtoa. Mitä vähemmän avustajia, sen pienempi vaikutus vaaleilla on maassa käytävään politiikkaan. Erityisavustajien rooli on välittää äänestäjän mandaatti päätöksentekoon.” (laillistettu valta)

Asiantuntija- ja informaatiovallalle olennaisia piirteitä on suurin vaikuttavuus poliittisen prosessin alkupäässä. Asiantuntija voi kuitenkin vaikuttaa poliittisen prosessin jokaisessa vaiheessa agendan asettamisesta toimeenpanoon. Haastateltavilta kysyttiin, miten ja missä kohtaa erityisavustajat voivat heidän mielestään vaikuttaa parlamentaarisen päätöksenteon ketjuun. Heille annettiin esimerkkiaikajanaksi agendan asettaminen, deliberaatio, päätöksenteko ja implementaatio. Haastateltavien vastaukset mukailivat teoriaa, sillä eniten korostettiin vaikuttamista poliittisen prosessin alkupäässä, mutta

muitakin mielipiteitä oli. Hieman yllättäen moni toi hallitusneuvottelujen roolin esiin, eli vaiheen, jossa ei vielä edes virallisesti olla erityisavustajia, mutta jossa moni oli päässyt jo vaikuttamaan tulevaan politiikan agendaan. Erityisavustajien vallankäytön väyliä kuvailtiin myös melko eksklusiiviseksi, sillä harvalla muulla poliittisella toimijalla on samaan aikaan mahdollisuus vaikuttaa keskeisesti sekä virkakoneiston puolella ministeriössä että poliittisella puolella puolueissa.

”Se vaikuttavuus on suurinta siinä aikaisessa vaiheessa pääosin. Tietysti se on nimenomaan se vaihe, ennen kuin lähetetään valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyyn. Sittenhän se siirtyy valtioneuvoston yleisistuntoon, joka on formaali. Sieltä kun lähtee eduskuntaan, niin se on jo pois käsistä. Toki voi vielä vetää takaisin tai tehdä eduskuntaryhmän kanssa yhteistyössä muutoksia.”

”Toimeenpano on virkavetoista ja myös suuri osa agendasta tulee sieltä. Vähän agendaa tulee myös puolueilta ja hallitusohjelmasta. Erityisavustajalla on valtaa vaikuttaa molempiin ja ministeriössä vaikuttaminen on oikeastaan aika eksklusiivinen vaikuttamisen väylä.”

”Kyllä tuo hallitusneuvottelujen vaihe on erittäin tärkeä ja käytännössä on niin, että keskeisimmät avustajat ovat mukana jo siinä hallitusneuvottelujen vaiheessa, jolloin suurimmat linjaratkaisut tehdään. Sielläkin toki poliittisessa vastuussa olevat käyvät varsinaiset neuvottelut. Työryhmissä asiantuntevilla avustajilla on aika iso rooli. Jokainen puolue pyrkii hankkimaan parhaat mahdolliset voimat avustajakuntaan. Kun hallitusohjelman pilkun paikkoja määritellään, siinä voi vaikuttaa ja siinä hyvät avustajat ovat kullanarvoisia.”

”Kun hallituksen esitystä viimeistellään, myös siinäkin avustajan rooli on tärkeä. Kun viimeisiä kompromisseja ja hiomisia tehdään. Sitten kun se esitys lähtee eduskuntaan, se muuttuu jonkin verran. Tottakai avustajatkin seuraavat eduskunnan prosessia, mutta siinä kohtaa se on enemmän ministerien ja valiokuntien välistä vuorovaikutusta. Kun laki on saatu aikaiseksi, siinä toimeenpanossa ei enää ole mitään roolia, ellei se sitten vaadi asetusta toimeenpanon tueksi. Siinä tapauksessa voi tulla vielä neuvotteluvaiheita.”

”Käytännössä erityisavustaja eniten vaikuttaa neuvotteluvaiheessa (deliberaatio). Ministeri voi olla vain yhdessä paikassa yhteen aikaan. Silloin avustajat vie prosesseja eteenpäin. Prosentuaalisesti suurin osa vaikutusvallasta tulee silloin, mutta valtaa voi käyttää missä vaiheessa vain. Esim. agendan asettaminen; mietittiin vaikka yhdessä pomon kanssa mitä avauksia voisi tehdä. Lisäksi hallitusneuvotteluissa tulevat erkkarit (erityisavustajat) on isossa roolissa. Sitten kun asia on neuvoteltu hallituksessa, sitten ei kellään enää ole valtaa vaikuttaa asiaan, ei edes eduskunnalla.”

7.4. Vallan väärinkäyttöön liittyvät ongelmat

Haastatteluissa haastateltaville kuvailtiin kansainvälisissä tutkimuksissa esiin nousseita, erilaisia poliittiseen avustajajärjestelmään liittyviä ongelmia. Näitä olivat portinvartijaongelma, eturyhmäongelma ja demoralisointiongelma. Tämän lisäksi haastateltavia pyydettiin kuvailemaan muita mahdollisia heidän havaitsemiaan ongelmia järjestelmässä. Kakkia esimerkkiongelmia havaittiin, mutta moni toisaalta myös haastateltavista kysyi, ovatko ne sitten lopulta ongelmia. Erityisavustajat näkivät tehtävänsä enemmänkin näiden ongelmien lieventäjinä, tai että ainakin ongelmat voisivat olla järjestelmässä myös ilman heitä.

”Avustajajärjestelmän ongelmat ovat läsnä, mutta ne eivät välttämättä ole ongelmia. Jos erkkarijärjestelmää ei olisi, ongelmat eivät kuitenkaan poistuisi. Kuitenkin jonkun pitäisi valvoa esimerkiksi kuka pääsee juttusille. Ja samat ongelmat on myös virkapuolella, eli kuka pääsee valmistelemaan virkamiehen kanssa keskustelemaan.”

”Erityisavustajat lieventää ongelmia, eivät laajenna niitä. Ongelmia voi esiintyä, mutta niitä esiintyisi todennäköisesti myös ilman avustajia. Jonkun pitää kuitenkin esimerkiksi sanoa ei.”

Portinvartijaroolin tunnistivat kaikki haastateltavat, mutta sitä ei pääasiassa pidetty ongelmana. Toisaalta myönnettiin, että kaikkia ei haluta tai voida tavata, ja siinä kohtaa erityisavustajan tehtävä yhdessä sihteerin kanssa on evätä tapaaminen tai siirtää tapaamispyynnön pyytäjät toiselle vastaanottajalle. Usein erityisavustaja tai virkamiehet tapaavat joitain henkilöitä tai ryhmiä ministerin sijasta. Moni korosti tasapuolisuutta ja sitä, että viimekädessä ministeri itse linjaa, kenet haluaa tavata. Yksi haastateltava nosti puheissaan esille kokeneen sihteerin tärkeyttä, sillä ministerien sihteerit ovat voineet nähdä kymmenen ministeriä esikuntineen. Heillä on paljon hiljaista tietoa siitä, millaisia esimerkiksi jotkut toimijat ovat. Hyvä sihteeri on tärkeä osa ministerin esikuntaa.

”Portinvartijatehtävää on paljon, mutta onko se ongelma? Mä en sanoisi että se oli meillä ongelma. Oltiin tasapuolisia ja katsottiin substanssia. Sitä en tiedä miten se muissa esikunnissa menee. Yleensä ne (tapaamispyynnöt) tulee erityisavustajan kautta, mutta ei mitään absoluuttista blokkausta tapahdu.”

”Tottakai on portinvartijaongelmaa. Avustajan tehtävä on arvioida kuka pääsee juttusille. Ministerin ei tarvitse sanoa itse ei. Avustaja yhdessä ministerin sihteerin kanssa linjaa.”

”Tottakai sitä on ja sitä käytetään. Kaikki haluavat tavata ministerin, mutta se ei aina onnistu. Siksi, että jokaisen pikku kyläyhdistyksen karvalakkivaltuuskuntaa ei ministeri ehdi tavata. Yhtäältä se on totta, toisaalta jos asia tai henkilö on epämieluisa ministerin politiikalle, sitä ei tavata tai sitten erkkari tai virkamies tapaa henkilön. On mahdollista välttää kohtaaminen. Kenenkään ei ole pakko tavata ketään, kaikki ministerit käyttää sitä.”

Eturyhmäongelman kohdalla moni intoutui puhumaan pyöröovi-ilmiöstä. Suurin osa tunnisti, että erityisavustajia tulee usein esimerkiksi ay-liikkeestä ja kansalaisjärjestöistä. Myös puolueiden painotuksia näistä rekrytointikanavista pidettiin ilmeisinä. Haastateltavista suuri osa ei kuitenkaan nähnyt myöskään tätä ongelmaksi. Taustoista ollaan yleensä avoimia ja ministerit ja puolueet tietävät rekrytoidessaan, mikä on henkilön tausta. Joskus näitä taustoja oikein halutaan, jotta ministerillä on vahvemmat siteet esimerkiksi ay-liikkeeseen, elinkeinoelämään tai maatalousjärjestöihin. Luottamus on tässäkin keskeistä, eli että erityisavustaja on toteuttamassa ministerin, hallituksen ja puolueiden linjaa, ei jonkun oman taustajärjestönsä. Erityisavustajien järjestötaustaa suurempana ongelmana nähtiin hallitusneuvottelujen vaihe, jossa asian suhteen liikutaan vielä enemmän harmaalla alueella.

”Kyllä tässä sellainen tietty pyöröovijuttu on. Klassisesti voisi sanoa, että jos vasemmisto on hallituksessa, niin silloin Hakaniemen SAK- STTK -akselilta tulee kerralla 10-15 erityisavustajaa. Jos Kokoomus on hallituksessa, niin vastaavasti tuo Etelärannan suunta, AKAVA yms. sieltä tulee avustajia. Hallitusohjelmaneuvoitteluvaiheessa tämä näkyy aivan erityisesti, kun ei vielä olla erityisavustajia vaan eri neuvotteluryhmien sihteereitä.”

”No niitähän tulee paljon, Ay-liike ja kansalaisjärjestöt lähettävät ihmisiä avustajaksi. Mutta onko sekään ongelma? Tulee pitää silmät auki, että ei tule epäsymmetriaa, että jokin huomioidaan ja sitten joku ei.. hallitusneuvotteluissa se voi olla isompi ongelma. Hallitusryhmillä on omia piirejä, joissa vaikuttavuus johonkin ryhmään on suuri ja johonkin ei. Neuvotteluissa voi syntyä tilanteita, joissa tietyt näkemykset korostuvat.”

”On vaikea sanoa, että tapahtuuko eturyhmäongelmaa. Ministeri tietää kyllä valitessaan, että mikä tausta avustajalla on ja se on tietoinen valinta. Joillain puolueilla on vahvempi eturyhmäongelma esimerkiksi demareilla ministeri voi

halutakin esikuntaan nimenomaan vahvat yhteydet ay-liikkeeseen. Poliitikoilla on myös valmiiksi jo itsellään yhteyksiä.”

Demoralisointiongelman kohdalla haastateltavien vastaukset poikkesivat toisistaan jonkun verran. Osa ei tunnistanut ilmiötä lainkaan ja osa taas näki sitä tapahtuvan koko ajan. Demoralisointiongelmaa ei nähty mitenkään erityisavustajajärjestelmälle spesifinä, vaan sen ajateltiin olevan yleisesti osa politiikkaa. Myös virkamiehet, ministerit ja kansanedustajat voivat vääristellä tietoja tai suodattaa niistä vain itselle mieluisat osat. Virkamiesten puolueettomuutta useampi haastateltava halusi haastaa. Virkamiehilläkin nähtiin olevan omat taustat ja motivaatiot, eivätkä heidän vallankäyttönsä siten ollut mitenkään puhtoisempaa kuin vaikka avustajilla. Yksi sanoi osuvasti, että kukaan ei ole objektiivinen, mutta silti pitäisi pystyä toimimaan objektiivisesti.

”Tiedon vääristely on mahdollista, mutta se ei ole erityisavustajaspesifiä. Ministeri X esimerkiksi nimitti puolueensa jäsenen korkeaan virkaan X, vaikka olisi ollut pätevämpiäkin ihmisiä tarjolla. Muistioissa ei oltu kerrottu kaikkia faktoja hakijoista ja oli paisuteltu tämän valitun henkilön ominaisuuksia, joka oli kotoisin vieläpä ministerin kotikaupungista. Tämä on ongelma, joka liittyy valtaan ylipäänsä, ei vain erityisavustajan valtaan.”

”Tämä on keskeinen kysymys: Miten virkamies päätyy tekemään esityksen, jonka tekee? Kukaan ei tee mielellään esitystä, jota ministeri ei hyväksyisi. Silloin neuvottelu käydään ennen kuin esitys on tehty. Ei ole niin, että virkamies tuo valmiin puolueettoman asiantuntemukseen perustuvan esityksen, jolloin vasta alkaa poliittinen prosessi. Oikeasti neuvottelu käydään jo esityksen muodostamisvaiheessa. Virkamies tuo esityksen, jonka ministeri haluaa ja silloin voidaan sanoa, että virkamies esitti näin ja päätin olla samaa mieltä.”

”Tiedon manipulointi.. en oikein tunnista. Vaikea kysymys. Puolueet on ajatuspajoja ja muuta perustaneet, mutta edelleen on liian huono yhteys tutkimuksen ja päätöksenteon välillä. Voi olla, että siinä syntyy houkutus siivilöidä ministerille vain haluttua tietoa. Se on yleismaailmallinen ongelma, mutta myös avustajakunnan ammattitaitoa. Pitäisi pystyä myös se kriittinen tieto välittämään.”

Muina mahdollisina erityisavustajan tehtäviin liittyvinä ongelmina nostettiin esiin vahva lobbaustoiminta ja siihen liittyvät riskit. Lisäksi puhuttiin paljon poliittisista virkanimityksistä, joita erityisavustajan tehtävässä näkee ja joita on mukana toteuttamassa.

”Lobbaustoimintahan on aika aktiivista, se tuli itselle yllätyksenä. Vahvasti pyritään lobbaamaan ja kutsuja sateli ties minne. Toki työ pitää huolen siitä, että on niin kiire ja ei ehdi pahemmin tilaisuuksiin vaikka olisi kiinnostanutkin.”

”Aktiivista on tää lobbaaminen ja kutsuminen. Esim. Susanna Kosken lausunto, että kansanedustajan ei tarvitse edes kaupassa käydä, niin se pätee kyllä vielä enemmän erityisavustajiin. Jos olisi aikaa niin voisi hengailta lobbausamiaiselta lounaalle ja illanviettoon. Se on yksi tapa vaikuttaa eri tahoilla.”

”Virkamiehellä voi olla oma poliittinen kanta tai muita itselle tärkeitä arvo- tai asiakysymyksiä. Johtavat virkamiehet ovat vahvoja persoonia. Se, että virkamies olisi puolueeton, hirmuisesti substanssia omaava henkilö ja poliitikko läpeensä politisoitunut vehkeilijä, se ei pidä paikkaansa. Varsinkin, koska osa virkamiehistä on ministerin poliittisista syistä nimittämiä.”

”Poliittisten nimitysten seuraaminen omassa erityisavustajapestissä oli yksi suurimmista järkytyksistä, että miten laajaa se on. Mikään puolue ei ole toista parempi tässä. Se on myös kehä; koko ajan nimitetään virkamieheksi omia, joten kellään ei ole varaa jättää käyttämättä tätä mahdollisuutta. Jos et tee omalla hallitusvuorollasi poliittisia nimityksiä, et pääse tekemään sitä oppositiossa ja muut saavat enemmän.”

7.5. Erityisavustajan vallan määrän vaihtelu

Lisäksi haastateltavia pyydettiin pohtimaan, onko erityisavustajalla enemmän valtaa, jos ministeri on amatööri alallaan tai vähemmän koulutettu. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että heikomman ministerin kohdalla valta valuu erityisavustajille ja virkamiehille. Toisaalta pohdittiin, miten voi tulla sellainen tilanne, että ministeri on heikko tai osaamaton. Jos tällainen tilanne pääsee syntymään, silloin onkin erityisen tärkeää, että avustajakunta on kokenutta ja paikkaa tilannetta. Jos sekä ministeri että avustajat ovat osaamattomia tai kokemattomia, tilanne on katastrofaalinen. Kenties tilanne on muuttunut Nousiaisen (1992) tekemästä selvityksestä, jonka mukaan 19 % ministereistä on amatöörejä.

”Miten sellainen tilanne voi syntyä, että puolue laittaa amatöörin ministeriksi? Tulee heti mieleen monenlaisia kertomuksia. Tottakai voidaan ajatella, että esim. Lindström halusi ja pääsi työministeriksi mutta sai pyytämättä myös oikeusministerin salkun. Silloin joutui tukeutumaan paljon avustajiin ja virkamiehiin. Sitten tulee mieleen, kun Riitta Uosukaista opetusministerinä avusti Olli-Pekka Heinonen. Oli julkilausuttu tieto, että Uosukainen hurmasi ja Heinonen hoiti asiat.”

”Onhan meillä esimerkkejä vahvoista avustajista. Voi tulla eteen tilanne, että puolueen johto joutuu puolueen sisäisistä tai alueellisista tarpeista ottamaan jonkun sellaisen ministeriksi, jolla ei ole alusta lähtien parasta osaamista. Silloin tätä koitetaan kompensoida kokeneella erityisavustajalla, joka tuntee sen alueen asian. Muuten kyllä katson, että tämän päivän politiikka on sen verran rajua, ettei puolueella ole varaa laittaa amatöörejä millekään paikoille.”

”Mulla oli ylemmän korkeakoulututkinnon omaava ja pitkän avustajakokemuksen omaava ministeri. Osasi myös asiansa. Siksi koin, että ministeri oli kokeneempi ja oli vaikea briljanteerata häntä. Jos ministeri olisi ollut aivan hönö.. niin on tietty määrä valtaa, ja jos jää tyhjiö, niin joku sen aina ottaa. Jos on sekä hönö ministeri että avustajat, valta valuu virkamiehille. Jos on ministeri joka ei oikein tiedä mihin on joutunut ja vaikkapa Timo Laanisen kokemuksen omaava avustaja, niin onhan siinä iso kuilu.”

”Kyllä varmasti joo. Siinä tapauksessa se vaatiikin enemmän esikunnalta. Se on aika riskaabeli tilanne, ja siksi ministerin pitäisi uskaltaa valita esikunta, jossa on häntä kokeneempaa ja koulutetumpaa väkeä. Esikunnan pitää täydentää ministerin osaamista.”

Myös avustajien välisiä valtasuhteita analysoitiin. Onko joillain avustajilla enemmän valtaa kuin toisilla, perustuen esimerkiksi heidän asemaansa poliittisen avustajakunnan sosiaalisessa hierarkiassa? Kabinettipäällikön ja pääministerin esikunnan rooli nostettiin erityisasemaan. Jokaisen puolueen ykkösavustajalla on enemmän valtaa kuin riviavustajalla. Myös yleinen valtionhallinnon arvojärjestys päti avustajissa, eli toisten ministeriöiden avustajilla on enemmän valtaa kuin toisten. Myös puolueen koolla nähtiin olevan väliä. Toisaalta vaikka isommissa puolueissa oli enemmän joukkovoimaa, pienenkin puolueen avustaja saattoi saada merkittävän roolin, koska hänen henkilökohtainen tehtäväkenttensä oli laajempi.

”Jokaisella hallituspuolueella on ministeriryhmä ja heillä avustajat. Se on erikseen päätetty, kuka on ykkösavustaja, joka johtaa sen puolueen avustajien yhteistoimintaa ja käy neuvotteluja muiden puolueiden ykkösavustajien kanssa. Tämä on kiinteästi organisoitu järjestelmä ja tässä mielessä ykkösavustajilla on enemmän valtaa. Pääministerin esikunnilla on enemmän valtaa kuin muilla. Jos pääministerin ykkösavustaja soittaa rivierityisavustajalle, niin kyllä siellä melkein seisonnassa pitää se puhelu vastaan ottaa. Pääministerin esikunta on aika vaikutusvaltainen.”

”Kabinettipäälliköt ovat vielä erityisavustajista erityisasemassa. He ovat usein vallankäyttäjinä millä tahansa mittareilla arvioituna keskeisempiä Suomen poliittisessa järjestelmässä kuin riviministerit, puhumattakaan kansanedustajista. Tämä on ihan yleistä tietoa poliittisissa piireissä.”

”Puolue vaikuttaa. Pääministeripuolue on aina tosi vahva. Pienet apupuolueet ja niiden ministerit ja avustajat ovat paljon heikompia. Ne pitää kuitenkin ottaa huomioon päätöksenteossa, koska valtioneuvoston tulee tehdä yksimieliset päätökset. Niitä ei siis voi jyrätä ja sitä kautta niillä on valtaa.”

”Tämä liittyy enemmän siihen, mikä ministeriö, mikä ministeri ja kuinka iso puolue. Valtiovarainministerin ja pääministerin esikunta ovat vallakkaimpia. Myös sisäministeriö on aika keskeinen. Vähän nurinkurisesti, jos on vain yksi ministeri, niin käytännön syistä erityisavustaja ja valtiosihteeri ovat enemmän edustamassa ministeriä. Silloin pienemmän puolueen edustajalla voi olla suhteellisesti enemmän valtaa, kun saa osallistua kaikkeen paljon enemmän.”

7.6. Onko erityisavustajilla enemmän valtaa kuin kansanedustajilla?

Osa intoutui vertaamaan erityisavustajan vallankäytön mahdollisuuksia rivikansanedustajan vastaaviin. Tähän perustui myös monen motivaatio toimia politiikassa nimenomaan avustajapuolella, kun vaikuttamaan oli mahdollista päästä nopeammin. Toisaalta poliitikon elämän varjopuolek nähtäinä monella haastateltavalla oli hyvä kuva siitä, mitä tehtävässä toimiminen vaatii, eivätkä he itse olleet valmiita siihen. Vaalityö ja julkisuudessa oleminen koettiin ikäväksi. Haastateltavilta kysyttiin, miksi he ovat päätyneet ja valinneet toimia juuri poliittisen päätöksen taustalla eivätkä itse poliitikkoina. Osa myönsi, että myös poliitikon ura kiinnosti tai on kiinnostanut, mutta kannatus vaaleissa ei ainakaan toistaiseksi ollut riittänyt. Osa ei voisi harkitakaan lähtevänsä ehdolle, vaan näkevät olevansa parhaassa käytössä nimenomaan asiantuntijoina ja taustavaikuttajina.

”Valtaa on enemmän kuin kansanedustajalla siksi, että pääsy tietoon on aivan erilainen kuin kansanedustajilla. Kaikki tulee pöytäsi kautta. Ylipäätään jos katsoo ruokaketjulistaa, niin huipulla on puolueen puheenjohtaja, sitten ministeri, sitten erityisavustaja (ja valtiosihteeri toki ennen erityisavustajaa, jos sellainen on), ja vasta sitten kansanedustajat. Jos siis katsotaan mahdollisuuksia vaikuttaa. Se, onko tämä oikein tai ei, on toinen kysymys. On myös puolueesta kiinni, miten paljon eduskuntaryhmältä haetaan linjoja eri vaiheisiin.”

”On se saakelin mielenkiintoinen näköalapaikka. Suurin osa äänestäjistä ei ymmärrä yhtään, miten tämä toimii. Vähän Harkimo ja Jungner ovat tuoneet sitä esiin ja Lepomäki myös. Vähän se raottuu näillä. Silti sen huomaa, kun olen mukana politiikassa ehdokkaana ja kierrän kenttää, niin äänestäjäkunnalla ei ole hajuakaan, miten päätöksenteko on edennyt. Ne jotenkin ajattelevat, että kansanedustajat puhumalla voivat vaikuttaa eduskunnassa ja hyvä kansanedustaja on se joka puhuu ja puhuu ja välillä pui nyrkkiä.”

”Voisin kuvitella, että erityisavustajan tehtävä on jopa kiinnostavampi kuin kansanedustajan työ. Parhaimmillaan se on huomattavasti vaikutusvaltaisempi kuin kansanedustaja. Siinä ei tosin ole sitä itsenäistä profiilia. Jos kemia ja asetelma menee yksiin ministerin kanssa, niin sitäkin tulee, mutta se on toissijaista.”

”Avustajana pääsee nopeammin vaikuttamaan asioihin, kuin poliittista reittiä.”

”Toimin mieluiten politiikan taustavaikuttajana, sillä se antaa hyvät mahdollisuudet vaikuttaa itseäni kiinnostaviin politiikan sisältöihin, vaikuttaa puolueeni ja Suomen linjaan. Toimiminen poliitikkona ei houkuta julkisen roolin ja siihen liittyvien piirteiden vuoksi.”

”Taustavaikuttajan rooli sopii minulle parhaiten. En ole koskaan ollut kiinnostunut toimimisesta vaaleilla valituissa tehtävissä. Niissä joutuu luopumaan liian paljosta sellaisesta, jota elämässäni muutoin arvostan. Lisäksi taustatehtävät tarjoavat usein paremmat vaikutusmahdollisuudet sekä paremman työmarkkinakelpoisuuden.”

8. Erityisavustajajärjestelmän sääntely ja kehittämistarpeet

Tässä osiossa haluttiin selvittää erityisavustajina toimineiden näkemyksiä erityisavustajajärjestelmän sääntelystä ja kehittämisestä. Erityisesti kiinnosti, mikä nykyisessä järjestelmässä on toimivaa ja mikä taas ei. Käytännöt ovat puolueittain, ministereittäin ja ministeriöittäin hyvin kirjavia, sillä virallinen sääntely on kovin ohutta. Luottamus ja siihen kytkeytyvä vastuu näyttäytyivät järjestelmän keskeisenä ytimenä, minkä vuoksi työehtojen tarkempi määrittely nähtiin ongelmallisena. Paljon kehitettävää haastateltavat näkivät kuitenkin etenkin perehdyttämisen ja erityisavustajajärjestelmän resurssien kehittämisessä.

8.1. Erityisavustajien rekrytoiminen ja perehdyttäminen

Rekrytoinnin osalta haastateltavat korostivat, että ministerin luottamus on tärkein. Jos puolue sanelee erityisavustajat tai vaikuttaa valintaan paljon, se on riski ministerin ja

avustajan henkilökemioiden suhteen. Haastatteluista paistoi vahva käsitys siitä, että ministerin ja avustajan on tultava hyvin toimeen. Jos luottamuksen ilmapiiriä ei ole, yhteistyö ei voi toimia.

”Rekrytoinnin on lähdettävä ministeristä, koska kyseessä on hänen oikea käsi. En käsitä esimerkiksi demarien käytäntöä siitä, että puoluehallitus nimittää avustajat. Ei se voi toimia, jos ei ole keskinäistä luottamusta.”

”On tärkeää, että ministerillä on itsellä valtaa siihen kuka tulee. Muuten se rampauttaa järjestelmää. Jos puoluesihteerä sanoo, että ota tämä, niin se olisi typerää.”

Perehdyttämisen osalta moni toivoi parannuksia. Ensinnäkin työ alkoi suurimmalla osalla haastatelluista päivän tai parin varoitusajalla. Silloin aikaa huolelliselle perehdyttämiselle ei ole, vaan tehtäviin täytyy hypätä kuin liikkuvaan junaan. Moni kuvasikin ensimmäisiä hetkiä tehtävässä melko kaottisiksi. Valtioneuvoston kanslialla ja puolueilla on jonkinlaisia yleisoppaita tehtävään, jotka koettiin melko hyödyllisiksi. Ongelmana nähtiin kuitenkin se, että tehtävä riippuu niin paljon ministeristä ja ministeriöstä, että sikäli yleisiä ohjeita on vaikea antaa. Suuremmissa puolueissa muiden erityisavustajien tuki nähtiin hyvänä väylänä oppia. Myös ministeriöiden omat perehdytykset olivat mielekkäitä, vaikka niillekin olisi voinut varata enemmän aikaa.

”Muistan kun olin ekaa kertaa avustajana. Tulin suunnilleen kahden päivän varoitusajalla töihin. Alettiin kantaa kirjekuoria pöydälle ja mietin, että mitä helvettiä näille pitäisi tehdä. Siihen perehdytykseen tulisi kiinnittää huomiota. Että ymmärtää aikataulujen merkityksen ja mitä virkamiehet odottaa sulta. Turvallisuusasioita tulisi myös käsitellä enemmän, ne on isoja asioita.”

”Ei ollut perehdytystä, ei mitään. Olen istunut edeltäjän kanssa 3h työhuoneessa, jossa on näytetty mappeja. Sitten vaan asiat lähtee rullaamaan. Mä olen siis tosi paineensietokykyinen ihminen, mutta olin ihan paniikissa ensimmäisen viikon. Mun lepopulssi oli varmaan 70 ja en nukkunut öisin, koska se oli vaikeinta mitä olin ikinä tehnyt. Se menee kuitenkin ohi, kun totut ja tiedät miten asiat toimii ja kenen kanssa toimit.”

”Mulla toimi niin, että X soitti tiistaina, että musta tulee ministeri kolmen viikon päästä ja sun pitäis aloittaa maanantaina. Oli viisi päivää aikaa tiedon saatuani aloittaa työ. Edeltäjä ehti pari viikkoa perehdyttää. Myös ministeriö perehdytti hyvin. Kansliapäällikkö ja virkamiehet tuki ja jeesasi. Oli hyvät briiffipakkaukset ja

paljon luettavaa. Oli onni, että työ alkoi heinäkuussa ja oli hiljaisempi kuukausi perehtyä asioihin.”

8.2. Erityisavustajajärjestelmän resurssit ja erityisavustajien määrä

Ministerien ja erityisavustajien määrä on asia, jota käsitellään aina toisinaan mediassa. Haastateltavia suututti, että avustajien määrä ylipäätään on asia, jolla tehdään politiikkaa. Ministerien ja erityisavustajien määrän vähentäminen Sipilän hallituksessa sai haastatteluissa kovaa kritiikkiä ja se nähtiin virheenä. On tietysti luonnollista mille tahansa ammattiryhmälle puolustaa ammattikuntansa tärkeyttä ja riittävien resurssien määrää, mutta haasteltavat toivat myös rationaalisia perusteluja vaateidensa tueksi.

”Yleisluontoisempi asia mitä voisi sanoa: erityisavustajien ja poliittisen avustajakunnan määrä ei tulisi olla asia, jolla tehdään politiikkaa. Siis on ihan naurettavaa, että ennen vaaleja joku puolue profiloituu avustajien ja ministerien määrän vähentämisellä. Se on demokratiasta leikkaamista. Voidaan puhua karensseista, pyörövi-ilmioistä tai mistä vaan, mutta ei siitä, että niitä avustajia on liikaa. Se on populismia.”

Avustajien sopivan määrän nähtiin riippuvan ministerien ja valtiosihteerien määrästä, mutta keskimäärin kaksi avustajaa per ministeri sai eniten kannatusta. Osa näki tarpeelliseksi myös tätä suuremman avustajamäärän, jotta olisi mahdollista olla esikunnassa erikseen esimerkiksi lehdistöavustaja ja EU-avustaja. Painavimmille salkuille, hallinnonaloille joissa on tarkoitus tehdä paljon uudistuksia ja puolueen puheenjohtajille oltiin valmiita antamaan enemmän avustajia kuin muille. Toisaalta sekä nähtiin huonona, jos puolueen puheenjohtajan kabinetti on suhteellisesti muiden ministerien kabinetteja paljon suurempi. Silloin katsottiin, että on olemassa suurempi vaara vallan keskittymiselle.

”Jokaisella ministerillä pitäisi olla kaksi avustajaa (lehdistö- + substanssiavustaja). Toinen mieltisi viestintää, toinen mieltisi politiikan syy- ja seuraussuhteita. Pitäisi olla kaksi senkin takia, että avustajalla on kollega, jonka kanssa pallorella asioita. Ettei hautaudu ministeriöön. Lisäksi jokaisella ministerillä tulisi olla oma valtiosihteeri.”

”Kyllä näkisin, että sellainen pienois-esikuntasysteemi tulisi luoda, että kaikille ministereille kolmen jopa neljän avustajan esikuntasysteemi. Se sitten mahdollistaisi, että esikunnassa joku olisi luontaisesti päävastuullinen. Ajattelen, että siten nuoretkin voisivat pätevoityä. Monessa maassa onkin tällaista tietoista,

että on junioriavustajat ja senioriavustajat. Se ei ehkä ole populääriä, mutta käytännön näkökulmasta tärkeää.”

”Kuinka lähellä halutaan, että ministeri ihmistä on? Jos halutaan, että hallitus on lähellä kansaa, niin on oltava ihmisiä jotka vastaa viesteihin ja mediapyyntöihin. Jos on vähemmän avustajia, niin vuorovaikutus kansan ja ministerin välillä vähenee.”

8.2. Erityisavustajajärjestelmän työehdot, karenssit ja muu sääntely

Haasteltaville kerrottiin, miten erityisavustajajärjestelmää tällä hetkellä säännellään ja sen jälkeen kysyttiin, olisiko siihen tarvetta heidän mielestään tehdä muutoksia. Karenssit jakoivat vahvasti mielipiteitä suuntaan jos toiseenkin. Toisaalta ne nähtiin hyvänä, mutta niiden varjopuolena olisi nousevat palkkakulut ja työvoiman liikkuvuuden väheneminen. Muodollisia pätevyysvaatimuksia ei kannattanut kukaan, vaikka korkea koulutus nähdäänkin yleisellä tasolla eduksi. Osa nosti esille palkkauksen ja sen muodostumisen avoimuuden. Vaikka pyörövi-ilmio ja siihen liittyvät haasteet tunnistettiin, ongelmaa kuitenkin kyseenalaistettiin. Haastateltavat näkivät, että on hyvä, jos tehtävä on muuntuva, ja että työsuhteeseen liittyvät riskit kuuluvat tehtävän luonteeseen.

”Karenssikysymys on jossain määrin tarpeellinen. Se tuo vähän jääviyskysymyksiä, jos sisäinen osaaminen valjastetaan heti jonkun toimijan käyttöön, niin se tuo toimijalle kilpailussa huomattavasti paremman aseman.”

”Karenssit voisi ehkä olla ok, mutta sen takia olisi vaikeampi löytää tekijöitä ja pitäisi maksaa enemmän palkkaa. Mikä edes on se asia, jonka viemisen toiseen paikkaan haluamme estää? Jos se on verkostot tai lainsäädäntötieto, niin ne asiat eivät niin nopeasti etene, että tiedot välttämättä puolella vuodessa vanhenisivat. Paljon on kohkattu tästä lobbaamisesta. Miksi me puhutaan siitä, että Turunen meni töihin Mehiläiseen ja lähetti sen jälkeen Paula Risikolle viestejä. Miksi emme puhu siitä, että miksi Risikko kuunteli? Keskustelussa pahiksia on tehty niistä, jotka lähtee uusiin töihin, ei niistä jotka kuuntelee näitä ihmisiä.”

”Työehtojen osalta silloin tällöin erityisavustajia erotetaan ja työ loppuu samantien. Eikä siitä voi millään lailla valittaa. Toisaalta se on kahden kauppa, onhan erityisavustaja tullut nimitetyksi tehtävänsä ilman mitään virallista hakuprosessia. Silloin voi joutua myös lähtemään ilman virallista prosessia. Ne kuuluu yhteen. Se on riski lähteä erityisavustajaksi, mutta en näe, että voisi olla muu kuin luottamukseen perustuva järjestelmä.”

Hieman yllättäen useampi haastateltava halusi keskustella myös erityisavustajan nimikkeestä. Paremmaksi nimitykseksi tehtävälle esitettiin esimerkiksi erityisneuvonantajaa tai poliittista neuvonantajaa. Englanniksi nimitys pohjautuu nimenomaan neuvonantajan rooliin (special adviser) ja myös ruotsissa nimitys (politisk sakkunnig) kuvaa neuvonantajaa tai asiantuntijaa.

”Nimike voitaisiin muuttaa vaikkapa poliittiseksi neuvonantajaksi. Sitähän ne tekee, ovat puolueiden ja ministerien neuvonantajia.”

9. Johtopäätökset ja keskustelu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tehdä katsaus tämän päivän suomalaisten erityisavustajien profiiliin ja verrata sitä aikaisempaan tutkimukseen. Lisäksi haluttiin vastata kysymyksiin mistä 2010-luvun erityisavustajat tulevat, mihin he menevät, miten he käyttävät valtaa ja pitäisikö erityisavustajajärjestelmää kehittää jotenkin.

2010-luvun erityisavustaja on keskimäärin 33–34 -vuotias mies, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon useimmiten valtiotieteellisestä tai yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta. Hänet on useimmiten rekrytoitu puoluekoneistosta ja hän myös siirtyy takaisin puoluekoneistoon erityisavustajatehtävän jälkeen. Keskimäärin hän on toiminut 28 kuukautta erityisavustajan tehtävässä. Hän kokee työmarkkina-arvonsa nousseen pestissä toimimisen myötä. Hän on myös osallistunut vaaleihin joskus ehdokkaana, mutta kokee taustalla toimimisen mielekkäimpänä roolina olla mukana poliittisessa päätöksenteossa.

Profiili on muuttunut historian saatossa vain vähän, keskimääräinen ikä ja koulutustausta ovat esimerkiksi pysyneet samoina. Sukupuolten tasa-arvo toteutuu tänä päivänä paremmin, mutta ei vielä optimaalisesti. Poliitiikan voi katsoa ammattimaistuneen, sillä urat politiikassa ja puolueen palveluksessa ovat pidentyneet ja monipuolistuneet. Puolueiden välillä ei ole suuria eroja rekrytoinneissa, mutta joitain ominaispiirteitä kuitenkin löytyy. Esimerkiksi sinisten ja perussuomalaisten erityisavustajakunta on hyvin miesvaltaista ja kokoomuksen avustajista taas huomattavalla osalla on taustaa puolueen nuoriso- tai opiskelijajärjestöstä.

Erityisavustajajärjestelmässä nähtiin monia epätäydellisiä käytäntöjä, mutta niiden korjaaminen nähtiin haastavaksi. Ensinnäkin rekrytointiprosessi ei ole avoin ja perehdyttäminen on vaihtelevaa. Toisaalta rekrytoinnissa nähtiin, että mikään muu kuin ministerin luottamukseen perustuva valintatapa ei voi tulla kyseeseen ja näin ollen niin sanottu tavanomainen rekrytointiprosessi ei toimisi. Perehdyttämisen suhteen puolueet, ministeriöt ja valtioneuvoston kanslia voisivat tehdä perusteellisempaa työtä, mutta se vaatisi myös enemmän aikaa tehtävään valinnan ja työn aloittamisen välillä, mikä hektisessä politiikan maailmassa tuntuu olevan vaikea järjestää.

Lisäksi erityisavustajan tehtävään rekrytoitavien ihmisten taustat koettiin turhan samankaltaisiksi esimerkiksi iän, sukupuolen ja perhetilanteen suhteen. Työn koetaan sopivan etenkin nuorille miehille ja perheettömille. Toki muitakin tulee rekrytoituksi, joten kaikkien kohdalla tämä este ei realisoidu. Monipuoliset taustat erityisavustajakunnassa nähtiin itseisarvona, jotta keskeisesti politiikkaan vaikuttavien henkilöiden joukossa osattaisiin ottaa eri elämäntilanteet ja näkökulmat huomioon. Etenkin perheellisten mahdollisuuksia hoitaa tehtävää haluttiin parantaa. Tämä nähtiin mahdolliseksi riittävien avustajaresurssien kautta, kun työtaakkaa voi jakaa useamman ihmisen kesken ja jokaisen ei tarvitse olla päivystysvalmiudessa koko aikaa.

Tärkeimpinä erityisavustajan ominaisuuksina moni näki luotettavuuden ja lojaalisuuden. Tärkeimmiksi kyvyiksi nostettiin poliittinen hoksnokka, viestintätaidot (etenkin kirjalliset), paineensietokyky, sosiaalisuus, ahkeruus ja johtamiskyvyt (itsensä ja muiden). Valmis substanssiosaaminenkin nähtiin tärkeäksi, mutta se ei ollut välttämättömyys, jos erityisavustaja oli hyvä ottamaan suuria kokonaisuuksia haltuun. Erityisavustajia tarvittiin jakamaan ministerin työtaakkaa ja tekemään taustatyötä, jotta ministeri voi tehokkaasti keskittyä viemään asioita eteenpäin. Erityisavustaja on myös luottohenkilö, neuvonantaja, portinvartija ja varoittaja.

Vallankäytön voi katsoa kuuluvan olennaisesti erityisavustajan työnkuvaan, mutta yleisen konsensuksen mukaan sitä ei tule käyttää oman agendan ajamiseen vaan ministerin tavoitteiden saavuttamiseen. Vallan lajeista etenkin asiantuntijavalta on edustettuna, sillä erityisavustajan suurin vaikuttamisen paikka on päätöksentekoketjun alussa, kun tavoitteita vasta pohditaan ja paperien ensimmäisiä versioita kirjoitetaan. Toisinaan erityisavustajalla on valtaa myös neuvotteluvaiheessa. Vallankäytön resurssien

nähtiin myös olevan sidonnaisia erityisavustajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, asemaan kabinetissa ja ministerin antaman toimintavapauden laajuuteen.

Vallankäytön mahdollisuuksiin liittyy aina myös vallan väärinkäytön mahdollisuuksia. Haastateltavat tunnistivat perinteisimmät ongelmat eli portinvartijaongelman, eturyhmäongelman ja demoralisointiongelman sekä nimesivät muutaman muun ongelmatyyppin, mutta eivät nähneet omaa rooliaan ongelmia pahentavana, vaan ennemminkin hillitsevänä. Tässä kohtaa heräsi väkisinkin pohdinta siitä, kuinka objektiivisesti haastateltavat pystyvät oman työnsä ongelmia tuomaan esille ja arvioimaan. Ihmiselle on luontaista pyrkiä selittämään asiat parhain päin, eikä ongelmia välttämättä haluta myöntää. Toisaalta ongelmia voidaan myös liioitella ulkoa päin ja haastateltavilla on kenties parempaa tietoa asioiden oikeasta laidasta.

Haastateltavilla oli mielenkiintoisia näkemyksiä kansanedustajien ja virkamiesten rooleista osana päätöksentekoa. Erityisavustajat sanoivat oman työnsä olevan parhaimmillaan vaikutusvaltaisempaa kuin kansanedustajilla tai virkamiehillä. Näkemys perustui tiedonkulun keskipisteenä olemiseen ja siihen, että pystyy toimimaan sekä puolueessa, eduskunnassa että ministeriössä, kun perinteisesti virkakunnalla tai kansanedustajilla eivät ole kaikki nämä reitit yhtäläisesti käytössään. Kansanedustajan työ nähtiin hitaana ja vaivalloisena väylänä päästä vaikuttamaan ja siihen liittyvistä julkisuuspainesta ei pidetty. Virkakunnan osalta kommentoitiin poliittisia virkanimityksiä ja kyseenalaistettiin virkamiesten roolia puolueettomina asiantuntijoina.

Erityisavustajajärjestelmän sääntelyn suhteen nähtiin tarpeelliseksi tarkentaa ohjeita ja järjestelmän rakennetta. Toisaalta velvoittavia työehtojen tarkennuksia suurin osa ei halunnut, koska luottamusperustaisuus nähtiin niin keskeisenä. Jos ministeri ei voisi erottaa luottamuksen saanutta avustajaa helposti, koko järjestelmä olisi haavoittuvainen. Eniten työyhteisön tukea ja perehdyttämistä kaipasivat pienten puolueiden edustajat, joilla ei ollut isoa avustajaverkostoa ympärillään. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että avustajajärjestelmän resursseista ei tulisi tinkiä, ellei haluta heikentää demokratiaa. Karenssit ja vastaavat järjestelyt nähtiin pääasiassa liian kalliina ja jäykkinä.

Taulukko 8. Yhteenveto tutkimuksen hypoteeseista ja tuloksista.

Asia	Hypoteesi	Tulos
Muutos erityisavustajan profiilissa	Erityisavustajan profiili ei ole ajan saatossa muuttunut.	Erityisavustajan profiili ei ole suuresti muuttunut, esimerkiksi ikä ja koulutustausta ovat pysyneet samoina.
Sukupuolten tasa-arvo	Tasa-arvo toteutuu rekrytoinneissa nykyään paremmin.	Tasa-arvo toteutuu paremmin, mutta ei vieläkään optimaalisesti (40 % naisia).
Pyöröovi-ilmiö	Erityisavustajat siirtyvät yhä useammin lobbaajaksi ja takaisin ("pyöröovi-ilmiö").	Pyöröovi-ilmiötä on ainakin 8 % erityisavustajan kohdalla 2010-luvulla. Aikaisempaa mittaustulosta ei ole.
Vallankäyttö	Erityisavustajat käyttävät valtaa.	Erityisavustajilla on hyvät resurssit vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon.
Yleisin vallan laji	Erityisavustajat käyttävät etenkin asiantuntijavaltaa.	Asiantuntijavalta on yleisin erityisavustajien käyttämä vallan laji. Myös laillistettua valtaa jonkun verran.
Sääntelyn lisääminen	Erityisavustajat eivät toivo lisää sääntelyä tehtävilleen	Suurin osa haastatelluista ei toivonut lisää sääntelyä tehtävälleen.
Työmarkkina-arvo	Erityisavustajana toimiminen nostaa henkilön työmarkkina-arvoa.	Suurin osa kokee, että nostaa. Toisaalta joillain aloilla poliittinen työkokemus myös sulkee ovia.
Motivaatio	Vallan käytön mahdollisuus motivoi toimimaan erityisavustajana.	Erityisavustajan tehtävä nähdään nopeampana väylänä vaikuttaa ilman, että joutuu itse median läpivalaisuun poliitikon roolissa.

Miten erityisavustajajärjestelmää sitten tulisi tämän tutkimuksen valossa kehittää? Ensinnäkin politiikan teolle täytyy varata riittävät resurssit. Kaikki lähtee ministerien määrästä, jonka tulisi olla sopiva. On esimerkiksi riski muodostaa valtavia yhdistelmäsalkkuja, kuten yhdistää työ- ja oikeusministerin tehtävät. Kun ministerimäärä on saatu sopivaksi, tulee sopia avustajien määrästä. Valtiosihteerijärjestelmän

selkiyttämistä toivoi moni haastatelluista. Nykyisellään on vaihdeltu siitä, että jokaisella ministerillä olisi oma valtiosihteeri siihen, että jokaisella ministeriryhmällä (puolueella) on yksi. EU-ulottuvuuden lisääntyttä valtiosihteereitä olisi hyvä olla tarpeeksi, sillä EU-pöydissä useimmiten valtiosihteeri voi tuurata ministeriä, mutta erityisavustaja ei. Jos valtiosihteerijärjestelmä on tarpeeksi vahva, erityisavustajia voi olla hieman vähemmän. Suurin osa haastatelluista kannatti yhtä valtiosihteeriä per ministeri.

Kun mennään erityisavustajien määriin, selkeästi suurin konsensus oli sille, että jokaisella ministerillä tulisi olla vähintään kaksi erityisavustajaa. Tämä jo ihan siitä käytännön syystä, että erityisavustajalla on toinen henkilö, jonka kanssa pallorella ajatuksia ja jakaa tehtäviä. Silloin myös pienpuolueilla voi olla oma avustajatiimi, eikä kukaan jää täysin yksin seurantavastuidensa kanssa. Jos avustajia olisi kaksi, painotettiin toiselle substanssiosaamista ja toiselle viestintä- ja lehdistötehtäviä. Nykyään median kanssa toimiminen on todella merkittävä ulottuvuus, joka tarvitsee oman specialistinsa. Nykyajan lehdistöavustaja voi vastata myös ministerin muista viestintäkanavista ja vaikkapa puheista.

Ihannetapauksessa, vaikka se ei kovin populääriä olekaan, olisi avustajia 3-4 per ministeri. Silloin toteutuisi pienoisesikunta -malli, jota yksi kokenut politiikan ammattilainen haastatteluissa ehdotti. Siinä on mahdollista osan olla kokeneempia senior-avustajia ja osan kasvamassa olevia junior-avustajia. Tällaisessa avustajatiimissä työnjako olisi tilannekohtaisesti helpompaa ja se mahdollistaisi myös eri elämäntilanteissa olevien henkilöiden, kuten perheellisten ihmisten, toimimisen tehtävässä. Puolueiden puheenjohtajilla ja pääministerillä katsottiin olevan erityinen tarve suurempaan kabinettiin, mutta toisaalta avustajamääriä ei saisi keskittää liikaa vain yhden ministerin taakse, sillä silloin vaarana on vallan keskittyminen ja mediassakin paljon puhutut tilataksit. Avustajien määrä riippuu myös salkun painavuudesta ja hallinnon alalla olevien uudistusten määristä. Puolueen sisällä erityisavustajaresurssia voisi vaihdella ministerien välillä senkin mukaan, missä on suurimmat uudistukset sillä hetkellä meneillään.

Vaikka riittävät erityisavustajaresurssit voidaan nähdä demokratian turvaamisena, sillä on myös kääntöpuolensa. Mikäli resurssierot hallitus- ja oppositio puolueiden välillä kasvavat valtaviksi, saa hallitus siitä itselleen merkittävää lisähyötyä. Erityisavustajat

ovat kuitenkin tavallaan myös puolueiden työntekijöitä ja asian edistäjiä. Erityisavustajat ovat puolueille valtava voimavara, josta saa merkittävää etulyöntiasemaa esimerkiksi vaaleihin valmistautuessa ja neuvotteluissa. Tämän vuoksi avustajajärjestelmä ei saa paisua aivan mahdottomaksi ja toisaalta tulee pohtia myös, miten puolueet saisivat resurssit riittämään siihen, että jokaisen puolueen puheenjohtajalla voisi olla oma poliittinen avustaja. Eduskunta-avustajat ja ryhmäkanslian väki kannattaa hyödyntää puolueen kokonaisedun kannalta järkevästi.

Erityisavustajajärjestelmän voisi formalisoida tarkemmin esimerkiksi hallitusohjelmassa tai valtioneuvoston ohjeena. Hallitusohjelmassa sovittavaksi voisi tehdä poliittisen ohjauksen kuvaus -liitteen, jossa määriteltäisiin mitä erityisavustaja tekee, mitkä ovat vastuut ja oikeudet sekä millä resursseilla poliittista ohjausta tehdään. Samalla voitaisiin pohtia myös, onko erityisavustaja paras ja kuvaavin nimike avustajalle. Haastatteluissa esiin nousut toinen vaihtoehto oli poliittinen neuvonantaja. Asiakirjassa voitaisiin erityisavustajien lisäksi käsitellä valtiosihteerien tehtävien sääntely. Asiakirja tulisi tehdä julkiseksi, mikä lisäisi järjestelmän läpinäkyvyyttä.

Erityisen tärkeää olisi määritellä missä erityisavustajalla tai valtiosihteerillä on toimivaltaa edustaa ministeriä ja missä ei. Erityisavustajien tehtäväkenttä on melko selvä ministeriöissä ja valtioneuvostossa, mutta kun mennään neuvotteluihin, eduskuntaryhmiin, mediaan tai kansalaisrajaapintaan, eivät toimenkuvat ole aivan yhtä selvät. Muodollisia pätevyysvaatimuksia ei kannattaisi kovin tarkasti kirjata, mutta niistä muodostuva palkka taas olisi hyvä olla avoimesti kaikkien tiedossa. Työehtojen ei tarvitsisi olla paremmat kuin poliitikoilla. Karesseja voitaisiin määritellä, mutta ne tulisivat kalliiksi ja salaisen tiedon vuotaminen on jo nyt kiellettyä. Siksi tutkimuksen perusteella niihin voi suhtautua varauksella.

Tutkimuksessa kuvattiin erityisavustajien profiilia, vallankäyttöä ja järjestelmän kehittämistarpeita. Tutkimusaihe oli haastava siltä kannalta, että valmista materiaalia ei juurikaan ole Suomesta saatavilla. Lisäksi menetelmä oli työläs yhdistäen eliittihaastatteluja ja tilastollisia menetelmiä. Tutkimuksen avulla kuitenkin onnistuttiin saamaan uutta ja kiinnostavaa tietoa ja näkökulmaa erityisavustajajärjestelmään Suomessa. Erityisavustajat ovat merkittäviä vallankäyttäjiä mutta heidän roolinsa on vähän tunnettu, siksi aihetta on tärkeä tutkia ja valottaa.

Jatkotutkimuksen aiheina kiinnostavaa olisi pureutua erityisesti kabinettipäällikköjen tehtäviin, sillä he ovat vielä erityisavustajistakin kaikkein vallakkaimpia ja heitä ei ole tutkittu erityisenä ryhmänä. Lisäksi kiinnostaisi tutkia tarkemmin erityisavustajien motiiveja sekä heidän ajatuksiaan koskien vaaleilla valittuja poliitikkoja. Minkälaisia jännitteitä ja asenteita on ilmassa? Miten politiikan päätöksenteon ketju voisi toimia vielä paremmin ja demokraattisemmin? Millainen on avustajajärjestelmä 20 vuoden kuluttua? Olisi myös mielenkiintoista tutkia erityisavustajajärjestelmää koskevia ongelmia (demoralisointiongelma, portinvartijaongelma ja eturyhmäongelma) muiden kuin erityisavustajien itsensä mielestä. Miten esimerkiksi virkamiehet näkevät nämä ongelmat?

Lähteet

- Andersson, Niklas. 2013. Sisäministerin erityisavustaja: seitsemän vuotta politiikassa = Inrikesministerns specialmedarbetare: sju år i politiken. Tammissaari.
- Blom, Anders. 2018. Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä. Tutkimus liike-elämän poliittisesta vaikuttamisesta kolmikantaisessa Suomessa 1968–2011. Painosalama Oy. Turku.
- Connaughton, Bernadette. 2010. Glorified gofers, policy experts or good generalists: A classification of the roles of the Irish ministerial adviser. *Irish Political Studies*. Vol 25:3, 347–369.
- Dahl, Robert. 1957. The Concept of Power. *Behavioral Science* 2: 2, 201–215.
- Dahl, Robert. 1989. *Democracy and its critics*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.
- Digester, Peter. 1992. The Fourth Face of Power. *The Journal of Politics* 54: 4, 977–1007.
- Esselment Anna Lennox, Jennifer Lees-Marshment & Alex Marland. 2014. The nature of political advising to prime ministers in Australia, Canada, New Zealand and the UK. *Commonwealth & Comparative Politics*. Vol 52, no 3, 358-375.
- Foucault, Michel. 2000. The Subject and Power. Teoksessa Faubion, James (toim.) *Power. Essentials Works of Foucault 1954–1984*. Vol. 3. The New Press. New York, 326-348.
- French, John & Bertram Raven. 1959. The Bases of Social Power. *Studies in social power* (pp. 150–167). Ann Arbor: Institute for Social Research, University of Michigan.
- Garsten Cristina, Rothstein Bo & Svallfors Stefan. 2015. *Makt utan mandat: De policyprofessionella i svensk politik*. Scandbook. Falun.
- Grönroos, Matti. 2004. *Johdatus tilastotieteeseen – kuvailu, mallit ja päättely*. Tammer-Paino oy. Tampere.
- Hacker, Jacob & Paul Pierson. 2010. *Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer – and Turned Its Back on the Middle Class*. New York: Simon & Schuster.
- Helsingin Sanomat 20.7.2013: Ministerien avustajakunta on kaksinkertaistunut - Jyrki Kataisen hallituksen ministereitä avustaa 149 ihmistä. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002662535.html>. Viitattu 30.10.2017.

- Helsingin Sanomat 27.7.2017: Lobbarit ovat usein poliitikkojen kavereita – Suomessa poliitikkoihin yrittävät usein vaikuttaa heidän entiset työkaverinsa. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005301985.html>. Viitattu 2.11.2017.
- Helsingin Sanomat 28.9.2016: Kokoomuksen taustajoukoissa iso myllerrys – Petteri Orpon ykkösavustaja Joonas Turunen siirtyy johtajaksi Mehiläiseen. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002922954.html>. Viitattu 30.10.2017.
- Hindes, Barry. 1996. Discourses of Power. From Hobbes to Foucault. Blackwell Publishers Ltd. Massachusetts.
- Iltalehti 1.11.2016: Anne Bernerin poikkeuksellinen järjestely - ei lainkaan erityisavustajaa. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016103122544605_uu.shtml. Viitattu 30.10.2017.
- Iltalehti 7.9.2015: Katso koko lista: IL selvitti ministerien erityisavustajien palkat. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015090720308644_uu.shtml. Viitattu 30.10.2017.
- Kaasalainen, Taina. 2000. Pekka ja Pätkä eduskunnassa - Kansanedustajien avustajajärjestelmään kohdistuvat tarpeet ja toteutuma. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Keskisuomalainen 19.5.2018: Ministeri Lepältä potkut erityisavustajalle – "Ministeri ei pidä koulutetuista naisista ja minä en pidä sovinnostimiehistä". <https://www.ksml.fi/kotimaa/Iltalehti-Ministeri-Lep%C3%A4lt%C3%A4-potkut-erityisavustajalle-%E2%80%93-Ministeri-ei-pid%C3%A4-koulutetuista-naisista-ja-min%C3%A4-en-pid%C3%A4-sovinnostimiehist%C3%A4/1200303>. Viitattu 9.7.2018.
- Kuoppala, Tuomas. 2018. Ministerin varjossa: erityisavustajien rooli ja suhde virkamiehiin. Pro gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Machiavelli, Niccolò. 1969. Ruhtinas. (Il principe, 1532). Suomentanut Aarre Huhtala. WSOY. Porvoo.
- Maley, Maria. 2011. Strategic links in a cut-throat world: Rethinking the role and relationships of Australian ministerial staff. Public Administration, Vol 89, no 3, 1469–1488.
- Mickelsson, Max. 1997. Eviga politruker – rekryteringsmönster från specialmedarbetarskap till andra positioner. Pro gradu –tutkielma. Åbo Akademi.
- Murto, Eero. 2014. Virkamiesvaltaa? Ministerien ja virkamiesten väliset valtasuhteet Suomessa viime vuosikymmenien aikana. Tampere University Press. Tampere.

- Mykkänen, Juri. 2001. Eliittihaastattelu. *Politiikka* 43:2, sivut 108-127. Valtiotieteellinen yhdistys. Helsinki.
- OECD. 2007. *Political Advisors and Civil Servants in European Countries*. SIGMA Papers. No. 38, OECD Publishing. Paris.
- OECD. 2011. *Ministerial Advisors - Role, Influence and Management*. OECD Publishing. Paris.
- Paloheimo, Heikki ja Matti Wiberg. 2005. *Politiikan perusteet*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Parhiala, Kimmo. 2011. *Januksen kasvot valtionhallinnossa: Poliittisen valtiosihteerijärjestelmän ongelmakohdat*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Rainio, Kullervo. 1968. *Valta ja vallan käyttö: Sosiaalipsykologinen tarkastelu* (3. p.). Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Raven, Bertram. 1965. *Social influence and power*. Teoksessa I.D. Steiner & M. Fishbein (toim.), *Current studies in social psychology* (pp. 371–382). New York: Holt, Rinehart, Winston.
- Reunanen, Jyrki. 1996. *Asiantuntijavalta: Asiantuntijavalmistelu ministeriöissä ja asiantuntijavallan idean kehittely vanhaeurooppalaisen filosofian perustalta*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Ruostetsaari, Ilkka. 1998. *Politiikan professionalisoituminen ja poliittisen luokan muotoutuminen Suomessa*. Tampereen yliopiston laitosten julkaisut. Tampereen yliopisto.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2014. *Vallan sisäpiirissä*. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Rönholm, Juuso. 2011. *Mikä hiippari on eduskunta-avustaja? Tutkielma suomalaisista kansanedustajien avustajista*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Svallfors, Stefan. 2015. *Politics as organized combat – New players and new rules of the game in Sweden*. MPIfG Discussion Paper, 2015:2, 1–20.
- Svallfors, Stefan. 2016. *Politics as organized combat – New players and new rules of the game in Sweden*. *New Political Economy*. Vol. 21, no 6, 505-519.
- Svallfors, Stefan. 2017a. *Knowing the game: motivations and skills among partisan policy professionals*. *Journal of Professions and Organization*. Vol. 4, no 1, 55-69.
- Svallfors, Stefan. 2017b. *“Most MPs are Not All that Sharp.” Political Employees and Representative Democracy*. *International Journal of Public Administration*. Vol. 40, no 7, 548-558.

- Takatalo, Janika. 2016. Vallan jakautuminen Turun yliopiston ylioppilaskunnassa 1957–2015. Kandidaatin tutkielma. Turun yliopisto.
- Taanila, Aki. 2017. Akin menetelmäblogi: ristiintaulukointi ja khiin neliö-testi. <https://tilastoapu.wordpress.com/2011/10/14/6-ristiintaulukointi-ja-khiin-nelio-testi/>. Viitattu 15.6.2018.
- Tiihonen, Seppo. 2014. Oikea käsi: Valtiojohdon neuvonantajat eilen ja tänään. Unigrafia Oy. Helsinki.
- Tiihonen, Seppo. 2017. Kaksipäinen johtajuus sotkee päätöksentekoa. Kanava 2/2017. Otavamedia.
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.uudistettu laitos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Valtioneuvosto 2018. Budjetti 2018. <https://valtioneuvosto.fi/budjetti-2018>. Viitattu 14.10.2018.
- Valtioneuvoston kanslia. 2017. Ministerien erityisavustajat. <http://valtioneuvosto.fi/yhteystiedot/erityisavustajat>. Viitattu 30.10.2017.
- Westerlund, Lars. 1990. De politiska sekretarna I Finland. Åbo Akademi Press. Åbo.
- Wiberg, Matti. 2009. Hallitseeko hallitus? Kunnallisanalan kehittämissäätöön Polemia-sarjan julkaisu nro 72. Vammalan Kirjapaino Oy. Sastamala.
- YLE 27.6.2015: Vertailu: Sipilän hallituksen ministereillä yhtä monta avustajaa kuin aiemmilla. <https://yle.fi/uutiset/3-8108982>. Viitattu 30.10.2017.
- YLE 3.4.2018: Oikeusministerin erityisavustaja Tapani Mäkinen irtisanoutui tehtävästään: kertoo syyksi häneen kohdistuvan rikosepäilyn. <https://yle.fi/uutiset/3-10143297>. Viitattu 9.7.2018.
- Yong Ben & Hazel Robert. 2014. Special Advisers: Who They Are, What They Do and Why They Matter. Hart Publishing. Oxford.

Liite 1: Kyselytutkimuksen runko

1. Edustamasi ministerin puolue
 - Kansallinen Kokoomus
 - Perussuomalaiset tai Sininen tulevaisuus
 - Suomen Keskusta
 - Suomen Kristillisdemokraatit (KD)
 - Suomen ruotsalainen kansanpuolue
 - Suomen Sosialidemokraattinen Puolue
 - Vasemmistoliitto
 - Vihreä liitto

2. Ylin suorittamasi koulutustaso
 - Perusaste (peruskoulun luokat 1-9)
 - Toinen aste (esim. ylioppilas tai ammatillinen tutkinto)
 - Alempi korkeakoulututkinto (esim. kandidaatin tutkinto tai ammattikorkeakoulututkinto)
 - Ylempi korkeakoulututkinto (esim. maisterin tutkinto tai ylempi AMK)
 - Tutkijakoulutus (esim. lisensiaatti tai tohtori)

3. Tarkenna vielä, mikä on ylin suorittamasi tutkintonimike (esim. VTK tai sosionomi)

4. Oma poliittinen aktiivisuutesi. Olen.. (Voit valita useampia vaihtoehtoja)
 - ollut passiivinen jäsen puolueessa
 - toiminut aktiivisesti puolueen paikallis-/piirijärjestössä
 - toiminut aktiivisesti puolueen nuoriso-/opiskelijajärjestössä
 - ollut ehdolla kunta- ja/tai eduskuntavaaleissa
 - toiminut kunnanvaltuutettuna
 - toiminut kansanedustajana
 - En mitään edellämmainituista

5. Kerro omin sanoin, missä roolissa mieluiten osallistut / osallistuisit poliittiseen päätöksentekoon (esim. taustalla tai itse poliitikkona) ja miksi

6. Kuinka kauan toimit / olet toiminut erityisavustajan tehtävässä kuukausina?

7. Millä sektorilla / alalla toimit päätoimisesti ennen erityisavustajaksi tuloa?
 - Puolueorganisaatio (puoluetoimisto, eduskuntaryhmä, jäsenliitot yms.)
 - Julkinen sektori (valtio, kunta, kirkko)
 - Yksityinen sektori (elinkeinoelämä, yrittäjä)
 - Kolmas sektori (erilaiset järjestöt)
 - Media
 - Lobbyaus / vaikuttajaviestintä
 - Opiskelija
 - Muu, mikä?

8. Jos olet vaihtanut tehtävää, niin millä sektorilla / alalla toimit heti erityisavustajapestin jälkeen?

Puolueorganisaatio (puoluetoimisto, eduskuntaryhmä, jäsenliitot yms.)

Julkinen sektori (valtio, kunta, kirkko)

Yksityinen sektori (elinkeinoelämä, yrittäjä)

Kolmas sektori (erilaiset järjestöt)

Media

Lobbaus / vaikuttajaviestintä

Opiskelija

Muu, mikä?

En ole vaihtanut tehtävää

9. Koetko työmarkkina-arvosi kasvaneen erityisavustajana toimimisen ansiosta? Työmarkkina-arvolla tarkoitetaan henkilön osaamisen kysyntää työmarkkinoilla.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Kerro halutessasi omin
sanoin

10. Sukupuolesi

Mies

Nainen

Muu

11. Syntymävuotesi

12. Ikä erityisavustajan tehtävään valitessa

13. Vapaa kenttä. Kommentoi halutessasi kysymyksiä tarkemmin tai jätä yhteystietosi, jos sinua saa haastatella erityisavustajana toimimisesta. Haastattelut toteutetaan anonymisti.

Liite 2: Teemahaastattelun runko

Osa 1: tausta

- Miten ja miksi sinut valittiin erityisavustajaksi? Kerro omin sanoin.
- Oma vaikuttajatausta, mitä kautta noussut politiikan tehtäviin? Esim. ylioppilaskuntatoiminta tai puolueessa aktiivisuus
- Millaisilla ominaisuuksilla tai taustatekijöillä on mielestäsi merkitystä sen kannalta, kuka päätyy erityisavustajan tehtävään ja siihen, miten tehtävässä menestyy?
- Tärkeimmät poliittisten avustajien kyvyt mielestäsi ja mikä olisi ”ihanneprofiili”, jos itse etsisit erityisavustajaa joskus?
- Miksi olet päätenyt politiikkaan juuri avustajapuolelle?

Osa 2: toiminta ja vallankäyttö

- Mihin ja miksi erityisavustajia mielestäsi tarvitaan?
- Millaiset ovat erityisavustajan mahdollisuudet ja resurssit vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon?
- Millaista tämä vaikutusvalta on? Kertoisitko jonkin konkreettisen esimerkin?
- Miten ja missä kohtaa erityisavustajat vaikuttavat parlamentaariseen ohjausketjuun? Päätöksenteon prosessi voidaan jakaa neljään eri ajanjaksoon: agendan asettamiseen, deliberaatioon, päätöksentekoon ja implementaatioon. Agendan asettamisessa nostetaan ideoita esiin, tai esim. varoitetaan ministeriä esille liittyvän asian seikoista. Deliberaatiossa päätöksentekijät keskustelevat ja avustajat tuottavat ”ammuksia” keskusteluun. Päätöksenteon jälkeen implementoinnissa asiantuntijat voivat antaa neuvoja asian toimeenpanossa / jarruttelussa.
- Avustajajärjestelmän ongelmiksi on tunnistettu esim. portinvartijaongelma, eturyhmäongelma ja demoralisoinnin ongelma. Portinvartijaongelma on se, keitä päästetään tai ei päästetä päättäjän juttusille. Eturyhmäongelma on se, että esim. ammattiyhdistysliike tai kansalaisjärjestö saa suoran väylän päätöksenteon ytimeen. Demoralisointiongelma on se, että avustajat voivat manipuloida/vääristellä virkamiesten esityksiä tai niiden tuottamaa tietoa puolueiden omien kannattajien toiveiden suuntaan. Oletko törmännyt näihin työssäsi avustajana?
- Onko avustajalla enemmän valtaa, jos ministeri on amatööri alallaan tai vähemmän koulutettu. Onko sinulla tällaisesta kokemusta/näkemyistä?
- Australiassa on tutkittu, että poliittisten avustajien epäviralliset verkostot määrittävät myös kabinettien välistä valtajärjestelmää. Miten näet väitteen Suomen kontekstissa? Onko toisilla enemmän valtaa kuin toisilla?

Osa 3: sääntely ja sen kehittäminen

- Mikä on hyvä määrä avustajia ministerille?
- Tarve karensseille, tarkemmille työehdoille kuten irtisanomissuojalle tai esim. muodolliselle pätevyydelle?
- Miten puolueessasi erityisavustajat rekrytoidaan ja perehdytetään? Voisiko järjestelmää kehittää jotenkin?

Liite 3: Haastattelut

Kiitos haastatteluihin osallistuneille kymmenelle eritaustaiselle 2010-luvulla erityisavustajana toimineelle henkilölle. Kymmenen haastateltavaa edusti tasaisesti eri puolueita, sukupuolia ja ikäryhmiä. Haastattelut on toimitettu anonyymisti ja siksi kaikista sitaateista on esimerkiksi poistettu kohdat, joista henkilöt olisi ollut mahdollista tunnistaa ja nimiä ei ole myöskään mainittu sitaattien yhteydessä tai liitteessä. Gradun ohjaaja Elina Kestilä-Kekkonen kuitenkin todistaa haastattelut asianmukaisesti tapahtuneiksi. Kiitän kaikkia haastatteluun osallistuneita sekä heitä, jotka tarjosivat itseään haastateltavaksi mutta joita ei kuitenkaan ylitarjonnan vuoksi voitu tällä kertaa haastatella.

Liite 4: Luettelo 2010-luvun erityisavustajista keväälle 2018 asti

Kataisen hallitus	2011-2014			
Jyrki Katainen	Häkkänen, Antti	72. Katainen	27.5.2014 - 24.6.2014	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta-asiat)
	Manninen, Laura	72. Katainen	28.4.2014 - 26.5.2014	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta-asiat)
	Häkkänen, Antti	72. Katainen	7.1.2013 - 28.4.2014	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta-asiat)
	Linna, Sirkku	72. Katainen	7.12.2012 - 24.6.2014	Pääministerin poliittinen erityisavustaja
	Turunen, Joonas	72. Katainen	7.12.2012 - 24.6.2014	Pääministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
	Rajala, Pasi	72. Katainen	1.7.2012 - 24.6.2014	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
	Linna, Sirkku	72. Katainen	9.1.2012 - 7.12.2012	Pääministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
	Romakkaniemi, Juho	72. Katainen	29.9.2011 - 30.6.2012	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
	Rajala, Pasi	72. Katainen	11.7.2011 - 28.9.2011	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
	Vänskä, Antti	72. Katainen	1.7.2011 - 24.6.2014	Pääministerin erityisavustaja (kv-asiat)

Kaltio, Maarit	72.	23.6.2011	Pääministerin erityisavustaja
	Katainen -	27.12.2011	(talouspolitiikka)
Kekkonen, Jussi	72.	23.6.2011	Pääministerin poliittinen erityisavustaja
	Katainen -	31.8.2012	
Kirstilä, Juha	72.	23.6.2011	Pääministerin erityisavustaja
	Katainen -	24.6.2014	(lehdistösuhteet)
Romakkaniemi, Juho	72.	23.6.2011	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
	Katainen -	10.7.2011	
Turunen, Joonas	72.	23.6.2011	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta-asiat)
	Katainen -	7.12.2012	
Jutta Urpilainen			
Konola, Jyrki	72.	16.9.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	5.6.2014	
Niemi, Matti	72.	3.6.2013 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	6.6.2014	
Virtanen, Arto	72.	9.4.2013 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	6.6.2014	
Koljonen, Olli-Pekka	72.	21.2.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	1.7.2013	
October, Martta	72.	18.2.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	5.5.2013	
Hirvola, Matti	72.	25.12.2012	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	9.1.2013	
Nalbantoglu, Ilmari	72.	1.11.2012	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	17.2.2013	
Kopra, Ville	72.	15.8.2011	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	6.6.2014	
Lindberg, Tage	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	15.9.2013	
Virtanen, Arto	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	16.12.2012	
Hirvola, Matti	72.	24.6.2011	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	11.11.2012	
Konola, Jyrki	72.	16.9.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	5.6.2014	
Niemi, Matti	72.	3.6.2013 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	6.6.2014	
Virtanen, Arto	72.	9.4.2013 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen	6.6.2014	
Koljonen, Olli-Pekka	72.	21.2.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	1.7.2013	
October, Martta	72.	18.2.2013	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	5.5.2013	
Hirvola, Matti	72.	25.12.2012	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	9.1.2013	
Nalbantoglu, Ilmari	72.	1.11.2012	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Katainen -	17.2.2013	

	Kopra, Ville	72.	15.8.2011	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen - 6.6.2014	
	Lindberg, Tage	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 15.9.2013	
	Virtanen, Arto	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 16.12.2012	
	Hirvola, Matti	72.	24.6.2011	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen -	
			11.11.2012	
	Lindberg, Tage	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 15.9.2013	
	Virtanen, Arto	72.	1.8.2011 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 16.12.2012	
	Hirvola, Matti	72.	24.6.2011	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen -	
			11.11.2012	
Antti Rinne				
	Kekkonen, Sonja	72.	9.6.2014 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 24.6.2014	
	Kukkonen, Paavali	72.	9.6.2014 -	
			Katainen 24.6.2014	
	Rahkola, Joonas	72.	9.6.2014 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 24.6.2014	
	Konola, Jyrki	72.	6.6.2014 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
			Katainen 24.6.2014	
Erkki Tuomioja				
	Shemeikka, Tero	72.	1.6.2013 -	Ulkoasiainministerin lehdistöavustaja
			Katainen 24.6.2014	
	Parkkonen, Susanna	72.	8.8.2011 -	Ulkoasiainministerin lehdistöavustaja
			Katainen 30.6.2013	
	Kantola, Tarja	72.	1.7.2011 -	Ulkoasiainministerin erityisavustaja
			Katainen 24.6.2014	
Heidi Hautala				
	Nordström, Laura	72.	1.2.2013 -	Kehitysministerin erityisavustaja
			Katainen 17.10.2013	
	Pennanen, Aino	72.	4.1.2012 -	Kehitysministerin erityisavustaja
			Katainen 12.1.2013	
	Kettunen, Milma	72.	22.8.2011	Kehitysministerin lehdistöavustaja
			Katainen -	
			17.10.2013	
	Korkeaoja, Lauri	72.	1.7.2011 -	Kehitysministerin erityisavustaja
			Katainen 17.10.2013	
	Nordström, Laura	72.	1.7.2011 -	Kehitysministerin erityisavustaja
			Katainen 11.1.2012	
Pekka Haavisto				
	Kousa, Meri-Tuuli	72.	5.11.2013	Kehitysministerin erityisavustaja
			Katainen -	
			24.6.2014	
	Kettunen, Milma	72.	18.10.2013	Kehitysministerin lehdistöavustaja
			Katainen -	
			24.6.2014	

	Korkeaaja, Lauri	72. Katainen -	18.10.2013 4.11.2013	Kehitysministerin erityisavustaja
	Nordström, Laura	72. Katainen -	18.10.2013 24.6.2014	Kehitysministerin erityisavustaja
Anna-Maja Henriksson	Wikström, Mia	72. Katainen -	16.6.2014 24.6.2014	Oikeusministerin erityisavustaja
	Andersson, Otto	72. Katainen	1.4.2014 - 24.6.2014	Oikeusministerin erityisavustaja
	Brännkärr, Malin	72. Katainen	3.2.2013 - 1.4.2014	Oikeusministerin erityisavustaja
	Andersson, Otto	72. Katainen	7.1.2013 - 2.2.2013	Oikeusministerin erityisavustaja
	Harms, Robin	72. Katainen -	1.10.2011 15.6.2014	Oikeusministerin erityisavustaja
	Brännkärr, Malin	72. Katainen -	29.8.2011 6.1.2013	Oikeusministerin erityisavustaja
	Bergman, Thomas	72. Katainen -	23.6.2011 30.9.2011	Oikeusministerin erityisavustaja
Päivi Räsänen	Nahkala, Andrei	72. Katainen -	16.6.2014 24.6.2014	Sisäministerin erityisavustaja
	Loponen, Marjo	72. Katainen	7.4.2014 - 15.6.2014	Sisäministerin erityisavustaja
	Andersson, Niklas	72. Katainen	1.1.2014 - 24.6.2014	Sisäministerin erityisavustaja
	Falk, Sonja	72. Katainen	1.1.2014 - 24.6.2014	Sisäministerin erityisavustaja
	Nahkala, Andrei	72. Katainen	3.9.2012 - 31.12.2013	Sisäasiainministerin erityisavustaja
	Andersson, Niklas	72. Katainen -	23.6.2011 31.12.2013	Sisäasiainministerin erityisavustaja
	Loponen, Marjo	72. Katainen -	23.6.2011 2.9.2012	Sisäasiainministerin erityisavustaja
Steffan Wallin	Gayer, Patrik	72. Katainen -	25.6.2012 5.7.2012	Puolustusministerin erityisavustaja
	Flén, Elli	72. Katainen -	15.8.2011 30.6.2012	Puolustusministerin erityisavustaja
	Nyman, Mats	72. Katainen	1.8.2011 - 5.7.2012	Puolustusministerin erityisavustaja
	Ollikainen, Mikko	72. Katainen -	23.6.2011 31.7.2011	Puolustusministerin erityisavustaja

**Karl
Hagglund**

Brännkärr, Malin	72. Katainen	1.4.2014 - 24.6.2014	Puolustusministerin erityisavustaja
Kapténs, Gun	72. Katainen	6.8.2012 - 1.4.2014	Puolustusministerin erityisavustaja
Gayer, Patrik	72. Katainen	5.7.2012 - 24.6.2014	Puolustusministerin erityisavustaja

**Henna
Virkkunen**

Korpinen, Sini	72. Katainen	4.4.2014 - 24.6.2014	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja
Rissanen, Laura	72. Katainen	4.4.2014 - 24.6.2014	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja
Korpinen, Sini	72. Katainen	7.1.2014 - 4.4.2014	Hallinto- ja kuntaministerin erityisavustaja
Laavi, Elina	72. Katainen	19.8.2013 - 6.1.2014	Hallinto- ja kuntaministerin erityisavustaja
Rissanen, Laura	72. Katainen	1.6.2012 - 19.8.2013	Hallinto- ja kuntaministerin erityisavustaja
Laavi, Elina	72. Katainen	22.10.2011 - 31.5.2012	Hallinto- ja kuntaministerin erityisavustaja
Rissanen, Laura	72. Katainen	23.6.2011 - 21.10.2011	Hallinto- ja kuntaministerin erityisavustaja

**Jukka
Gustafsson**

October, Martta	72. Katainen	6.5.2013 - 24.5.2013	Opetusministerin erityisavustaja
Kalenius, Aleksi	72. Katainen	1.8.2011 - 24.5.2013	Opetusministerin erityisavustaja

**Krista
Kiuru**

Parkkonen, Jouni	72. Katainen	1.5.2014 - 24.6.2014	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
Rönholm, Antton	72. Katainen	4.4.2014 - 24.6.2014	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
Suominen, Esa	72. Katainen	4.4.2014 - 24.6.2014	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
Suominen, Esa	72. Katainen	1.7.2013 - 4.4.2014	Opetusministerin erityisavustaja
Papunen, Erkki	72. Katainen	10.6.2013 - 23.6.2013	Opetusministerin erityisavustaja
Torsti, Pilvi	72. Katainen	1.6.2013 - 6.6.2013	Opetusministerin erityisavustaja
October, Martta	72. Katainen	24.5.2013 - 31.5.2013	Opetusministerin erityisavustaja

	Suominen, Esa	72.	4.2.2013 - Katainen 24.5.2013	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Parkkonen, Jouni	72.	21.11.2011 Katainen - 24.5.2013	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Hiltunen, Mikael	72.	6.7.2011 - Katainen 29.9.2011	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Haverinen, Kalervo	72.	1.7.2011 - Katainen 4.1.2013	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
Pia Viitanen				
	Sippola-Alho, Tanja	72.	12.5.2014 Katainen - 24.6.2014	
	Parkkonen, Jouni	72.	4.4.2014 - Katainen 30.4.2014	Kulttuuri- ja asuntoministerin erityisavustaja
	Rönholm, Antton	72.	1.7.2013 - Katainen 4.4.2014	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Parkkonen, Jouni	72.	24.5.2013 Katainen - 4.4.2014	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Suominen, Esa- Matti	72.	24.5.2013 Katainen - 31.5.2013	Asunto- ja viestintäministerin erityisavustaja
Jari Koskinen				
	Rytilä, Tiina	72.	8.8.2011 - Katainen 24.6.2014	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja
Jyri Häkämies				
	Pokkinen, Pete	72.	1.8.2012 - Katainen 16.11.2012	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Mykkänen, Kai Aslak	72.	10.10.2011 Katainen - 31.7.2012	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Kortelainen, Mikko	72.	23.6.2011 Katainen - 30.9.2011	Elinkeinoministerin erityisavustaja
Jan Vapaavuori				
	Pokkinen, Pete	72.	16.11.2012 Katainen - 24.6.2014	Elinkeinoministerin erityisavustaja
Lauri Ihalainen				
	Karjalainen, Jenni	72.	1.2.2014 - Katainen 24.6.2014	Työministerin erityisavustaja
	Koljonen, Olli- Pekka	72.	10.6.2013 Katainen - 31.1.2014	Työministerin erityisavustaja

	Papunen, Erkki	72.	1.4.2013 -	Työministerin erityisavustaja
		Katainen	9.6.2013	
	Torsti, Pilvi	72.	1.9.2012 -	Työministerin erityisavustaja
		Katainen	31.3.2013	
	Arkio, Tarja	72.	1.6.2012 -	Työministerin erityisavustaja
		Katainen	31.8.2012	
	Torsti, Pilvi	72.	1.8.2011 -	Työministerin erityisavustaja
		Katainen	31.5.2012	
Paula Risikko				
	Rönholm, Juuso	72.	6.5.2013 -	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
		Katainen	24.6.2014	
	Heinola, Ulla-Mari	72.	13.2.2012 -	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
		Katainen	5.5.2013	
	Aherto, Suvi	72.	23.6.2011 -	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
		Katainen	12.2.2012	
Maria Gutzenina-Richardsson				
	Kainulainen, Ismo	72.	11.2.2013 -	Peruspalveluministerin erityisavustaja
		Katainen	24.5.2013	
	Papunen, Erkki	72.	3.2.2012 -	Peruspalveluministerin erityisavustaja
		Katainen	3.2.2013	
	October, Martta	72.	11.7.2011 -	Peruspalveluministerin erityisavustaja
		Katainen	30.1.2012	
Susanna Huovinen				
	Lindberg, Laura	72.	17.6.2013 -	Peruspalveluministerin erityisavustaja
		Katainen	24.6.2014	
	Kainulainen, Ismo	72.	24.5.2013 -	Peruspalveluministerin erityisavustaja
		Katainen	30.6.2013	
Ville Niinistö				
	Perälä, Erkki	72.	7.5.2014 -	Ympäristöministerin erityisavustaja (vihreän ministeriryhmän erityisavustaja)
		Katainen	24.6.2014	
	Kari, Emma	72.	3.2.2014 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	24.6.2014	
	Hannonen, Paloma	72.	1.7.2013 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	2.2.2014	
	Juurikkala, Timo	72.	3.6.2013 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	24.6.2014	
	Eräjää, Sini	72.	8.4.2013 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	1.9.2013	
	Moisio, Elina	72.	2.10.2012 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	7.4.2013	
	Miettinen, Lasse	72.	5.12.2011 -	Ympäristöministerin erityisavustaja
		Katainen	3.6.2013	

	Hannonen, Paloma	72. Katainen	1.7.2011 - 16.10.2012	Ympäristöministerin erityisavustaja
	Moisio, Elina	72. Katainen	29.6.2011 - 4.12.2011	Ympäristöministerin erityisavustaja
Merja Kyllönen	Hartonen, Sarianne	72. Katainen	4.6.2012 - 4.4.2014	Liikenneministerin erityisavustaja
	Kuusela, Jyri	72. Katainen	1.8.2011 - 4.4.2014	Liikenneministerin erityisavustaja
	Hievanen, Sauli	72. Katainen	1.7.2011 - 31.5.2012	Liikenneministerin erityisavustaja
Paavo Arhinmäki	Moilanen, Anne	72. Katainen	30.10.2012 - 4.4.2014	Kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Tulusto, Anna	72. Katainen	12.9.2011 - 30.9.2012	Kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Kelhä, Minna	72. Katainen	1.7.2011 - 4.4.2014	Kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Saramo, Jussi	72. Katainen	1.7.2011 - 4.4.2014	Kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
Stubbin hallitus			2014-2015	
Alexander Stubb	Tomi, Miika	73. Stubb	24.4.2015 - 29.5.2015	Pääministerin lehdistöavustaja
	Kaltio, Maarit	73. Stubb	20.10.2014 - 29.5.2015	Pääministerin talouspoliittinen erityisavustaja
	Turunen, Joonas	73. Stubb	20.10.2014 - 29.5.2015	Pääministerin poliittinen erityisavustaja
	Aherto, Suvi	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta- asiat)
	Heikkinen, Anna-Kaisa	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Pääministerin erityisavustaja (kansainväliset asiat, virkamiesavustaja)
	Pokkinen, Pete	73. Stubb	24.6.2014 - 23.4.2015	Pääministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
	Romakkaniemi, Juho	73. Stubb	24.6.2014 - 17.10.2014	Pääministerin poliittinen erityisavustaja
	Tierala, Lauri	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)

	Turunen, Joonas	73. Stubb	24.6.2014 - 17.10.2014	Pääministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
Antti Rinne				
	Hirvola, Matti	73. Stubb	13.10.2014 - 29.5.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (ministeriryhmän sihteeri)
	Nalbantoglu, Ilmari	73. Stubb	1.10.2014 - 29.5.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (lehdistöasiat)
	Kekkonen, Sonja	73. Stubb	24.6.2014 - 1.10.2014	Valtiovarainministerin erityisavustaja (eduskunta- asiat)
	Konola, Jyrki	73. Stubb	24.6.2014 - 31.12.2014	Valtiovarainministerin erityisavustaja
	Korhonen, Kaisa	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Virkamiessihteeri (EU- ja kansainväliset asiat)
	Kukkonen, Paavali	73. Stubb	24.6.2014 - 1.10.2014	Valtiovarainministerin erityisavustaja (lehdistöasiat)
	Rahkola, Joonas	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
Erkki Tuomioja				
	Kantola, Tarja	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Ulkoministerin erityisavustaja
	Shemeikka, Tero	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Ulkoministerin erityisavustaja
Lenita Toivakka				
	Rajala, Tuomas	73. Stubb	23.3.2015 - 29.5.2015	Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
	Rajala, Pasi	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin erityisavustaja
	Tomi, Miika	73. Stubb	24.6.2014 - 23.3.2015	Eurooppa- ja ulkomaankauppaministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
Pekka Haavisto				
	Linnainmäki, Joel	73. Stubb	14.8.2014 - 26.9.2014	Kehitysministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
	Sumuvuori, Johanna	73. Stubb	14.8.2014 - 26.9.2014	Kehitysministerin erityisavustaja

	Hulkkonen, Ville	73. Stubb	24.6.2014 - 26.9.2014	Virkamiessihteeri (omistajaohjaus)
	Kettunen, Milma	73. Stubb	24.6.2014 - 14.8.2014	Kehitysministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
	Kousa, Meri-Tuuli	73. Stubb	24.6.2014 - 26.9.2014	Erityisavustaja (omistajaohjaus)
	Nordström, Laura	73. Stubb	24.6.2014 - 14.8.2014	Kehitysministerin erityisavustaja
Sirpa Paatero	Aaltonen, Valtteri	73. Stubb	20.10.2014 - 29.5.2015	Valtion omistusohtauksesta vastaavan ministerin virkamiesavustaja
	Kekkonen, Sonja	73. Stubb	1.10.2014 - 29.5.2015	Kehitysministerin erityisavustaja (kehitysyhteistyö)
	Kukkonen, Paavali	73. Stubb	1.10.2014 - 29.5.2015	Kehitysministerin erityisavustaja (omistajaohjaus)
	Peltonen, Juha	73. Stubb	1.10.2014 - 29.5.2015	Kehitysministerin erityisavustaja (lehdistösuhteet)
Anna-Maja Henriksson	Andersson, Otto	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Oikeusministerin erityisavustaja
	Wikström, Mia	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Oikeusministerin erityisavustaja
Stubbin hallitus	2015-			
Päivi Räsänen	Haverinen, Soili	73. Stubb	1.10.2014 - 29.5.2015	Sisäministerin erityisavustaja
	Mattila, Iina	73. Stubb	15.9.2014 - 29.5.2015	Sisäministerin erityisavustaja
	Kalmi, Markus	73. Stubb	21.7.2014 - 29.5.2015	Sisäministerin erityisavustaja
	Andersson, Niklas	73. Stubb	24.6.2014 - 14.9.2014	Sisäministerin erityisavustaja
	Falk, Sonja	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Sisäministerin erityisavustaja
Carl Hagglund				

	Sandelin, Silja	73. Stubb	16.3.2015 - 29.5.2015	Puolustusministerin erityisavustaja
	Brännkärr, Malin	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Puolustusministerin erityisavustaja
	Gayer, Patrik	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Puolustusministerin erityisavustaja
	Gustafsson, Åsa	73. Stubb	24.6.2014 - 15.3.2015	Puolustusministerin erityisavustaja
Paula Risikko	Viljamaa, Tuomas	73. Stubb	5.3.2015 - 29.5.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja (valtiovarainministeriössä)
	Rönholm, Juuso	73. Stubb	16.2.2015 - 2.3.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja (LVM)
	Tapala, Hanna	73. Stubb	16.2.2015 - 29.5.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja (Liikenne- ja viestintäministeriössä)
	Tapala, Hanna	73. Stubb	7.1.2015 - 16.2.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja
	Häkkänen, Antti	73. Stubb	24.6.2014 - 16.2.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja
	Rönholm, Juuso	73. Stubb	24.6.2014 - 6.1.2015	Liikenne- ja kuntaministerin erityisavustaja
Krista Kiuru	Tomminen, Heli	73. Stubb	3.11.2014 - 29.5.2015	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Koskinen, Mikko	73. Stubb	20.10.2014 - 1.5.2015	Opetusministerin erityisavustaja
	Parkkonen, Jouni	73. Stubb	24.6.2014 - 1.10.2014	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Rönholm, Antton	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
	Suominen, Esa	73. Stubb	24.6.2014 - 31.10.2014	Opetus- ja viestintäministerin erityisavustaja
Pia Viitanen	Sippola-Alho, Tanja	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Kulttuuri- ja asuntoministerin erityisavustaja
Petteri Orpo				

	Perho, Tiina	73. Stubb	2.1.2015 - 29.5.2015	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja
	Rytilä, Tiina	73. Stubb	24.6.2014 - 1.12.2014	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja
Jan Vapaavuori	Manninen, Laura	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Elinkeinoministerin erityisavustaja
Lauri Ihalainen	Karjalainen, Jenni	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Työministerin erityisavustaja
Laura Rätty	Sipiläinen, Ville	73. Stubb	1.4.2015 - 29.5.2015	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
	Emma, Hannonen	73. Stubb	1.3.2015 - 31.3.2015	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
	Sipiläinen, Ville	73. Stubb	24.6.2014 - 1.3.2015	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
Susanna Huovinen	Lindeberg, Laura	73. Stubb	24.6.2014 - 29.5.2015	Peruspalveluministerin erityisavustaja
Ville Niinistö	Juurikkala, Timo	73. Stubb	24.6.2014 - 26.9.2014	Ympäristöministerin erityisavustaja
	Kari, Emma	73. Stubb	24.6.2014 - 26.9.2014	Ympäristöministerin erityisavustaja
	Perälä, Erkki	73. Stubb	24.6.2014 - 26.9.2014	Ympäristöministerin erityisavustaja
Sanni Grahn- Laasonen	Kokko, Kristiina	73. Stubb	26.9.2014 - 29.5.2015	Ympäristöministerin erityisavustaja
	Salo, Aino	73. Stubb	26.9.2014 - 29.5.2015	Ympäristöministerin erityisavustaja
Sipilän hallitus	2015-			
Juha Sipilä	Jääskeläinen, Kari	74. Sipilä	4.4.2018 -	Pääministerin erityisavustaja

Mäki-Lassila, Satu	74. Sipilä	13.11.2017 -	Pääministerin erityisavustaja (kotimaan asiat)
Laaninen, Timo	74. Sipilä	1.11.2017 - 31.3.2018	Pääministerin erityisavustaja (kotimaan asiat)
Raappana, Jani	74. Sipilä	1.8.2017 -	Pääministerin erityisavustaja (kansainväliset asiat, virkamiesavustaja)
Pakarinen, Riikka	74. Sipilä	9.1.2017 -	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
Lahtinen, Markus	74. Sipilä	3.6.2015 -	Pääministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
Tikkala, Janika	74. Sipilä	3.6.2015 -	Pääministerin erityisavustaja (eduskunta- ja lehdistöasiat)
Haapiainen, Jari	74. Sipilä	29.5.2015 - 31.12.2016	Pääministerin erityisavustaja (EU-asiat)
Heikkinen, Anna-Kaisa	74. Sipilä	29.5.2015 - 31.7.2017	Pääministerin erityisavustaja (kansainväliset asiat, virkamiesavustaja)
Nevamäki, Riina	74. Sipilä	29.5.2015 -	Pääministerin poliittinen erityisavustaja
Timo Soini			
Lahnalampi, Raili	74. Sipilä	1.1.2018 -	Ulkoministerin erityisavustaja (kabinettipäällikkö)
Taivassalo, Riikka	74. Sipilä	1.1.2018 -	Ulkoministerin erityisavustaja
Lahnalampi, Raili	74. Sipilä	15.6.2015 - 1.1.2018	Ulkoasiainministerin erityisavustaja (kabinettipäällikkö)
Taivassalo, Riikka	74. Sipilä	2.6.2015 - 1.1.2018	Ulkoasiainministerin erityisavustaja
Petteri Orpo			
Marttinen, Matias	74. Sipilä	1.9.2017 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
Kujala, Anssi	74. Sipilä	17.10.2016 -	Kokoomuksen ministeriryhmän erityisavustaja
Tarkiainen, Elisa	74. Sipilä	17.10.2016 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja (EU- ja kansainväliset asiat)
Valkonen, Ville	74. Sipilä	1.8.2016 - 31.8.2017	Valtiovarainministerin erityisavustaja
Kortelainen, Mikko	74. Sipilä	22.6.2016 -	Valtiovarainministerin erityisavustaja
Turunen, Joonas	74. Sipilä	22.6.2016 - 15.10.2016	Kokoomuksen ministeriryhmän erityisavustaja (Orpo, Mykkänen, Risikko ja Grahn-Laasonen)

Åvall, Laura	74.	22.6.2016	Valtiovarainministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
	Sipilä	-	
Kortelainen, Mikko	74.	30.4.2017	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	29.5.2015	
Valkonen, Ville	74.	22.6.2016	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	29.5.2015	
Artjoki, Risto	74.	22.6.2016	Ministerien Orpo, Grahn-Laasonen, Mykkänen ja Risikko valtiosihteeri
	Sipilä	15.10.2016 - 5.5.2017	
Heinonen, Olli-Pekka	74.	22.6.2016	Ministerien Orpo, Grahn-Laasonen, Mykkänen ja Risikko valtiosihteeri
	Sipilä	-	
Heinonen, Olli-Pekka	74.	14.10.2016	Ministerien Stubb, Orpo, Toivakka ja Grahn-Laasonen valtiosihteeri
	Sipilä	17.6.2015	
		22.6.2016	
Alexander Stubb			
Rajala, Pasi	74.	17.8.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (EU- ja kansainväliset asiat)
	Sipilä	-	
Manninen, Laura	74.	22.6.2016	Valtiovarainministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
	Sipilä	15.6.2015	
Aherto, Suvi	74.	29.5.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (viestintä)
	Sipilä	-	
Kaltio, Maarit	74.	22.6.2016	Valtiovarainministerin erityisavustaja (talouspolitiikka)
	Sipilä	29.5.2015	
Tierala, Lauri	74.	12.6.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (EU- ja kansainväliset asiat)
	Sipilä	29.5.2015	
Turunen, Joonas	74.	17.8.2015	Valtiovarainministerin erityisavustaja (ministeriryhmän erityisavustaja)
	Sipilä	29.5.2015	
		22.6.2016	
Paula Risikko			
Ylönen, Lydia	74.	16.1.2018	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	- 5.2.2018	
Salo, Aino	74.	1.9.2017 -	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	15.1.2018	
Seppänen, Pirre	74.	7.6.2017 -	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	31.8.2017	
Rytilä-Broere, Tiina	74.	25.4.2017	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	- 4.2.2018	
Rönholm, Juuso	74.	1.9.2016 -	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	5.6.2017	
Hannonen, Emma	74.	22.6.2016	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	- 7.5.2017	
Valkonen, Ville	74.	22.6.2016	Sisäministerin erityisavustaja
	Sipilä	- 1.8.2016	

**Kai
Mykkänen**

Andersson- Bohren, Titta	74. Sipilä	12.2.2018	Sisäministerin erityisavustaja
Rautanen, Tuomas	74. Sipilä	12.2.2018	Sisäministerin erityisavustaja
Titta, Andersson- Bohren	74. Sipilä	1.2.2018 - 12.2.2018	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Rautanen, Tuomas	74. Sipilä	1.3.2017 - 12.2.2018	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Vuornos, Henrik	74. Sipilä	1.1.2017 - 28.2.2017	ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Rautanen, Tuomas	74. Sipilä	1.10.2016 - 1.1.2017	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Aherto, Suvi	74. Sipilä	22.6.2016 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Kirstilä, Juha	74. Sipilä	22.6.2016 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Rajala, Pasi	74. Sipilä	31.8.2016 22.6.2016 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
		31.12.2017	erityisavustaja

**Lenita
Toivakka**

Kirstilä, Juha	74. Sipilä	1.9.2015 - 22.6.2016	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Hannonen, Emma	74. Sipilä	29.5.2015 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Rajala, Pasi	74. Sipilä	22.6.2016 29.5.2015 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
		17.8.2015	erityisavustaja

**Anne-Mari
Virolainen**

Kirstilä, Juha	74. Sipilä	12.2.2018 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja
Ylönen, Lyydia	74. Sipilä	12.2.2018 -	Ulkomaankauppa- ja kehitysministerin erityisavustaja

**Jari
Lindström**

Arvola, Jami	74. Sipilä	9.10.2017 -	Työministerin erityisavustaja
Halttunen, Juha	74. Sipilä	5.5.2017 -	Työministerin erityisavustaja
Järvinen, Arto	74. Sipilä	5.5.2017 - 30.6.2017	Työministerin erityisavustaja
Puisto, Sakari	74. Sipilä	5.5.2017 - 26.7.2017	Työministerin erityisavustaja

	Riekkola, Leena	74. Sipilä	5.5.2017 - 16.6.2017	Työministerin erityisavustaja
	Järvinen, Arto	74. Sipilä	1.8.2015 - 5.5.2017	Oikeus- ja työministerin erityisavustaja (oikeusministeriössä)
	Puisto, Sakari	74. Sipilä	5.6.2015 - 5.5.2017	Oikeus- ja työministerin erityisavustaja (työ- ja elinkeinoministeriössä)
	Halttunen, Juha	74. Sipilä	2.6.2015 - 5.5.2017	Oikeus- ja työministerin erityisavustaja (työ- ja elinkeinoministeriössä)
	Riekkola, Leena	74. Sipilä	2.6.2015 - 5.5.2017	Oikeus- ja työministerin erityisavustaja (oikeusministeriössä)
Antti Häkkänen				
	Rönholm, Juuso	74. Sipilä	1.4.2018 -	Oikeusministerin erityisavustaja
	Mäkinen, Tapani	74. Sipilä	17.5.2017 - 3.4.2018	Oikeusministerin erityisavustaja
	Koskentausta, Lauri	74. Sipilä	9.5.2017 -	Oikeusministerin erityisavustaja
Jussi Niinistö				
	Leino, Petteri	74. Sipilä	2.6.2015 -	Puolustusministerin erityisavustaja
	Martelius, Juha	74. Sipilä	2.6.2015 -	Puolustusministerin erityisavustaja
Anu Vehviläinen				
	Hilden, Matias	74. Sipilä	4.9.2017 -	Kunta- ja uudistusministerin erityisavustaja
	Vanhanen, Tuomas	74. Sipilä	2.6.2015 -	Kunta- ja uudistusministerin erityisavustaja
	Miettinen, Sami	74. Sipilä	29.5.2015 - 31.7.2017	Kunta- ja uudistusministerin erityisavustaja
Sanni Grahn-Laasonen				
	Sazonov, Daniel	74. Sipilä	1.9.2017 -	Opetusministerin erityisavustaja
	Marttinen, Matias	74. Sipilä	1.7.2017 - 31.8.2017	Opetusministerin erityisavustaja
	Vuornos, Henrik	74. Sipilä	8.5.2017 - 30.6.2017	Opetusministerin erityisavustaja
	Kuutti Uusitalo, Heikki	74. Sipilä	5.5.2017 -	Opetusministerin erityisavustaja
	Kuutti Uusitalo, Heikki	74. Sipilä	11.1.2016 - 5.5.2017	Opetus- ja kulttuuriministerin erityisavustaja
	Kokko, Kristiina	74. Sipilä	29.6.2015 - 10.1.2016	Opetus- ja kulttuuriministerin erityisavustaja

Sampo Terho	Marttinen, Matias	74. Sipilä	2.6.2015 - 5.5.2017	Opetus- ja kulttuuriministerin erityisavustaja
	Peura, Otto	74. Sipilä	10.1.2018 -	Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Kokko, Toni	74. Sipilä	26.6.2017 -	Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Juote, Otto	74. Sipilä	24.5.2017 -	Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Westling, Jouni	74. Sipilä	15.5.2017 -	Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
Kimmo Tiilikainen	Ahva, Toni	74. Sipilä	25.6.2017 25.4.2017 -	Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministerin erityisavustaja
	Hanhilahti, Vilhartti	74. Sipilä	2.10.2017 -	Asunto-, energia- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Savolainen, Taru	74. Sipilä	11.5.2017 -	Asunto-, energia- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Peisa, Jyrki	74. Sipilä	5.5.2017 - 1.10.2017	Asunto-, energia- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Usvasuo, Tea	74. Sipilä	5.5.2017 -	Asunto-, energia- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Lahti, Risto	74. Sipilä	27.9.2016 - 5.5.2017	Maatalous- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Peisa, Jyrki	74. Sipilä	30.10.2015 - 5.5.2017	Maatalous- ja ympäristöministerin erityisavustaja (ympäristö- ja luontoasiat)
	Kataja, Jukka- Pekka	74. Sipilä	22.6.2015 - 5.5.2017	Maatalous- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Usvasuo, Tea	74. Sipilä	3.6.2015 - 5.5.2017	Maatalous- ja ympäristöministerin erityisavustaja
	Kettunen, Anne	74. Sipilä	29.5.2015 - 2.11.2015	Maatalous- ja ympäristöministerin erityisavustaja
Jari Leppä	Tenhiälä- Mynttinen, Satu-Marja	74. Sipilä	15.8.2017 -	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja

	Kataja, Jukka-Pekka	74. Sipilä	5.5.2017 - 25.8.2017	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja
	Lahti, Risto	74. Sipilä	5.5.2017 -	Maa- ja metsätalousministerin erityisavustaja
Anne Berner	Lehtonen, Kristo	74. Sipilä	13.7.2015 - 31.7.2016	Liikenne- ja viestintäministerin erityisavustaja
Olli Rehn	Väänänen, Hannu	74. Sipilä	1.7.2015 - 29.12.2016	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Rajala, Markku	74. Sipilä	4.6.2015 - 29.12.2016	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Ranta, Jannika	74. Sipilä	2.6.2015 - 29.12.2016	Elinkeinoministerin erityisavustaja
Mika Lintilä	Ihanus, Jukka	74. Sipilä	1.8.2017 -	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Rajala, Markku	74. Sipilä	29.12.2016 -	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Ranta, Jannika	74. Sipilä	29.12.2016 -	Elinkeinoministerin erityisavustaja
	Väänänen, Hannu	74. Sipilä	29.12.2016 - 31.7.2017	Elinkeinoministerin erityisavustaja
Hanna Mäntylä	Ullvén-Putkonen, Tiina	74. Sipilä	3.8.2015 - 25.8.2016	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
	Perälä, Niina	74. Sipilä	2.6.2015 - 25.8.2016	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
Pirkko Mattila	Synberg, Kari	74. Sipilä	3.7.2017 -	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
	Perälä, Niina	74. Sipilä	25.8.2016 -	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
	Ullvén-Putkonen, Tiina	74. Sipilä	25.8.2016 - 27.7.2017	Sosiaali- ja terveysministerin erityisavustaja
Juha Rehula	Pirkkalainen, Riikka	74. Sipilä	16.1.2017 - 10.7.2017	Perhe- ja peruspalveluministerin erityisavustaja
	Salmenpohja, Eeva	74. Sipilä	29.6.2015 - 16.1.2017	Perhe- ja peruspalveluministerin erityisavustaja

Annika Saarikko	Kause, Hanna- Maija	74. Sipilä	3.6.2015 - 10.7.2017	Perhe- ja peruspalveluministerin erityisavustaja
	Kause, Hanna- Maija	74. Sipilä	10.7.2017 -	Perhe- ja peruspalveluministerin erityisavustaja
	Pirkkalainen, Riikka	74. Sipilä	10.7.2017 -	Perhe- ja peruspalveluministerin erityisavustaja